

# USTAV SFRJ IZ 1974.



## Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (1974.)

Polazeći od istorijske činjenice da su radnici i seljaci i napredni ljudi svih naroda i narodnosti Jugoslavije, ujedinjeni u Narodnooslobodilačkom frontu s Komunističkom partijom na čelu, svojom borbom u narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji srušili stari klasni poredak zasnovan na eksploataciji, političkom ugnjetavanju i nacionalnoj neravnopravnosti i otpočeli stvaranje društva u kome će ljudski rad i čovek biti oslobođeni od iskorišćavanja i samovolje, a svaki narod i narodnost i svi oni zajedno naći uslove za slobodan i svestran razvitak, imajući u vidu da su razvitkom materijalne osnove zemlje i socijalističkih društvenih odnosa, kao i daljim izgrađivanjem odnosa zasnovanih na samoupravljanju i nacionalnoj ravnopravnosti, ostvarene bitne promene u društvenim i političkim odnosima, koje zahtevaju odgovarajuće promene Ustava Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije od 1963. godine, i da su odredbe tog ustava u pojedinim oblastima već izmenjene ustavnim amandmanima od 1967, 1968. i 1971. godine, u težnji da se učvrste i dalje razviju postignute revolucionarne tekovine, da se učvrsti pravo i odgovornost socijalističkih republika i socijalističkih autonomnih pokrajina za sopstveni razvoj i razvoj jugoslovenske zajednice kao celine, da se obezbedi dalji razvitak socijalističkih samoupravnih demokratskih odnosa na putu oslobođenja rada i izgradnje komunističkog društva, polazeći i od potrebe da se novim ustavom Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, koji, pored promena koje se njime vrše, obuhvata i sa njima usklađene odredbe Ustava Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije od 1963. godine i ustavnih amandmana I do XLII, učvrsti ustavni sistem na jedinstvenim socijalističkim samoupravnim osnovama, — Savezna skupština, u glasnosti sa skupštinama republika i skupštinama autonomnih pokrajina,

**DONOSI**

**USTAV**

**SOCIJALISTIČKE FEDERATIVNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE**

# Sadržaj

## **1 UVODNI DEO**

### 1.1 OSNOVNA NAČELA

- 1.1.1 I
- 1.1.2 II
- 1.1.3 III
- 1.1.4 IV
- 1.1.5 V
- 1.1.6 VI
- 1.1.7 VII
- 1.1.8 VIII
- 1.1.9 IX
- 1.1.10 X

## **2 DEO PRVI**

### 2.1 SOCIJALISTIČKA FEDERATIVNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA

## **3 DEO DRUGI**

### 3.1 DRUŠTVENO UREĐENJE

- 3.1.1 Glava I
  - 3.1.1.1 DRUŠTVENO-EKONOMSKO UREĐENJE
    - 3.1.1.1.1 1 Položaj čoveka u udruženom radu i društvena svojina
    - 3.1.1.1.2 2 Udruživanje rada i sredstava društvene reprodukcije
    - 3.1.1.1.3 3 Samoupravne interesne zajednice
    - 3.1.1.1.4 4 Sredstva društveno-političkih organizacija i drugih društvenih organizacija
    - 3.1.1.1.5 5 Društveno-ekonomski položaj i udruživanje zemljoradnika
    - 3.1.1.1.6 6 Samostalni lični rad sredstvima u svojini građana
    - 3.1.1.1.7 7 Društveno planiranje
    - 3.1.1.1.8 8 Društveni sistem informisanja, društveno knjigovodstvo, evidencija i statistika
    - 3.1.1.1.9 9 Svojinsko-pravni odnosi
    - 3.1.1.1.10 10 Dobra od opšteg interesa
    - 3.1.1.1.11 11 Zaštita i unapređivanje čovekove sredine
- 3.1.2 Glava II
  - 3.1.2.1 OSNOVE DRUŠTVENO-POLITIČKOG SISTEMA
    - 3.1.2.1.1 1 Položaj radnih ljudi u društveno-političkom sistemu
    - 3.1.2.1.2 2 Samoupravljanje u organizacijama udruženog rada
    - 3.1.2.1.3 3 Samoupravljanje u samoupravnim interesnim zajednicama
    - 3.1.2.1.4 4 Samoupravljanje u mesnim zajednicama
    - 3.1.2.1.5 5 Opština
    - 3.1.2.1.6 6 Samoupravni sporazumi i društveni dogovori
    - 3.1.2.1.7 7 Društvena zaštita samoupravnih prava i društvene svojine
    - 3.1.2.1.8 8 Skupštinski sistem
- 3.1.3 Glava III
  - 3.1.3.1 SLOBODE, PRAVA I DUŽNOSTI ČOVEKA I GRAĐANINA
- 3.1.4 Glava IV
  - 3.1.4.1 USTAVNOST I ZAKONITOST
- 3.1.5 Glava V
  - 3.1.5.1 SUDSTVO I JAVNO TUŽILAŠTVO
- 3.1.6 Glava VI
  - 3.1.6.1 NARODNA ODBRANA

## **4 DEO TREĆI**

### 4.1 ODNOSI U FEDERACIJI I PRAVA I DUŽNOSTI FEDERACIJE

#### 4.1.1 Glava I

##### 4.1.1.1 ODNOSI U FEDERACIJI

#### 4.1.2 Glava II

##### 4.1.2.1 PRAVA I DUŽNOSTI FEDERACIJE

## **5 DEO ČETVRTI**

### 5.1 ORGANIZACIJA FEDERACIJE

#### 5.1.1 Glava I

##### 5.1.1.1 SKUPŠTINA SOCIJALISTIČKE FEDERATIVNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

###### 5.1.1.1.1 1 Položaj i nadležnost

###### 5.1.1.1.2 2 Veća i njihov delokrug

###### 5.1.1.1.3 3 Sastav i način izbora veća

###### 5.1.1.1.4 4 Način rada i odlučivanja u većima

###### 5.1.1.1.5 5 Donošenje akata u Veću republika i pokrajina na osnovu saglasnosti skupština republika i autonomnih pokrajina

###### 5.1.1.1.6 6 Prava i dužnosti delegata i delegacija

###### 5.1.1.1.7 7 Izbor i ovlašćenja funkcionera u Skupštini SFRJ

#### 5.1.2 Glava II

##### 5.1.2.1 PREDSEDNIŠTVO SOCIJALISTIČKE FEDERATIVNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

#### 5.1.3 Glava III

##### 5.1.3.1 PREDSEDNIK REPUBLIKE

#### 5.1.4 Glava IV

##### 5.1.4.1 SAVEZNO IZVRŠNO VEĆE

###### 5.1.4.1.1 1 Položaj i nadležnost

###### 5.1.4.1.2 2 Sastav i izbor

###### 5.1.4.1.3 3 Način rada i donošenje akata u Saveznom izvršnom veću

###### 5.1.4.1.4 4 Odnosi Saveznog izvršnog veća sa Skupštinom SFRJ i njegova odgovornost

#### 5.1.5 Glava V

##### 5.1.5.1 SAVEZNI ORGANI UPRAVE

#### 5.1.6 Glava VI

##### 5.1.6.1 SAVEZNI SUD, SAVEZNO JAVNO TUŽILAŠTVO I SAVEZNI DRUŠTVENI PRAVOBRANILAC SAMOUPRAVLJANJA

#### 5.1.7 Glava VII

##### 5.1.7.1 USTAVNI SUD JUGOSLAVIJE

#### 5.1.8 Glava VIII

##### 5.1.8.1 DAVANJE SVEČANE IZJAVE

## **6 DEO PETI**

### 6.1 PROMENA USTAVA SOCIJALISTIČKE FEDERATIVNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

## **7 DEO ŠESTI**

### 7.1 PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

## **8 VIDI JOŠ**

## **9 IZVORI**

## UVODNI DEO

### OSNOVNA NAČELA

#### I

Narodi Jugoslavije, polazeći od prava svakog naroda na samoopredeljenje, uključujući i pravo na otepljenje, na osnovu svoje slobodno izražene volje u zajedničkoj borbi svih naroda i narodnosti u narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji, a u skladu sa svojim istorijskim težnjama, svesni da je dalje učvršćivanje njihovog bratstva i jedinstva u zajedničkom interesu, zajedno sa narodnostima sa kojima žive, ujedinili su se u saveznu republiku slobodnih i ravnopravnih naroda i narodnosti i stvorili socijalističku federativnu zajednicu radnih ljudi — Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju, u kojoj, u interesu svakog naroda i narodnosti posebno i svih njih zajedno, ostvaruju i obezbeđuju socijalističke društvene odnose zasnovane na samoupravljanju radnih ljudi i zaštitu socijalističkog samoupravnog sistema, nacionalnu slobodu i nezavisnost, bratstvo i jedinstvo naroda i narodnosti, jedinstvene interese radničke klase i solidarnost radnika i svih radnih ljudi, mogućnosti i slobode za svestrani razvitak ljudske ličnosti i za zbližavanje ljudi i naroda i narodnosti, u skladu sa njihovim interesima i težnjama na putu stvaranja sve bogatije kulture i civilizacije socijalističkog društva, ujedinjavanje i usklađivanje napora na razvijanju materijalne osnove socijalističkog društva i blagostanja ljudi, sistem društveno-ekonomskih odnosa i jedinstvene osnove političkog sistema, kojima se obezbeđuju zajednički interesi radničke klase i svih radnih ljudi i ravnopravnost naroda i narodnosti, udruživanje sopstvenih stremljenja s naprednim težnjama čovečanstva.

Radni ljudi i narodi i narodnosti ostvaruju svoja suverena prava u socijalističkim republikama, i u socijalističkim autonomnim pokrajinama u skladu sa njihovim ustavnim pravima, a u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji — kad je to, u zajedničkom interesu, ovim ustavom utvrđeno.

Radni ljudi, narodi i narodnosti odlučuju u federaciji na načelima sporazumevanja republika i autonomnih pokrajina, solidarnosti i uzajamnosti, ravnopravnog učešća republika i autonomnih pokrajina u organima federacije, u skladu sa ovim ustavom, kao i na načelu odgovornosti republika i autonomnih pokrajina za sopstveni razvoj i za razvoj socijalističke zajednice kao celine.

#### II

Socijalističko društveno uređenje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije zasniva se na vlasti radničke klase i svih radnih ljudi i na odnosima među ljudima kao slobodnim i ravnopravnim proizvođačima i stvaraocima, čiji rad služi isključivo zadovoljavanju njihovih ličnih i zajedničkih potreba.

Osnovu ovih odnosa čini društveno-ekonomski položaj radnog čoveka koji mu obezbeđuje da, radeći sredstvima u društvenoj svojini i odlučujući neposredno i ravnopravno s drugim radnim ljudima u udruženom radu o svim poslovima društvene reprodukcije u uslovima i odnosima međusobne zavisnosti, odgovornosti i solidarnosti, ostvaruje svoj lični materijalni i moralni interes i pravo da se koristi rezultatima svog tekućeg i minulog rada i tekovinama opšteg materijalnog i društvenog napretka da na toj osnovi što potpunije zadovoljava svoje lične i društvene potrebe i da razvija svoje radne i druge stvaralačke sposobnosti.

U skladu s tim, neprikosnovenu osnovu položaja i uloge čoveka čine društvena svojina sredstava za proizvodnju koja isključuje povratak bilo kog sistema eksploatacije čoveka i koja, ukidanjem otuđenosti radničke klase i radnih ljudi od sredstava za proizvodnju i drugih uslova rada, obezbeđuje samoupravljanje radnih ljudi u proizvodnji i raspodeli proizvoda rada i usmeravanje razvoja društva na samoupravnim osnovama, oslobađanje rada kao prevazilaženje istorijski uslovljenih društveno-ekonomskih nejednakosti i zavisnosti ljudi u radu, koje se obezbeđuje ukidanjem suprotnosti između rada i kapitala i svakog oblika najamnih odnosa, svestranim razvitkom proizvodnih snaga, podizanjem proizvodnosti rada, smanjivanjem radnog vremena, razvijanjem i primenjivanjem nauke i tehnike, obezbeđivanjem sve višeg obrazovanja za sve i podizanjem kulture radnih ljudi, pravo na samoupravljanje, na osnovu koga svaki radni čovek, ravnopravno sa drugim radnim ljudima, odlučuje o svom radu, uslovima i rezultatima rada, o sopstvenim i zajedničkim interesima i o usmeravanju društvenog razvitka, ostvaruje vlast i upravlja drugim društvenim poslovima, pravo radnog čoveka da uživa plodove svog rada i materijalnog napretka društvene zajednice prema načelu „Svako prema sposobnostima — svakom prema njegovom radu“, uz obavezu da obezbeđuje razvitak materijalne osnove sopstvenog i društvenog rada i da doprinosi zadovoljavanju drugih društvenih potreba, ekonomska, socijalna i lična sigurnost čoveka, solidarnost i uzajamnost svakog prema svima i svih prema svakome, koje su zasnovane na svesti radnih ljudi da svoje trajne interese mogu ostvarivati samo na tim načelima, slobodna inicijativa u razvijanju proizvodnje i drugih društvenih i ličnih delatnosti u korist čoveka i društvene zajednice, demokratski politički odnosi, koji omogućuju čoveku da ostvaruje svoje interese, pravo samoupravljanja i druga prava, da razvija svoju ličnost neposrednom aktivnošću u društvenom životu, a naročito u organima samoupravljanja društveno-političkim organizacijama, i drugim društvenim organizacijama i udruženjima, koje sam stvara i preko kojih utiče na razvijanje društvene svesti i na proširivanje uslova za svoju aktivnost i za ostvarivanje svojih interesa i prava, jednakost prava, dužnosti i odgovornosti ljudi, u skladu sa ustavnošću i zakonitošću.

Društveno-ekonomski i politički sistem proizlazi iz ovakvog položaja čoveka i služi njemu i njegovoj ulozi u društvu.

Suprotan je društveno-ekonomskom i političkom sistemu, utvrđenom ovim ustavom, svaki oblik upravljanja proizvodnjom i drugim društvenim delatnostima i svaki oblik raspodele koji izopačavaju društvene odnose zasnovane na ovakvom položaju čoveka — u vidu birokratske samovolje, tehnokratske uzurpacije i privilegija zasnovanih na monopolu upravljanja sredstvima za proizvodnju, ili u vidu prisvajanja društvenih sredstava na grupno-svojinskoj osnovi i drugih oblika privatizacije tih sredstava, ili u vidu privatno-sopstveničke ili partikularističke sebičnosti, kao i svaki drugi oblik ograničavanja radničke klase da ostvaruje svoju istorijsku ulogu u društveno-ekonomskim i političkim odnosima i organizuje vlast za sebe i za sve radne ljude.

### III

Društvena svojina, kao izraz socijalističkih društveno-ekonomskih odnosa među ljudima, osnova je slobodnog udruženog rada i vladajućeg položaja radničke klase u proizvodnji i u društvenoj reprodukciji u celini, kao i osnova sopstvenim radom stečene lične svojine koja služi zadovoljavanju potreba i interesa čoveka.

Sredstva za proizvodnju u društvenoj svojini, kao zajednička neotuđiva osnova društvenog rada i društvene reprodukcije, služe isključivo radu u cilju zadovoljavanja ličnih i zajedničkih potreba i interesa radnih ljudi i razvijanju materijalne osnove socijalističkog društva i socijalističkih samoupravnih odnosa. Sredstvima za proizvodnju u društvenoj svojini, uključujući i sredstva za proširenu reprodukciju, neposredno upravljaju udruženi radnici koji rade tim sredstvima, u sopstvenom interesu i u interesu

radničke klase i socijalističkog društva. U ostvarivanju ove društvene funkcije udruženi radnici odgovorni su jedni drugima i socijalističkoj zajednici kao celini.

Društvenom svojinom sredstava za proizvodnju i drugih sredstava rada obezbeđuje se svakom da se, pod jednakim uslovima, uključi u udruženi rad društvenim sredstvima i da, ostvarujući pravo rada društvenim sredstvima na osnovu svog rada stiče dohodak za zadovoljavanje ličnih i zajedničkih potreba.

Polazeći od toga da niko nema pravo svojine na društvena sredstva za proizvodnju, niko — ni društveno-politička zajednica ni organizacija udruženog rada, ni grupa građana ni pojedinac — ne može ni po kom pravnosvojinskom osnovu prisvajati proizvod društvenog rada, ni upravljati i raspolagati društvenim sredstvima za proizvodnju i rad, niti samovoljno određivati uslove raspodele.

Rad čoveka je jedini osnov prisvajanja proizvoda društvenog rada i upravljanja društvenim sredstvima.

O raspodeli dohotka na deo koji služi proširivanju materijalne osnove društvenog rada i na deo za zadovoljavanje ličnih i zajedničkih potreba radnih ljudi saglasno načelu raspodele prema radu, odlučuju radni ljudi koji stvaraju taj dohodak, u skladu sa međusobnom odgovornošću i solidarnošću i društveno utvrđenim osnovama i merilima za sticanje i raspodelu dohotka.

Sredstva namenjena obnavljanju i proširivanju materijalne osnove društvenog rada zajednička su osnova održavanja i razvoja društva tj. društvene reprodukcije koju na osnovu samoupravljanja ostvaruju radni ljudi u svim oblicima udruživanja rada i sredstava i u međusobnoj saradnji organizacija udruženog rada.

Osnovica svih vidova udruživanja rada i sredstava društvene reprodukcije i samoupravne integracije udruženog rada je osnovna organizacija udruženog rada kao osnovni oblik udruženog rada u kome radnici ostvaruju neotuđivo pravo da, radeći društvenim sredstvima, upravljaju svojim radom i uslovima rada i odlučuju o rezultatima svoga rada.

Ostvarujući rezultate zajedničkog rada kao vrednost na tržištu u uslovima socijalističke robne proizvodnje, radnici neposrednim povezivanjem, samoupravnim sporazumevanjem i društvenim dogovaranjem svojih organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica i planiranjem rada i razvoja integrišu društveni rad, unapređuju celokupan sistem socijalističkih društveno-ekonomskih odnosa i savlađuju stihijno delovanje tržišta.

Novčani i kreditni sistem sastavni su deo odnosa u društvenoj reprodukciji zasnovanih na samoupravljanju radnika u udruženom radu društvenim sredstvima i celokupan dohodak ostvaren u tim odnosima neotuđiv je deo dohotka osnovnih organizacija udruženog rada.

Polazeći od međusobne zavisnosti proizvodne, prometne i finansijske oblasti udruženog rada, kao delova jedinstvenog sistema društvene reprodukcije, radnici u organizacijama udruženog rada uređuju

svoje međusobne odnose u društvenoj reprodukciji i sarađuju na takvoj osnovi da se radnicima u proizvodnji obezbedi da odlučuju o rezultatima sopstvenog tekućeg i minulog rada u celini tih odnosa.

Radni ljudi svoje lične i zajedničke potrebe i interese u oblastima obrazovanja, nauke, kulture, zdravstva i drugih društvenih delatnosti, kao delovima jedinstvenog procesa društvenog rada obezbeđuju slobodnom razmenom i udruživanjem svog rada sa radom radnika u organizacijama udruženog rada u tim oblastima. Slobodnu razmenu rada ostvaruju radni ljudi neposredno preko organizacija udruženog rada i u okviru ili preko samoupravnih interesnih zajednica. Ovakvim odnosima obezbeđuje se radnicima u tim delatnostima jednak društveno-ekonomski položaj kao i drugim radnicima u udruženom radu.

Radni ljudi u cilju potpunijeg, racionalnijeg i organizovanog zadovoljavanja svojih ličnih i zajedničkih potreba i interesa u društvenim delatnostima i u određenim delatnostima materijalne proizvodnje, zajedno s radnicima u organizacijama udruženog rada tih delatnosti osnivaju samoupravne interesne zajednice u kojima ostvaruju slobodnu razmenu rada i neposredno uređuju odnose od zajedničkog interesa. Radnici i radni ljudi osnivaju samoupravne interesne zajednice i radi zadovoljavanja određenih svojih ličnih i zajedničkih potreba i interesa udruživanjem sredstava na načelima uzajamnosti i solidarnosti.

Radni ljudi koji samostalno vrše delatnosti ličnim radom sredstvima u svojini građana imaju na osnovu tog rada u načelu isti društveno-ekonomski položaj i u osnovi ista prava i obaveze kao i radnici u organizacijama udruženog rada.

Uživajući ovim ustavom utvrđeno pravo svojine na obradivo zemljište, zemljoradnici imaju pravo i obavezu da iskorišćavaju to zemljište radi unapređivanja poljoprivredne proizvodnje u sopstvenom interesu i interesu socijalističke zajednice. Socijalistička zajednica pruža podršku zemljoradnicima u podizanju produktivnosti njihovog rada i slobodnom udruživanju u zadruge i druge oblike udruživanja radi unapređivanja uslova njihovog rada i života.

U cilju organizovanog uključivanja zemljoradnika u socijalističke samoupravne društveno-ekonomske odnose i unapređivanja poljoprivredne proizvodnje, obezbeđuju se uslovi za njen razvitak na osnovu društvenih sredstava i društvenog rada, kao i uslovi za udruživanje zemljoradnika i njihovu saradnju s organizacijama udruženog rada na načelima dobrovoljnosti i ravnopravnosti.

Radi ostvarivanja materijalne osnove ravnopravnosti naroda i narodnosti Jugoslavije, radi ujednačavanja materijalnih uslova društvenog života i rada radnih ljudi i radi što usklađenijeg razvoja privrede kao celine, u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji posvećuje se, u opštem interesu, posebna pažnja bržem razvitku proizvodnih snaga u privredno nedovoljno razvijenim republikama i autonomnim pokrajinama i u tu svrhu se osiguravaju potrebna sredstva i preduzimaju druge mere.

Radi unapređivanja uslova svog života i rada, stvaranja osnova za njihovu stabilnost i što potpunije korišćenje mogućnosti za razvoj proizvodnih snaga društva i za povećanje produktivnosti svog i ukupnog društvenog rada radi razvijanja socijalističkih samoupravnih odnosa na toj osnovi, kao i radi savladavanja stihijnog delovanja tržišta, radnici u osnovnim i drugim organizacijama udruženog rada i radni ljudi u samoupravnim interesnim zajednicama i drugim samoupravnim organizacijama i

zajednicama, kao i u društveno-političkim zajednicama, oslanjajući se na naučna saznanja i na njima zasnovane ocene razvojnih mogućnosti, planiranjem svog rada i razvoja usklađuju odnose u društvenoj reprodukciji i usmeravaju razvoj društvene proizvodnje i drugih društvenih delatnosti sa svojim, na samoupravnoj osnovi utvrđenim, zajedničkim interesima i ciljevima.

#### IV

U Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji sva vlast pripada radničkoj klasi u savezu sa svim radnim ljudima grada i sela.

U cilju izgradnje društva kao slobodne zajednice proizvođača, radnička klasa i svi radni ljudi razvijaju socijalističku samoupravnu demokratiju kao poseban oblik diktature proletarijata i to obezbeđuju revolucionarnim ukidanjem i ustavnom zabranom svakog oblika društveno-ekonomskih i političkih odnosa i organizacija, zasnovanih na klasnoj eksploataciji i svojinskom monopolu, i svakog političkog delovanja usmerenog na uspostavljanje takvih odnosa, ostvarivanjem samoupravljanja u organizacijama udruženog rada, mesnim zajednicama, samoupravnim interesnim zajednicama i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama kao i u društveno-političkim zajednicama i društvu uopšte, i međusobnim povezivanjem i saradnjom tih organizacija i zajednica, slobodnim i ravnopravnim samoupravnim uređivanjem međusobnih odnosa i usklađivanjem zajedničkih i opštih interesa radnih ljudi i njihovih samoupravnih organizacija i zajednica samoupravnim sporazumevanjem i društvenim dogovaranjem, odlučivanjem radnih ljudi u ostvarivanju vlasti i upravljanju drugim društvenim poslovima u osnovnim organizacijama udruženog rada i drugim osnovnim samoupravnim organizacijama i zajednicama putem delegacija i delegata u organima upravljanja samoupravnih organizacija i zajednica, kao i putem delegacija i delegata u skupštinama društveno-političkih zajednica i drugim organima samoupravljanja, obaveštavanjem radnih ljudi o svim pitanjima od značaja za ostvarivanje njihovog društveno-ekonomskog položaja i za što potpunije i kvalifikovanije odlučivanje u vršenju funkcija vlasti i upravljanja drugim društvenim poslovima, javnošću rada svih organa vlasti i samoupravljanja i nosilaca samoupravnih, javnih i drugih društvenih funkcija, ličnom odgovornošću nosilaca samoupravnih, javnih i drugih društvenih funkcija, odgovornošću organa vlasti i samoupravljanja, smenjivošću nosilaca samoupravnih javnih i drugih društvenih funkcija i ograničavanjem njihovog ponovnog izbora i postavljanja na određene funkcije, ostvarivanjem kontrole radnika i drugih radnih ljudi i društvene kontrole uopšte nad radom nosilaca samoupravnih javnih i drugih društvenih funkcija u samoupravnim organizacijama i zajednicama i u društveno-političkim zajednicama, ostvarivanjem i zaštitom ustavnosti i zakonitosti, društveno-političkom delatnošću socijalističkih snaga organizovanih u društveno-političke organizacije, slobodnim i svestranim aktivnostima ljudi.

Samoupravljanje radnih ljudi u osnovnim organizacijama udruženog rada, mesnim zajednicama, samoupravnim interesnim zajednicama i drugim osnovnim samoupravnim organizacijama i zajednicama osnova je jedinstvenog sistema samoupravljanja i vlasti radničke klase i svih radnih ljudi.

Radi obezbeđivanja uslova svoga života i rada i društvenog razvoja i stvaranja socijalističke zajednice, radni ljudi u opštini, kao samoupravnoj i osnovnoj društveno-političkoj zajednici, i u drugim društveno-političkim zajednicama, povezivanjem svojih organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica, delovanjem društveno-političkih organizacija, samoupravnim sporazumevanjem, društvenim dogovaranjem i funkcionisanjem skupština kao zajedničkih organa svih



Ljudi i njihovih organizacija i zajednica, ostvaruju svoje zajedničke interese, vrše vlast i upravljaju drugim društvenim poslovima.

Ustavom utvrđene funkcije vlasti i upravljanja drugim društvenim poslovima u društveno-političkim zajednicama vrše skupštine društveno-političkih zajednica, kao izabrane i smenjive delegacije radnih ljudi u samoupravnim organizacijama i zajednicama i društveno-političkim organizacijama i drugi skupštinama odgovorni organi.

Radi što potpunijeg učešća radnih ljudi i svih organizovanih socijalističkih snaga u ostvarivanju vlasti i upravljanju drugim društvenim poslovima i radi usklađivanja njihovih zajedničkih i opštih društvenih interesa, organi društveno-političkih zajednica razmatraju inicijative, mišljenja i predloge društveno-političkih organizacija, zauzimaju stavove o njima i sarađuju sa društveno-političkim organizacijama.

Radnička klasa i svi radni ljudi i putem državne vlasti opšteobaveznim normama obezbeđuju socijalističke društvene odnose, razvoj društva i upravljanje društvenim poslovima na samoupravnim osnovama, štite slobode i prava čoveka i građanina, socijalističke samoupravne odnose i samoupravna prava radnih ljudi, rešavaju društvene sukobe i štite ustavom utvrđeni poredak.

Samoupravni položaj i prava radnog čoveka u osnovnim i drugim organizacijama udruženog rada, mesnim zajednicama, samoupravnim interesnim zajednicama i u drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama, samoupravni položaj radnih ljudi u opštini, slobodno samoupravno udruživanje, aktivnost i stvaralaštvo radnih ljudi, ravnopravnost naroda i narodnosti i slobode, prava i dužnosti čoveka i građanina, utvrđeni ovim ustavom, osnova su, granica i pravac ostvarivanja prava i dužnosti društveno-političkih zajednica u vršenju funkcije vlasti.

Društvena samozaštita, kao funkcija samoupravnog društva, ostvaruje se aktivnostima radnih ljudi, građana, organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica, društveno-političkih i drugih organizacija i društveno-političkih zajednica, radi zaštite ustavnog uređenja samoupravnih prava radnih ljudi i drugih prava i sloboda čoveka i građanina, radi zaštite društvene imovine, obezbeđivanja lične i imovinske sigurnosti radnih ljudi i građana i radi slobodnog društvenog razvoja.

Radi ostvarivanja i usklađivanja svojih interesa i samoupravnih prava u skladu sa opštim interesima socijalističkog društva, kao i radi vršenja određenih društvenih poslova i razvijanja raznovrsnih aktivnosti, radni ljudi i građani slobodno se udružuju u društveno-političke i druge društvene organizacije i udruženja građana, kao sastavni deo socijalističkog samoupravnog sistema.

Društveno-političke organizacije, kao oblik slobodnog političkog organizovanja radnih ljudi na klasnim socijalističkim osnovama, aktivan su činilac razvoja i zaštite socijalističkog samoupravnog društva.

## V

Slobode, prava i dužnosti čoveka i građanina, utvrđeni ovim ustavom, nerazdvojni su deo i izraz socijalističkih samoupravnih demokratskih odnosa u kojima se čovek oslobađa svake eksploatacije i samovolje i svojim radom stvara uslove za svestrani razvitak i slobodno izražavanje i zaštitu svoje ličnosti i za poštovanje ljudskog dostojanstva. Slobode i prava čoveka i građanina ograničeni su samo jednakim slobodama i pravima drugih i interesima socijalističkog društva. Socijalističko društvo obezbeđuje uslove za što potpunije ostvarivanje i zaštitu sloboda i prava utvrđenih ovim ustavom. Svaka aktivnost kojom se narušavaju ove slobode i prava čoveka i građanina protivna je interesima socijalističkog društva.

Polazeći od toga da su obrazovanje, nauka i kultura bitan činilac razvoja socijalističkog društva, podizanja produktivnosti rada, razvoja stvaralačkih snaga ljudi i svestranog razvoja ličnosti, humanizovanja socijalističkih samoupravnih odnosa i opšteg napretka društva, socijalistička zajednica obezbeđuje slobodu stvaralaštva i stvara uslove za razvoj i unapređivanje obrazovanja, naučnog, kulturnog i umetničkog stvaralaštva kako bi što uspešnije služili podizanju stvaralačkih sposobnosti radnih ljudi, unapređivanju socijalističkih društvenih odnosa i svestranom razvoju slobodne i humanizovane ličnosti.

Vaspitanje i obrazovanje se zasnivaju na tekovinama savremene nauke i posebno marksizma, kao osnovama naučnog socijalizma, služe osposobljavanju radnih ljudi za rad i za samoupravljanje i njihovom vaspitanju u duhu tekovina socijalističke revolucije, socijalističke etike, samoupravnog demokratizma, socijalističkog patriotizma, bratstva i jedinstva, ravnopravnosti naroda i narodnosti i socijalističkog internacionalizma.

Radni ljudi u organizacijama udruženog rada i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama, na osnovama solidarnosti i uzajamnosti i socijalističkog humanizma, obezbeđuju svoju ekonomsku i socijalnu sigurnost i stvaraju sve povoljnije uslove za život i rad i za razvoj svestrane ličnosti radnog čoveka. Ovi ciljevi socijalne politike ostvaruju se stalnim poboljšavanjem i ujednačavanjem uslova života i rada, prevazilaženjem na osnovama solidarnosti i uzajamnosti, razlika koje proizlaze iz materijalne nerazvijenosti i drugih nejednakih uslova života i rada, izjednačavanjem mogućnosti obrazovanja i rada i onemogućavanjem i otklanjanjem socijalnih razlika koje nisu zasnovane na primeni načela raspodele prema radu.

Socijalistička društvena zajednica obezbeđuje materijalne i druge uslove za ostvarivanje prava boraca, vojnih invalida i porodica palih boraca, kojima se garantuje njihova socijalna sigurnost.

Radi zaštite i unapređivanja čovekove sredine, radni ljudi i građani, organizacije udruženog rada, druge samoupravne organizacije i zajednice i socijalističko društvo obezbeđuju uslove za očuvanje i unapređivanje prirodnih i drugih vrednosti čovekove sredine koje su od interesa za zdrav, siguran i delotvoran život i rad sadašnjih i budućih generacija.

## VI

Radni ljudi i građani i narodi i narodnosti Jugoslavije, rešeni da sve svoje snage usmere stvaralačkom radu u miru i izgradnji svoje samoupravne socijalističke zajednice, dosledno sprovode politiku mira, a protiv agresije, rata i agresivnih pritisaka bilo koje vrste. Radi obezbeđivanja svog mirnog razvitka i socijalističke izgradnje, oni su odlučni da svim raspoloživim snagama i sredstvima, oružanom borbom i drugim oblicima opštenarodnog otpora, štite i brane svoju slobodu, nezavisnost, suverenitet, teritorijalnu celokupnost i socijalistički samoupravni poredak Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. U tom cilju radni ljudi i građani i narodi i narodnosti Jugoslavije organizuju i izgrađuju opštenarodnu odbranu kao nerazdvojni deo socijalističkog samoupravnog društvenog uređenja, svesni da je odbrambena sposobnost društva i pripremljenost zemlje za odbranu veća a mogućnost od agresije manja, ukoliko je razvijenija opštenarodna odbrana kao oblik i sadržina odbrambene organizovanosti društvene zajednice. Jačanje odbrambene sposobnosti zemlje sastavni je deo politike mira i ravnopravne međunarodne saradnje.

Opštenarodna odbrana u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji je jedinstveni sistem organizovanja, pripremanja i učešća federacije, republika, autonomnih pokrajina, opština, organizacija udruženog rada, mesnih zajednica, samoupravnih interesnih zajednica i drugih samoupravnih organizacija i zajednica, društveno-političkih i drugih društvenih organizacija, radnih ljudi i građana u oružanoj borbi i svim drugim oblicima otpora i u vršenju drugih zadataka od interesa za odbranu zemlje. U opštenarodnoj odbrani oružana borba predstavlja odlučujući oblik suprotstavljanja agresiji. Oružane snage Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije su nosilac oružane borbe i čine jedinstvenu celinu. Vrhovno rukovođenje i komandovanje oružanim snagama obezbeđuje jedinstvo i nedeljivost oružane borbe.

## VII

Polazeći od uverenja da su miroljubiva koegzistencija i aktivna saradnja ravnopravnih država i naroda, bez obzira na razlike u njihovom društvenom uređenju, neophodan uslov mira i društvenog napretka u svetu, Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija zasniva svoje međunarodne odnose na načelima poštovanja nacionalne suverenosti i ravnopravnosti, nemešanja u unutrašnje poslove drugih zemalja, socijalističkog internacionalizma i rešavanja međunarodnih sporova mirnim putem. U svojim međunarodnim odnosima Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija se pridržava načela Povelje Ujedinjenih nacija, ispunjava svoje međunarodne obaveze i aktivno učestvuje u delatnosti međunarodnih organizacija kojima pripada.

Radi ostvarivanja ovih načela Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija se zalaže za uspostavljanje i razvitak svih oblika međunarodne saradnje koji služe učvršćivanju mira, jačanju uzajamnog poštovanja, ravnopravnosti i prijateljstva naroda i država i njihovom zbližavanju za najširu i što slobodniju razmenu materijalnih i duhovnih dobara, za slobodu međusobnog obaveštavanja i za razvijanje drugih odnosa koji doprinose ostvarivanju zajedničkih privrednih, kulturnih i drugih interesa država, naroda i ljudi, a posebno razvitku demokratskih i socijalističkih odnosa u međunarodnoj saradnji, kao i društvenom napretku uopšte, za prevazilaženje blokovske podele sveta, za odbacivanje upotrebe sile ili pretnje silom u međunarodnim odnosima i za ostvarivanje opšteg i potpunog razoružanja, za pravo svakog naroda da slobodno određuje i izgrađuje svoje društveno i političko uređenje putevima i sredstvima koje slobodno bira, za pravo naroda na samoopredeljenje i nacionalnu nezavisnost i za njegovo pravo da, radi postizanja ovih ciljeva, vodi oslobodilačku borbu, za poštovanje

prava nacionalnih manjina, uključujući prava delova naroda Jugoslavije koji žive u drugim zemljama kao nacionalne manjine, za međunarodnu podršku narodima koji vode pravednu borbu za svoju nacionalnu nezavisnost i oslobođenje od imperijalizma, kolonijalizma i svih drugih oblika nacionalnog ugnjetavanja i potčinjavanja, za razvijanje takve međunarodne saradnje koja obezbeđuje ravnopravne ekonomske odnose u svetu, suvereno raspolaganje nacionalnim prirodnim bogatstvima i stvaranje uslova za brži razvitak nedovoljno razvijenih zemalja, za poštovanje opšteprihvaćenih normi međunarodnog prava.

Zalažući se za svestranu političku, ekonomsku, naučnu i kulturnu saradnju sa drugim narodima i državama, Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija kao socijalistička zajednica naroda, zastupa gledište da ta saradnja treba da doprinosi stvaranju onih demokratskih oblika povezivanja država, naroda i ljudi koji odgovaraju interesima naroda i društvenom napretku, i u tom pogledu ona je otvorena zajednica.

Svi organi, organizacije i pojedinci dužni su da se u međunarodnim ekonomskim, političkim, kulturnim i drugim odnosima i u svojim odnosima sa organima i organizacijama u inostranstvu, pridržavaju ovih načela spoljne politike i međunarodne aktivnosti Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i da se zalažu za njihovo ostvarivanje.

## VIII

Savez komunista Jugoslavije, pokretač i organizator narodnooslobodilačke borbe i socijalističke revolucije i svesni nosilac težnji i interesa radničke klase, zakonitošću istorijskog razvitka, postao je organizovana vodeća idejna i politička snaga radničke klase i svih radnih ljudi u izgrađivanju socijalizma i u ostvarivanju solidarnosti radnih ljudi i bratstva i jedinstva naroda i narodnosti Jugoslavije.

Savez komunista Jugoslavije, svojim usmeravajućim idejnim i političkim radom u uslovima socijalističke demokratije i društvenog samoupravljanja, osnovni je pokretač i nosilac političke aktivnosti radi zaštite i daljeg razvoja socijalističke revolucije i socijalističkih samoupravnih društvenih odnosa, a posebno radi jačanja socijalističke društvene i demokratske svesti, i odgovoran je za to.

Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije, stvoren u narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji kao dobrovoljni i demokratski front radnih ljudi i građana i svih organizovanih socijalističkih snaga, s Komunističkom partijom na čelu, i dalje izgrađivan u uslovima razvoja socijalističkog samoupravnog društva, najšira je osnova njihove društveno-političke aktivnosti u socijalističkom samoupravnom sistemu.

U Socijalističkom savezu radnog naroda Jugoslavije radni ljudi i građani, Savez komunista Jugoslavije kao vodeća idejna i politička snaga, druge društveno-političke organizacije i sve organizovane socijalističke snage ostvaruju političko i akciono jedinstvo socijalističkih snaga i usmeravaju društveni razvoj na osnovama vlasti i samoupravljanja radničke klase i svih radnih ljudi, i u tom cilju raspravljaju društvena pitanja i pokreću političke inicijative u svim oblastima društvenog života, usklađuju mišljenja, utvrđuju političke stavove u pogledu rešavanja tih pitanja, usmeravanja društvenog razvitka, ostvarivanja prava i interesa radnih ljudi i građana, ostvarivanja ravnopravnosti naroda i narodnosti i unapređivanja socijalističkih samoupravnih demokratskih odnosa, daju predloge za rešavanje društvenih pitanja i daju smernice svojim delegatima u skupštinama društveno-političkih zajednica,

utvrđuju zajedničke programe društvene aktivnosti i zajedničke kriterijume za izbor delegacija u osnovnim organizacijama udruženog rada, mesnim zajednicama i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama i za izbor delegata u skupštine društveno-političkih zajednica, obezbeđuju demokratsko predlaganje i utvrđivanje kandidata za članove delegacija u samoupravnim organizacijama i zajednicama, kandidata za delegate u skupštine društveno-političkih zajednica i kandidata za vršenje samoupravnih javnih i drugih društvenih funkcija u društveno-političkim zajednicama, razmatraju opšta pitanja kadrovske politike i izgradnje kadrova i utvrđuju merila za odabiranje kadrova, prate rad organa vlasti i organa upravljanja samoupravnih organizacija i zajednica i nosilaca samoupravnih, javnih i drugih društvenih funkcija, iznose svoja mišljenja i ocene i vrše društvenu kontrolu i kritiku njihovog rada naročito u pogledu obezbeđivanja javnosti rada i odgovornosti u radu, stvaraju uslove za svestrano učestvovanje omladine i njenih organizacija u društvenom i političkom životu, obezbeđuju obaveštavanje radnih ljudi i građana i svoj uticaj na društveni sistem informisanja i na ostvarivanje uloge štampe i drugih vidova javnog informisanja i komuniciranja, bore se za humane odnose među ljudima, za razvijanje socijalističke demokratske svesti i normi socijalističkog života, kao i za otklanjanje pojava koje sputavaju razvitak socijalističkih samoupravnih demokratskih društvenih odnosa ili im na bilo koji način nanose štetu.

Društveno-političke zajednice, u okviru svojih prava i dužnosti, dužne su da obezbeđuju materijalne i druge uslove za ostvarivanje ustavom utvrđenih funkcija Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije.

Radnici dobrovoljno organizovani u sindikat, kao najširu organizaciju radničke klase, bore se za ostvarivanje ustavom utvrđenog položaja radničke klase, za ostvarivanje socijalističkih samoupravnih odnosa i odlučujuću ulogu radnika u upravljanju društvenom reprodukcijom, za ostvarivanje interesa i samoupravnih i drugih prava radnika u svim oblastima rada i života, za obezbeđivanje ravnopravnosti radnika u udruživanju rada i sredstava, sticanju i raspodeli dohotka i utvrđivanju zajedničkih merila za raspodelu prema rezultatima rada, za samoupravno povezivanje i integrisanje različitih oblasti društvenog rada, za razvijanje proizvodnih snaga društva i podizanje produktivnosti rada, za samoupravno usklađivanje pojedinačnih, zajedničkih i opštih društvenih interesa, za podizanje obrazovanja radnika i osposobljavanje radnika za vršenje samoupravnih i drugih društvenih funkcija, za demokratsko predlaganje i utvrđivanje kandidata za delegate u organe upravljanja u organizacijama udruženog rada i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama i kandidata za delegacije u tim organizacijama i zajednicama i delegate u skupštine društveno-političkih zajednica, za najšire učešće radnika u vršenju funkcija vlasti i upravljanja drugim društvenim poslovima, za ostvarivanje interesa radničke klase u kadrovskoj politici, za zaštitu prava radnika, za obezbeđivanje socijalne sigurnosti i razvoj životnog standarda radnika, kao i za razvijanje i jačanje solidarnosti i podizanje klasne svesti i odgovornosti samoupravljača.

Sindikat pokreće inicijativu za samoupravno sporazumevanje i društveno dogovaranje, neposredno učestvuje u tom sporazumevanju i dogovaranju i daje predloge organima upravljanja samoupravnih organizacija i zajednica skupštinama društveno-političkih zajednica i drugim državnim i društvenim organima za rešavanje pitanja koja se odnose na materijalni i društveni položaj radničke klase.

## IX

Društveno-ekonomski i politički sistem i drugi odnosi utvrđeni ovim ustavom usmereni su na proširivanje uslova za dalji razvitak socijalističkog društva za prevazilaženje njegovih protivurečnosti i za takav društveni napredak koji će, na osnovu svestrane razvijenosti proizvodnih snaga, visoke proizvodnosti rada, obilja proizvoda i svestranog razvitka čoveka kao slobodne ličnosti, omogućiti razvijanje takvih društvenih odnosa u kojima će se ostvariti načelo komunizma „Svako prema sposobnostima — svakome prema potrebama“.

U tom cilju organi samoupravljanja, državni organi, samoupravne organizacije i zajednice, društveno-političke i druge organizacije, radni ljudi i građani neposredno — pozvani su da celokupnom svojom delatnošću proširuju i jačaju materijalnu osnovu društva i života pojedinaca razvijanjem proizvodnih snaga, podizanjem proizvodnosti rada i stalnim unapređivanjem socijalističkih samoupravnih odnosa, stvaraju uslove u kojima će se prevazilaziti društveno-ekonomske razlike između umnog i fizičkog rada i u kojima će ljudski rad postajati sve potpunije ispoljavanje stvaralaštva i ljudske ličnosti, proširuju i razvijaju sve oblike samoupravljanja i socijalističkog samoupravnog demokratizma, a naročito u oblastima u kojima preovlađuju funkcije političke vlasti, ograničavaju prinudu i stvaraju uslove za njeno otklanjanje i izgrađuju među ljudima odnose zasnovane na svesti o zajedničkim interesima, na socijalističkoj etici i na slobodnom stvaralaštvu čoveka, doprinose ostvarivanju ljudskih sloboda i prava, humanizovanju društvene sredine i ljudske ličnosti, jačanju solidarnosti i čovečnosti među ljudima i poštovanju ljudskog dostojanstva, razvijaju svestranu saradnju i zbližavanje sa svim narodima, u skladu sa progresivnim težnjama čovečanstva za stvaranjem slobodne zajednice svih naroda sveta.

## X

Izražavajući osnovna načela socijalističkog samoupravnog društva i njegovog napretka, ovaj deo ustava je osnova i pravac za tumačenje ustava i zakona, kao i za delovanje svih i svakoga.

## **DEO PRVI**

### **SOCIJALISTIČKA FEDERATIVNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA**

#### **Član 1.**

Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija je savezna država kao državna zajednica dobrovoljno ujedinenih naroda i njihovih socijalističkih republika, kao i socijalističkih autonomnih pokrajina Vojvodine i Kosova koje su u sastavu Socijalističke Republike Srbije, zasnovana na vlasti i samoupravljanju radničke klase i svih radnih ljudi, i socijalistička samoupravna demokratska zajednica radnih ljudi i građana i ravnopravnih naroda i narodnosti.

#### **Član 2.**

Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju sačinjavaju Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina, Socijalistička Republika Makedonija, Socijalistička Republika Slovenija, Socijalistička Republika Srbija, kao i Socijalistička Autonomna Pokrajina Vojvodina i Socijalistička Autonomna Pokrajina Kosovo koje su u sastavu Socijalističke Republike Srbije, Socijalistička Republika Hrvatska i Socijalistička Republika Crna Gora.

#### **Član 3.**

Socijalistička republika je država zasnovana na suverenosti naroda i na vlasti i samoupravljanju radničke klase i svih radnih ljudi, i socijalistička samoupravna demokratska zajednica radnih ljudi i građana i ravnopravnih naroda i narodnosti.

#### **Član 4.**

Socijalistička autonomna pokrajina je autonomna socijalistička samoupravna demokratska društveno-politička zajednica zasnovana na vlasti i samoupravljanju radničke klase i svih radnih ljudi, u kojoj radni ljudi i građani, narodi i narodnosti ostvaruju svoja suverena prava, a kad je to u zajedničkom interesu radnih ljudi i građana, naroda i narodnosti Republike kao celine Ustavom Socijalističke Republike Srbije utvrđeno — i u Republici.

#### **Član 5.**

Teritorija Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije je jedinstvena i sačinjavaju je teritorije socijalističkih republika.

Teritorija republike ne može se menjati bez pristanka republike, a teritorija autonomne pokrajine — ni bez pristanka autonomne pokrajine.

Granica Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije ne može se menjati bez saglasnosti svih republika i autonomnih pokrajina.

Granica između republika može se menjati samo na osnovu njihovog sporazuma, a ako se radi o granici autonomne pokrajine — i na osnovu njene saglasnosti.

#### **Član 6.**

Grb Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije predstavlja polje okruženo žitnim klasjem. Klasje je dole povezano trakom plave boje na kojoj je ispisan datum 29 XI 1943. Između vrhova klasja je crvena petokraka zvezda. Usred polja nalazi se šest koso položenih buktinja čiji se plamenovi spajaju u jedan plamen.

#### **Član 7.**

Zastava Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije sastoji se iz tri boje, plave, bele i crvene, sa crvenom petokrakom zvezdom u sredini. Odnos širine i dužine zastave je jedan prema dva. Boje zastave su položene vodoravno, i to ovim redom odozgo, plava, bela i crvena. Svaka boja zauzima jednu trećinu širine zastave. Zvezda ima pravilan petokraki oblik i zlatnu (žutu) ivicu. Središna tačka zvezde poklapa se s tačkom u kojoj se seku dijagonale zastave. Gornji krak zvezde ulazi do polovine plave boje zastave, tako da donji kraci zvezde dobijaju odgovarajuće mesto u crvenoj boji zastave.

#### **Član 8.**

Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija ima himnu.

#### **Član 9.**

Glavni grad Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije je Beograd.



# DEO DRUGI

## DRUŠTVENO UREĐENJE

### *Glava I*

#### DRUŠTVENO-EKONOMSKO UREĐENJE

##### *1 Položaj čoveka u udruženom radu i društvena svojina*

#### **Član 10.**

Socijalističko društveno-ekonomsko uređenje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije zasniva se na slobodnom udruženom radu sredstvima za proizvodnju u društvenoj svojini i na samoupravljanju radnika u proizvodnji i raspodeli društvenog proizvoda u osnovnim i drugim organizacijama udruženog rada i u društvenoj reprodukciji u celini.

#### **Član 11.**

Rad i rezultati rada određuju materijalni i društveni položaj čoveka, na osnovu jednakih prava i odgovornosti.

Niko ne može ni neposredno ni posredno sticati materijalne i druge koristi eksploatacijom tuđeg rada.

Niko ne sme na bilo koji način onemogućavati ni ograničavati radnika da ravnopravno s drugim radnicima odlučuje o svom radu i o uslovima i rezultatima svog rada.

#### **Član 12.**

Sredstva za proizvodnju i druga sredstva udruženog rada, proizvodi udruženog rada i dohodak ostvaren udruženim radom, sredstva za zadovoljavanje zajedničkih i opštih društvenih potreba, prirodna bogatstva i dobra u opštoj upotrebi društvena su svojina.

Niko ne može steći pravo svojine na društvena sredstva koja su uslov rada u osnovnim i drugim organizacijama udruženog rada ili materijalna osnova ostvarivanja funkcija samoupravnih interesnih zajednica ili drugih samoupravnih organizacija i zajednica i društveno-političkih zajednica.

Društvena sredstva se ne mogu koristiti za prisvajanje tuđeg viška rada, ni za stvaranje uslova za takvo prisvajanje.

### **Član 13.**

Radnik u udruženom radu sredstvima u društvenoj svojini ima pravo rada društvenim sredstvima kao svoje neotuđivo pravo da radi tim sredstvima radi zadovoljavanja svojih ličnih i društvenih potreba i da, kao slobodan i ravnopravan s drugim radnicima u udruženom radu, upravlja svojim radom i uslovima i rezultatima svog rada.

Prava, obaveze i odgovornosti u pogledu raspolaganja, korišćenja i upravljanja društvenim sredstvima, uređuju se ustavom i zakonom, u skladu sa prirodom i namenom tih sredstava.

### **Član 14.**

Zajemčuje se svakom radniku u udruženom radu sredstvima u društvenoj svojini da, ostvarujući pravo rada društvenim sredstvima, u osnovnoj organizaciji udruženog rada u kojoj radi i u svim drugim oblicima udruživanja rada i sredstava, zajedno i ravnopravno sa drugim radnicima, upravlja radom i poslovanjem organizacije udruženog rada i poslovima i sredstvima u celokupnosti odnosa društvene reprodukcije, da uređuje međusobne odnose u radu, odlučuje o dohotku koji ostvari u različitim oblicima udruživanja rada i sredstava i da stiče lični dohodak.

Osnovna organizacija udruženog rada je osnovni oblik udruženog rada u kome radnici neposredno i ravnopravno ostvaruju svoja društveno-ekonomska i druga samoupravna prava i odlučuju o drugim pitanjima svog društveno-ekonomskog položaja.

Protivustavan je svaki akt i radnja kojima se povređuju ova prava radnika.

### **Član 15.**

U ostvarivanju prava rada društvenim sredstvima, radnici u udruženom radu uzajamno su odgovorni da se, u svom zajedničkom i opštem društvenom interesu, tim sredstvima društveno i ekonomski celishodno koriste i da ih, kao materijalnu osnovu svog i ukupnog društvenog rada, stalno obnavljaju, uvećavaju i unapređuju, kao i da svoje radne obaveze savesno izvršavaju.

Radnici u udruženom radu ne mogu u ostvarivanju prava rada društvenim sredstvima sticati materijalne koristi i druga preimućstva koja nisu zasnovana na njihovom radu.

## **Član 16.**

Radnici organizacija udruženog rada koje obavljaju delatnosti u oblastima obrazovanja, nauke, kulture, zdravstva, socijalne zaštite i drugih društvenih delatnosti stiču dohodak slobodnom razmenom svog rada sa radom radnih ljudi čije potrebe i interese u tim oblastima zadovoljavaju.

Slobodnu razmenu svog rada radnici tih organizacija udruženog rada ostvaruju neposredno sa radnim ljudima čije potrebe i interese zadovoljavaju ili preko njihovih organizacija udruženog rada i samoupravnih interesnih zajednica, odnosno u okviru samoupravnih interesnih zajednica.

Radnici organizacija udruženog rada društvenih delatnosti ostvaruju slobodnom razmenom rada jednak društveno-ekonomski položaj kao i radnici organizacija udruženog rada drugih delatnosti.

Na načelima slobodne razmene rada stiču dohodak i radnici organizacija udruženog rada u drugim delatnostima u kojima delovanje zakonitosti tržišta ne može biti osnov usklađivanja rada i potreba, ni osnov vrednovanja rezultata rada.

## **Član 17.**

O celokupnom dohotku, kao rezultatu zajedničkog rada radnika u osnovnoj organizaciji udruženog rada i ukupnog društvenog rada, ostvarenom u različitim oblicima udruživanja rada i sredstava na osnovu delovanja zakonitosti tržišta i na samoupravnoj osnovi društveno utvrđenih uslova sticanja dohotka radnici odlučuju u osnovnim organizacijama udruženog rada u skladu sa svojim ustavnim pravima i odgovornostima prema drugim radnicima u udruženom radu i prema društvenoj zajednici u celini.

Dohodak koji zajednički ostvare udruživanjem rada i sredstava, osnovne organizacije udruženog rada raspodeljuju u celini među sobom prema svom doprinosu ostvarivanju tog dohotka, a na osnovu merila koja utvrde samoupravnim sporazumom.

Ostvareni dohodak u osnovnoj organizaciji udruženog rada predstavlja materijalnu osnovu prava radnika da odlučuju o uslovima svog rada i raspodeli dohotka i da stiču lični dohodak.

## **Član 18.**

Deo dohotka koji je rezultat rada u izuzetno povoljnim prirodnim uslovima ili koji je rezultat izuzetnih pogodnosti na tržištu ili drugih izuzetnih pogodnosti u sticanju dohotka, koristi se u skladu sa samoupravnim sporazumom i zakonom, za razvoj organizacije udruženog rada u kojoj jo ostvaren ili za razvoj materijalne osnove udruženog rada u opštini i republici, odnosno autonomnoj pokrajini.

Upravljanje delom dohotka koji se koristi za razvoj materijalne osnove udruženog rada u opštini ili u republici, odnosno autonomnoj pokrajini, zasniva se na samoupravnim osnovama.

## **Član 19.**

Radnici u osnovnoj organizaciji udruženog rada raspoređuju dohodak za svoju ličnu i zajedničku potrošnju, za proširenje materijalne osnove udruženog rada i za rezerve.

Radnici za ukupnu ličnu i zajedničku potrošnju raspoređuju deo dohotka srazmeran njihovom doprinosu ostvarivanju dohotka koji su dali svojim radom i ulaganjem društvenih sredstava kao minulog rada radnika.

## **Član 20.**

Svakom radniku, u skladu sa načelom raspodele prema radu i porastom produktivnosti njegovog i ukupnog društvenog rada i sa načelom solidarnosti radnika u udruženom radu, pripada iz dohotka osnovne organizacije udruženog rada lični dohodak za zadovoljavanje njegovih ličnih zajedničkih i opštih društvenih potreba, prema rezultatima njegovog rada i njegovom ličnom doprinosu koji je svojim tekućim i minulim radom dao povećanju dohotka osnovne organizacije.

## **Član 21.**

Radnici u osnovnoj organizaciji udruženog rada utvrđuju osnove i merila raspoređivanja dohotka i osnove i merila raspodele sredstava za svoje lične dohotke.

Radnici u osnovnoj organizaciji udruženog rada utvrđuju sa radnicima u drugim organizacijama udruženog rada zajedničke osnove i merila za raspoređivanje dohotka i raspodelu sredstava za lične dohotke.

Ako se raspoređivanjem dohotka, odnosno raspodelom sredstava za lične dohotke, narušavaju odnosi koji odgovaraju načelu raspodele prema radu ili remeti tok društvene reprodukcije, zakonom se mogu utvrditi mere kojima se obezbeđuje ravnopravnost radnika u primenjivanju načela raspodele prema radu odnosno kojima se sprečavaju ili otklanjaju poremećaji u društvenoj reprodukciji.

## **Član 22.**

Zajemčuju se svakom radniku u udruženom radu društvenim sredstvima lični dohodak i druga prava po osnovu rada najmanje u visini odnosno obimu, koji obezbeđuju njegovu materijalnu i socijalnu sigurnost.

Visina zajemčenog ličnog dohotka i obim drugih zajemčenih prava kao i način njihovog ostvarivanja utvrđuju se samo pravnim sporazumom, društvenim dogovorom i zakonom zavisno od opšteg stepena produktivnosti ukupnog društvenog rada i opštih uslova sredine u kojoj radnik radi i živi.

## **Član 23.**

Zakonom se pod uslovima utvrđenim ustavom može privremeno ograničiti raspolaganje radnika u osnovnim organizacijama udruženog rada delom sredstava društvene reprodukcije ili utvrditi obaveza udruživanja dela tih sredstava za finansiranje određenih neophodnih potreba društvene reprodukcije. Obaveznim udruživanjem dela sredstava društvene reprodukcije ne mogu se trajno oduzeti prava radnika osnovne organizacije udruženog rada u pogledu tih sredstava.

#### **Član 24.**

Organizacija udruženog rada, odnosno drugo društveno pravno lice, odgovara za svoje obaveze društvenim sredstvima kojima raspolaže.

#### **Član 25.**

Prava organizacije udruženog rada i drugog društvenog pravnog lica u pogledu nepokretnosti i pojedinih pokretnih stvari i druga prava u društvenoj svojini mogu se uz odgovarajuću naknadu i po postupku koji su propisani zakonom oduzeti ili ograničiti samo ako to zahtevaju na osnovu zakona utvrđene potrebe planskog uređivanja prostora ili izgradnje objekata od društvenog značaja ili drugi zakonom određen opšti interes.

Za oduzeta prava u pogledu zemljišta ili drugih prirodnih bogatstava organizacija udruženog rada, odnosno drugo društveno pravno lice, ima pravo na naknadu samo za rad i sredstva uložena u to zemljište ili drugo prirodno bogatstvo. Ako su zemljište ili drugo prirodno bogatstvo uslovi rada, organizacija udruženog rada, odnosno drugo društveno pravno lice, ima pravo na naknadu kojom se obezbeđuje da ti uslovi ne budu pogoršani.

#### **Član 26.**

Radnicima osnovne organizacije udruženog rada koja se u svom poslovanju koristi sredstvima drugih organizacija udruženog rada koje po tom osnovu imaju pravo na učešće u zajednički ostvarenom dohotku, obezbeđuju se, u okviru tako ostvarenog dohotka, sredstva za njihovu ličnu i zajedničku potrošnju u skladu sa zajedničkim osnovama i merilima koja važe u organizacijama udruženog rada, kao i sredstva za proširivanje materijalne osnove rada prema njihovom doprinosu zajednički ostvarenom dohotku.

Merila za utvrđivanje doprinosa zajednički ostvarenom dohotku određuju se samoupravnim sporazumom, u skladu sa jedinstvenim načelima o udruživanju sredstava utvrđenim saveznim zakonom.

Organizacije udruženog rada koje udružuju sredstva, ne mogu po tom osnovu steći pravo na trajno učešće u dohotku organizacije udruženog rada koja se u svom poslovanju koristi tim sredstvima.

Pravo na učešće u zajednički ostvarenom dohotku po osnovu udruživanja sredstava gasi se kad organizaciji udruženog rada, pored odgovarajućeg učešća u zajednički ostvarenom dohotku, budu vraćena i sredstva čijim je udruživanjem to pravo stečeno, odnosno kad, saglasno samoupravnom sporazumu, prestane pravo na povraćaj udruženih sredstava.

#### **Član 27.**

Organizacija udruženog rada može se, pod uslovima i u granicama koji su utvrđeni saveznim zakonom, koristiti u svom poslovanju sredstvima stranih lica.

Radnici organizacije udruženog rada koja se koristi sredstvima uloženim od stranih lica imaju ista društveno-ekonomska i druga samoupravna prava kao i radnici organizacija udruženog rada koje se u svom poslovanju koriste sredstvima drugih domaćih organizacija udruženog rada.

Strano lice koje je uložilo sredstva u organizaciju udruženog rada u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji može učestvovati u dohotku te organizacije samo u granicama i pod uslovima koji su utvrđeni za međusobne odnose domaćih organizacija udruženog rada.

Prava stranog lica u pogledu sredstava koja je uložilo u organizaciju udruženog rada u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji ne mogu se umanjiti zakonom ili drugim propisom pošto je ugovor kojim su ta prava utvrđena postao punovažan.

#### **Član 28.**

Organizacije udruženog rada mogu, radi proširenja materijalne osnove rada, prikupljati novčana sredstva građana i obezbediti im, uz vraćanje tih sredstava, i naknadu za uložena sredstva u vidu kamate ili drugih na osnovu zakona određenih pogodnosti.

#### **Član 29.**

Radnici koji u organizaciji udruženog rada obavljaju administrativno-stručne, pomoćne i njima slične poslove od zajedničkog interesa za više organizacija u njenom sastavu i radnici koji obavljaju takve poslove u zemljoradničkoj ili drugoj zadruzi, kao i radnici u organizaciji poslovnog udruživanja, banci i zajednici osiguranja, obrazuju radnu zajednicu. Radnici u takvoj radnoj zajednici mogu se organizovati kao organizacija udruženog rada pod uslovima utvrđenim zakonom.

Radnici koji u organizaciji udruženog rada obavljaju druge poslove od zajedničkog interesa za više organizacija u njenom sastavu, kao i radnici koji obavljaju takve poslove za zemljoradničku ili drugu zadrugu, obrazuju radnu zajednicu ako ne postoje ustavom utvrđeni uslovi da se organizuju kao osnovna organizacija udruženog rada.

Radnici ovih radnih zajednica imaju pravo na sredstva za ličnu i zajedničku potrošnju u skladu sa načelom raspodele prema radu i sa osnovama i merilima raspodele koji važe u organizacijama

udruženog rada, kao i druga samoupravna prava radnika u organizacijama udruženog rada u skladu sa prirodom poslova koje obavljaju i sa zajedničkim interesima radi kojih su ove radne zajednice obrazovane.

Međusobna prava, obaveze i odgovornosti radnika ovih radnih zajednica i korisnika njihovih usluga uređuju se samoupravnim sporazumom, a međusobni odnosi radnika u radnoj zajednici uređuju se njihovim samoupravnim aktima u skladu sa tim samoupravnim sporazumom.

### **Član 30.**

Radnici u radnim zajednicama koje obavljaju poslove za samoupravne interesne zajednice i druge samoupravne organizacije i zajednice i njihova udruženja, društveno-političke organizacije i druge društvene organizacije, udruženja građana i organe društveno-političkih zajednica, imaju pravo na sredstva za ličnu i zajedničku potrošnju u skladu sa načelom raspodele prema radu i sa društveno utvrđenim osnovama i merilima raspodele koji važe za organizacije udruženog rada. Oni imaju i druga samoupravna prava u skladu sa prirodom poslova koje obavljaju i društvenom i političkom odgovornošću organizacija, zajednica i organa za koje obavljaju poslove — za ostvarivanje njihovih funkcija i zadataka.

Međusobna prava, obaveze i odgovornosti radnika ovih radnih zajednica i organizacija, zajednica i organa za koje obavljaju poslove, uređuju se samoupravnim sporazumom, odnosno ugovorom, u skladu sa zakonom.

Na ove radne zajednice ne mogu se prenositi prava, ovlašćenja i odgovornosti organizacija, zajednica i organa za koje one vrše poslove.

Prava, obaveze i odgovornosti radnika u radnim zajednicama organa društveno-političkih zajednica uređuju se zakonom, a kad to priroda delatnosti organa dozvoljava — i samoupravnim sporazumom, odnosno ugovorom radne zajednice i tih organa, i samoupravnim aktima radne zajednice.

Aktivna vojna lica i građanska lica na službi u oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije ostvaruju odgovarajuća prava saglasno saveznom zakonu, u skladu sa prirodom delatnosti i karakterom oružanih snaga.

### **Član 31.**

Radni ljudi koji ličnim radom samostalno u vidu zanimanja obavljaju umetničku ili drugu kulturnu, advokatsku ili drugu profesionalnu delatnost imaju u načelu isti društveno-ekonomski položaj i u osnovi ista prava i obaveze kao i radnici u organizacijama udruženog rada.

Radni ljudi koji obavljaju neku od ovih delatnosti mogu udruživati svoj rad i obrazovati privremene ili trajne radne zajednice, koje imaju u osnovi isti položaj kao i organizacije udruženog rada i u kojima radni ljudi imaju u osnovi ista prava i dužnosti kao i radnici u organizacijama udruženog rada.

Zakonom se utvrđuju uslovi pod kojima ovi radni ljudi i njihove radne zajednice ostvaruju svoja prava i ispunjavaju obaveze, kao i uslovi pod kojima oni u obavljanju tih delatnosti mogu koristiti društvena sredstva i upravljati njima. Zakonom se određuje i način ostvarivanja saradnje ovih radnih ljudi sa organizacijama udruženog rada, kao i način njihovog učešća u stvaranju uslova za rad u tim organizacijama i u raspolaganju rezultatima svog rada izraženim u zajednički ostvarenom dohotku.

### **Član 32.**

Radnici organizacija udruženog rada, u skladu sa načelom uzajamnosti i solidarnosti, zajednički i ravnopravno obezbeđuju stalno poboljšavanje uslova života radnika izdvajanjem i udruživanjem sredstava u tu svrhu i na drugi način.

Organizacije udruženog rada i društveno-političke zajednice dužne su da, u skladu sa načelom uzajamnosti i solidarnosti, pružaju ekonomsku i drugu pomoć organizacijama udruženog rada koje dođu u izuzetne ekonomske teškoće i da preduzimaju mere za njihovu sanaciju ako je to u zajedničkom interesu organizacija udruženog rada, odnosno u društvenom interesu.

Organizacija udruženog rada, sama ili sporazumno sa drugim organizacijama udruženog rada, u skladu sa načelima uzajamnosti i solidarnosti, obezbeđuje sredstva za zapošljavanje, prekvalifikaciju i ostvarivanje stečenih prava radnika, ako prestane potreba za njihovim radom u organizaciji udruženog rada ili ako organizacija u njenom sastavu prestane sa radom.

Radnik, dok mu se ne obezbedi drugo radno mesto koje odgovara njegovim sposobnostima i kvalifikacijama, ne može da izgubi svojstvo radnika osnovne organizacije udruženog rada ako usled tehnoloških ili drugih unapređenja kojima se doprinosi povećanju produktivnosti rada i većem uspehu organizacije prestane potreba za njegovim radom u toj organizaciji.

Zakonom se može utvrditi obaveza udruživanja sredstava u te svrhe i za zapošljavanje uopšte, kao i propisati uslovi upotrebe tih sredstava.

### **Član 33.**

Radnici u udruženom radu učestvuju u obezbeđivanju ustavom utvrđenih opštih društvenih potreba koje zadovoljavaju u društveno-političkim zajednicama plaćanjem ovim zajednicama poreza i drugih dažbina iz dohotka osnovne organizacije udruženog rada i iz svojih ličnih dohodaka, u skladu sa namenom, odnosno sa ciljevima kojima služe sredstva dobivena od poreza i drugih dažbina.

Obaveze plaćanja poreza i drugih dažbina društveno-političkim zajednicama utvrđuju se zavisno od sposobnosti privrede da, u skladu s dostignutim stepenom produktivnosti ukupnog društvenog rada i s potrebama materijalnog i društvenog razvoja koje odgovaraju njenim mogućnostima i dugoročnim interesima razvoja proizvodnih snaga društva, obezbedi zadovoljavanje ličnih i zajedničkih potreba radnika i potreba proširene reprodukcije. Ove obaveze utvrđuju se i zavisno od sposobnosti



organizacije udruženog rada da, u skladu sa opštim obavezama privrede, rezultatima rada i uspehom koje ostvari, obezbedi zadovoljavanje ovih potreba.

Ova načela primenjuju se i kad se aktima društveno-političkih zajednica privremeno ograniči raspolaganje sredstvima kojima upravljaju radnici u organizacijama udruženog rada ili se utvrdi obaveza udruživanja tih sredstava.

## *2 Udruživanje rada i sredstava društvene reprodukcije*

### **Član 34.**

Svoj rad i sredstva društvene reprodukcije u osnovnim organizacijama udruženog rada radnici slobodno udružuju u radnim organizacijama i drugim oblicima udruživanja rada i sredstava.

Međusobna prava, obaveze i odgovornosti u različitim oblicima udruživanja rada i sredstava, radnici u osnovnim organizacijama udruženog rada uređuju samoupravnim sporazumom u skladu sa zakonom, obezbeđujući u celini ovih odnosa ustavom zajemčena prava radnika.

### **Član 35.**

Radna organizacija je samostalna samoupravna organizacija radnika povezanih zajedničkim interesima u radu i organizovanih u osnovne organizacije udruženog rada u njenom sastavu ili neposredno povezanih jedinstvenim procesom rada.

Radnu organizaciju mogu osnovati organizacije udruženog rada, samoupravne interesne zajednice, mesne zajednice, društveno-političke zajednice i druga društvena pravna lica.

Radnu organizaciju mogu, pod uslovima i na način koji su propisani zakonom, osnovati radni ljudi radi ostvarivanja prava na rad ili radi zadovoljavanja potreba proizvodima i uslugama organizacije koju osnivaju. Radnu organizaciju mogu, u skladu sa zakonom, osnovati i građanska pravna lica.

Radni ljudi, odnosno građanska pravna lica, koji u organizaciju udruženog rada koju su osnovali ulože svoja sredstva, mogu imati prema toj organizaciji, po osnovu tih sredstava, samo prava koja imaju građani od kojih organizacije udruženog rada prikupljaju sredstva radi proširivanja materijalne osnove svoga rada.

Zakonom se može propisati da radni ljudi i građanska pravna lica ne mogu osnivati radne organizacije za vršenje određenih delatnosti.

Radne organizacije imaju jednak položaj a radnici u njima jednaka društveno-ekonomska i druga samoupravna prava i odgovornosti, bez obzira na to ko je osnovao radnu organizaciju.

### **Član 36.**

Radnici u delu radne organizacije koji čini radnu celinu, u kome se rezultat njihovog zajedničkog rada može samostalno izraziti kao vrednost u radnoj organizaciji ili na tržištu i u kome radnici mogu ostvarivati svoja društveno-ekonomska i druga samoupravna prava, imaju pravo i dužnost da takav deo radne organizacije organizuju kao osnovnu organizaciju udruženog rada.

Radnici u radnoj organizaciji u kojoj ne postoje uslovi da se pojedini njeni delovi organizuju kao osnovne organizacije udruženog rada, ostvaruju u radnoj organizaciji sva prava koja imaju radnici u osnovnoj organizaciji udruženog rada.

Društveno-ekonomski i drugi samoupravni odnosi u osnovnoj organizaciji udruženog rada uređuju se njenim statutom i drugim samoupravnim aktima u skladu sa ustavom i zakonom.

Ako je povodom organizovanja osnovne organizacije udruženog rada pokrenut spor, do okončanja spora ne mogu se, protivno volji radnika koji su doneli odluku o organizovanju osnovne organizacije udruženog rada, menjati prava, obaveze i odgovornosti koje su imali do dana donošenja odluke o kojoj se vodi spor.

### **Član 37.**

Radnici imaju pravo da osnovnu organizaciju udruženog rada u kojoj rade izdvoje iz sastava radne organizacije.

Osnovna organizacija udruženog rada koja se izdvaja dužna je, sporazumno sa drugim osnovnim organizacijama udruženog rada i radnom organizacijom kao celinom, urediti način i uslove izvršavanja obaveza koje je prema njima preuzela do izdvajanja i naknaditi štetu koja je nastala izdvajanjem.

Radnici ne mogu svoju osnovnu organizaciju udruženog rada izdvojiti iz sastava radne organizacije ako bi to, protivno opštem interesu, dovelo do bitnog otežavanja ili onemogućavanja rada u drugim osnovnim organizacijama u sastavu radne organizacije, odnosno u radnoj organizaciji kao celini.

### **Član 38.**

Radne organizacije se mogu udruživati u razne oblike složenih organizacija udruženog rada, a osnovne organizacije udruženog rada i radne organizacije u zajednice i druge oblike udruživanja organizacija udruženog rada u kojima ostvaruju određene zajedničke interese.

Zakonom ili na zakonu zasnovanom odlukom skupštine društveno-političke zajednice može se, pod uslovima utvrđenim ustavom, propisati obavezno udruživanje određenih vrsta organizacija udruženog rada u zajednice u kojima se, u opštem interesu, obezbeđuje jedinstvo sistema rada u odgovarajućim oblastima.

### **Član 39.**

Organizacije udruženog rada, samoupravne interesne zajednice i druga društvena pravna lica mogu samoupravnim sporazumom osnovati banku kao posebnu organizaciju za obavljanje kreditnih i drugih bankarskih poslova i u njoj, zajedno s drugim licima udruživati sredstva radi ostvarivanja zajedničkih interesa u obezbeđivanju novčanih sredstava za obavljanje, proširivanje i unapređivanje delatnosti organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica i radi ostvarivanja drugih zajedničkih interesa.

Društvena pravna lica čijim sredstvima banka posluje upravljaju poslovanjem banke. Sredstva koja banka ostvari, po podmirenju troškova poslovanja i izdvajanju sredstava za radnu zajednicu banke, raspoređuju ova društvena pravna lica među sobom.

Društvena pravna lica imaju pravo da upravljaju određenim poslovima banke u jedinici banke koja posluje njihovim sredstvima.

Društveno-politička zajednica ne može biti osnivač banke niti upravljati poslovima banke.

Međusobni odnosi društvenih pravnih lica čijim sredstvima banka posluje, upravljanje bankom i poslovanje banke uređuju se samoupravnim sporazumom o osnivanju banke, njenim statutom i zakonom.

### **Član 40.**

Poslovanje finansijskih organizacija koje se osnivaju radi prikupljanja štednih uloga i upravljanje tim organizacijama, kao i poslovanje banaka koje se odnosi na prikupljanje štednih uloga, uređuje se zakonom, u skladu sa jedinstvenim načelima kreditnog sistema.

Prava građana da na osnovu štednih uloga učestvuju u upravljanju poslovanjem tih finansijskih organizacija i da, pored ugovorenih kamata, stiču i druge određene pogodnosti, uređuju se zakonom.

#### **Član 41.**

U organizacijama udruženog rada koje se, pored drugih delatnosti, bave i bankarskim ili sličnim poslovanjem, organizacije udruženog rada, samoupravne interesne zajednice i druga društvena pravna lica imaju u pogledu tog poslovanja u načelu ista prava koja imaju u banci društvena pravna lica čijim sredstvima banka posluje.

Ako se u organizacijama udruženog rada organizuje unutrašnje bankarsko ili slično poslovanje na takvo poslovanje primenjuju se načela koja se odnose na poslovanje banaka.

#### **Član 42.**

Organizacije udruženog rada, samoupravne interesne zajednice, društveno-političke zajednice i druga društvena pravna lica mogu samoupravnim sporazumom osnovati zajednicu osiguranja imovine i lica od istovrsnih odnosno srodnih vrsta rizika, odnosno šteta, ili od više različitih vrsta rizika, odnosno šteta, i u njoj zajedno s drugim licima, na načelima uzajamnosti i solidarnosti, udruživati sredstva radi osiguranja imovine i lica i radi otklanjanja ili smanjenja nepovoljnog dejstva uzroka koji mogu izazvati te štete.

U zajednici osiguranja u kojoj se udružuju sredstva radi osiguranja imovine ili lica od više različitih vrsta rizika odnosno šteta, osiguranici koji udružuju sredstva radi osiguranja od istovrsnih ili srodnih vrsta rizika, odnosno šteta, obrazuju posebne zajednice rizika i udružuju sredstva u posebne fondove osiguranja za te štete. Osiguranici u zajednicama rizika, sporazumno s drugim osiguranicima u istoj zajednici osiguranja, utvrđuju pod kojim se uslovima sredstva fondova namenjena za izmirivanje obaveza za jednu vrstu šteta mogu upotrebljavati za izmirivanje obaveza za druge vrste šteta.

Društvena pravna lica koja udružuju sredstva u zajednici osiguranja, odnosno zajednici rizika, upravljaju poslovanjem tih zajednica.

Međusobni odnosi društvenih pravnih lica koja udružuju sredstva u zajednici osiguranja, upravljanje tom zajednicom i njeno poslovanje uređuju se samoupravnim sporazumom o osnivanju zajednice, njenim statutom ili drugim samoupravnim aktom i zakonom.

Građani i građanska pravna lica — osiguranici učestvuju u upravljanju zajednicom osiguranja, odnosno zajednicom rizika, i ostvaruju u njima druga prava u skladu sa statutom zajednice osiguranja i zakonom.

#### **Član 43.**

Odnosi između organizacija udruženog rada koje se bave poslovima prometa robe i usluga i proizvodnih i drugih organizacija sa kojima posluju zasnivaju se na načelima saradnje i samoupravnog udruživanja rada i sredstava u okviru te saradnje. Ove organizacije, na načelima ravnopravnosti, ostvaruju međusobni uticaj na poslovnu i razvojnu politiku, preuzimaju zajednički rizik, obezbeđuju

zajedničku odgovornost za proširivanje materijalne osnove i za povećanje produktivnosti rada u proizvodnji i prometu, i učestvuju u dohotku ostvarenom ovom saradnjom prema doprinosu ostvarivanju tog dohotka.

Organizacije udruženog rada koje se bave poslovima izvoza i uvoza organizuju se i posluju na načelima obavezne saradnje s proizvodnim i drugim organizacijama udruženog rada za koje obavljaju izvoz ili uvoz, i u okviru te saradnje utvrđuju zajedničku politiku proizvodnje, odnosno druge delatnosti, i politiku izvoza i uvoza, raspoređuju dohodak ostvaren ovom saradnjom kao zajednički dohodak, zajednički snose rizik svog poslovanja i odgovornost za unapređenje proizvodnje i prometa, u skladu sa samoupravnim sporazumom ili ugovorom o toj saradnji.

Saveznim zakonom se uređuje u kojim slučajevima i pod kojim uslovima organizacije udruženog rada koje se bave poslovima izvoza i uvoza, poslovima prometa robe na veliko i drugim zakonom određenim poslovima prometa robe i usluga, obavezno udružuju rad i sredstva s proizvodnim i drugim organizacijama udruženog rada sa kojima posluju. Saveznim zakonom uređuju se i način i oblik udruživanja rada i sredstava, način odlučivanja o zajedničkom poslovanju, zajedničko snošenje rizika i utvrđuju načela raspodele zajednički ostvarenog dohotka.

Organizacije udruženog rada koje se bave poslovima prometa robe i usluga za neposrednu potrošnju dužne su da, na način određen zakonom, sarađuju i dogovaraju se sa samoupravnim interesnim zajednicama, mesnim zajednicama i drugim zajednicama i organizacijama potrošača o poslovima od zajedničkog interesa.

#### **Član 44.**

Organizacija udruženog rada može obavljati delatnost i ulagati sredstva društvene reprodukcije u inostranstvu, pod uslovima i u granicama koji su propisani saveznim zakonom.

Prava i sredstva koja organizacija udruženog rada po ma kom osnovu stekne u inostranstvu sastavni su deo društvenih sredstava kojima upravljaju radnici te organizacije.

U organizaciji udruženog rada koja vrši delatnost u inostranstvu, radnici čija su mesta rada u inostranstvu imaju ista prava, obaveze i odgovornosti kao i radnici te organizacije u zemlji.

#### **Član 45.**

Osnovne i druge organizacije udruženog rada, njihove zajednice i drugi oblici udruživanja organizacija udruženog rada, banke, zajednice osiguranja imovine i lica i druge finansijske organizacije pravna su lica sa pravima, obavezama i odgovornostima koje imaju na osnovu ustava, zakona i samoupravnog sporazuma o udruživanju, odnosno na osnovu akta o osnivanju.

Ove organizacije, zajednice i udruženja i njihova prava, obaveze i odgovornosti u pravnom prometu upisuju se u registar organizacija udruženog rada.

#### **Član 46.**

Prema organizaciji udruženog rada i zajednici ili drugom udruženju tih organizacija u kojima se bitnije poremeti ostvarivanje samoupravnih prava radnika ili koji ne ispunjavaju zakonom utvrđene obaveze ili teže oštete društvene interese, mogu se pod uslovima i po postupku koji su propisani zakonom preduzeti zakonom utvrđene privremene mere. Kad je to neophodno radi otklanjanja tih pojava, ovim merama može se privremeno ograničiti ostvarivanje pojedinih samoupravnih prava radnika, odnosno prava organizacije ili udruženja i njihovih organa.

#### **Član 47.**

Ako u organizaciji udruženog rada nastane spor između radnika pojedinih delova organizacije, odnosno radnika i organa organizacije ili radnika organizacije i organa društveno-političke zajednice, koji se nije mogao rešiti redovnim putem, radnici imaju pravo i dužnost da svoje zahteve povodom nastalog spora iznesu preko sindikalne organizacije.

Sindikalna organizacija ima pravo i dužnost da, na zahtev radnika ili po svojoj inicijativi, pokrene postupak za rešavanje nastalog spora i da u tom postupku, zajedno sa odgovarajućim organima upravljanja organizacije udruženog rada, odnosno sa organima društveno-političke zajednice utvrdi osnove i mere za rešavanje pitanja zbog kojih je spor nastao.

#### **Član 48.**

Organizacija udruženog rada, odnosno organizacija poslovnog udruživanja, koja obavlja privrednu delatnost može, pod uslovima i po postupku koji su propisani saveznim zakonom, biti ukinuta ako ne ispunjava zakonom propisane uslove za obavljanje svoje delatnosti, ako trajnije nije u mogućnosti da obnavlja društvena sredstva kojima posluje i da obezbeđuje ostvarivanje ustavom zajemčenih prava radnika u pogledu njihove materijalne i socijalne sigurnosti, ili ako nije u mogućnosti da ispunjava druge zakonom utvrđene ili ugovorom preuzete obaveze.

Organizacija udruženog rada koja obavlja društvenu delatnost može, pod uslovima i po postupku koji su propisani zakonom, biti ukinuta, ako ne ispunjava zakonom propisane uslove ili ako ne postoje uslovi za obavljanje njene delatnosti.

#### **Član 49.**

Zakonom i na zakonu zasnovanom odlukom skupštine društveno-političke zajednice može se utvrditi da su od posebnog društvenog interesa određene delatnosti ili poslovi organizacija udruženog rada koje

obavljaju društvene delatnosti i urediti način ostvarivanja posebnog društvenog interesa i ostvarivanja samoupravnih prava radnika u skladu sa tim interesom.

Zakonom i na zakonu zasnovanom odlukom skupštine društveno-političke zajednice može se, ako to zahteva poseban društveni interes, urediti način ostvarivanja tog interesa u poslovanju organizacija udruženog rada koje obavljaju privrednu delatnost, kad je to poslovanje nezamenljiv uslov života i rada građana ili rada drugih organizacija na određenom području.

#### **Član 50.**

Organizacije udruženog rada koje obavljaju privrednu delatnost i njihova poslovna udruženja udružuju se u privredne komore ili druga opšta udruženja radi zajedničkog unapređivanja rada i poslovanja, radi usklađivanja posebnih, zajedničkih i opštih društvenih interesa, radi dogovaranja o planovima i programima rada i razvoja i o samoupravnom uređivanju društveno-ekonomskih odnosa, radi pokretanja inicijative za zaključivanje samoupravnih sporazuma i društvenih dogovora, za donošenje zakona i za utvrđivanje ekonomske politike i radi razmatranja i rešavanja drugih pitanja od zajedničkog interesa.

Radi ostvarivanja ovih ciljeva mogu se i organizacije udruženog rada koje obavljaju društvene delatnosti udruživati u udruženja za pojedine delatnosti, odnosno oblasti rada, i u druga opšta udruženja.

### *3 Samoupravne interesne zajednice*

#### **Član 51.**

Samoupravne interesne zajednice osnivaju radni ljudi, neposredno ili preko svojih samoupravnih organizacija i zajednica, radi zadovoljavanja svojih ličnih i zajedničkih potreba i interesa i radi usklađivanja rada u oblasti za koju osnivaju interesnu zajednicu sa tim potrebama i interesima.

Prava, obaveze i odgovornosti u međusobnim odnosima u samoupravnoj interesnoj zajednici uređuju se samoupravnim sporazumom o njenom osnivanju, njenim statutom i drugim samoupravnim aktima.

Radi zadovoljavanja svojih potreba i interesa u samoupravnim interesnim zajednicama, radni ljudi plaćaju doprinose ovim zajednicama iz svojih ličnih dohodaka i iz dohotka osnovnih organizacija udruženog rada, u skladu sa namenom, odnosno sa ciljevima kojima ova sredstva služe.

#### **Član 52.**

Radnici i drugi radni ljudi koji u oblastima obrazovanja, nauke, kulture, zdravstva i socijalne zaštite na načelima uzajamnosti i solidarnosti ostvaruju svoje lične i zajedničke potrebe i interese i radnici

organizacija udruženog rada koje obavljaju delatnosti u tim oblastima, osnivaju samoupravne interesne zajednice u kojima ostvaruju slobodnu razmenu rada, udružuju rad i sredstva i ravnopravno i zajednički odlučuju o obavljanju tih delatnosti u skladu sa zajedničkim interesima, utvrđuju politiku razvoja i unapređivanja tih delatnosti i ostvaruju druge zajedničke interese.

Međusobni odnosi u ovim samoupravnim interesnim zajednicama uređuju se tako da se obezbeđuje pravo radnika i drugih radnih ljudi koji u njima udružuju sredstva da odlučuju o tim sredstvima i pravo radnika organizacija udruženog rada koje obavljaju delatnosti u oblasti za koju je osnovana interesna zajednica da u slobodnoj razmeni rada ostvaruju jednak društveno-ekonomski položaj kao i radnici u drugim organizacijama udruženog rada.

Na ovim osnovama mogu se osnivati samoupravne interesne zajednice i u drugim oblastima društvenih delatnosti.

### **Član 53.**

Radi obezbeđenja svoje socijalne sigurnosti, radni ljudi osnivaju samoupravne interesne zajednice penzijskog i invalidskog osiguranja ili drugih vidova socijalnog osiguranja u kojima udružuju sredstva u tu svrhu i utvrđuju, na načelima uzajamnosti i solidarnosti i minulog rada, svoje zajedničke i pojedinačne obaveze prema tim zajednicama i zajednička i pojedinačna prava koja u njima ostvaruju.

Na ovim osnovama mogu se osnivati samoupravne interesne zajednice i u drugim oblastima u kojima se, udruživanjem sredstava u zajedničke fondove, ostvaruju određeni zajednički interesi na načelima uzajamnosti i solidarnosti.

### **Član 54.**

Radni ljudi, neposredno i preko svojih organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica, osnivaju samoupravne interesne zajednice u stambenoj oblasti, u kojima ove organizacije i zajednice udružuju sredstva za stambenu izgradnju, utvrđuju politiku i program te izgradnje i zajedno sa stanarima upravljaju stambenim zgradama i stanovima u društvenoj svojini i ostvaruju druge zajedničke interese.

Saveznim zakonom može se predvideti osnivanje posebnih interesnih zajednica za stambenu izgradnju i upravljanje stanovima za potrebe aktivnih vojnih lica i građanskih lica u oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, kao i za potrebe radnika i funkcionera saveznih organa.

### **Član 55.**

U oblasti komunalnih delatnosti, energetike, vodoprivrede, saobraćaja i drugih delatnosti materijalne proizvodnje, ako je trajno obavljanje tih delatnosti neophodno radi zadovoljavanja potreba određenih



korisnika, mogu se osnivati samoupravne interesne zajednice organizacija udruženog rada tih oblasti i korisnika njihovih proizvoda i usluga u kojima oni ostvaruju zajedničke interese utvrđene samoupravnim sporazumom.

#### **Član 56.**

Radi što neposrednijeg ostvarivanja svojih samoupravnih prava i interesa, radnici i drugi radni ljudi i njihove organizacije udruženog rada i druge samoupravne organizacije i zajednice — članovi samoupravne interesne zajednice imaju pravo da se u interesnoj zajednici, pod uslovima utvrđenim samoupravnim sporazumom o osnivanju samoupravne interesne zajednice ili njenim statutom, organizuju u osnovnu zajednicu ili jedinicu za određeno područje ili za ostvarivanje određenih zajedničkih interesa i da u toj osnovnoj zajednici, odnosno jedinici, ostvaruju određena svoja samoupravna prava i interese.

Samoupravne interesne zajednice mogu se udruživati u šire interesne zajednice i osnivati saveze i druga udruženja interesnih zajednica, kao i uspostavljati druge oblike međusobne saradnje.

Kad se samoupravna interesna zajednica osniva za područje šire od teritorije opštine, mogu se za teritorije opština osnovati zajednice kao delovi te samoupravne interesne zajednice.

#### **Član 57.**

Samoupravna interesna zajednica i osnovne zajednice i jedinice u njenom sastavu, kao i udruženja samoupravnih interesnih zajednica, pravna su lica sa pravima, obavezama i odgovornostima koje imaju na osnovu ustava, zakona, samoupravnog sporazuma o osnivanju interesne zajednice, odnosno udruženja interesnih zajednica i njihovog statuta.

#### **Član 58.**

Zakonom, odnosno na zakonu zasnovanom odlukom skupštine društveno-političke zajednice, može se utvrditi obaveza osnivanja, odnosno osnovati samoupravna interesna zajednica, kad su određene delatnosti, odnosno poslovi takve zajednice, od posebnog društvenog interesa, kao i utvrditi načela za njenu organizaciju i za međusobne odnose u njoj i propisati obaveza plaćanja doprinosa toj zajednici.

Delatnosti, odnosno poslove, za koje je zakonom ili na zakonu zasnovanom odlukom skupštine društveno-političke zajednice utvrđeno da su od posebnog društvenog interesa, samoupravna interesna zajednica dužna je da obavlja na način utvrđen zakonom, odnosno odlukom skupštine društveno-političke zajednice.

## Član 59.

Ako se u samoupravnoj interesnoj zajednici koja obavlja određene delatnosti, odnosno poslove, koji su od posebnog društvenog interesa, ne donese odluka o pitanju od kojeg bitno zavisi rad interesne zajednice, skupština društveno-političke zajednice može, pod uslovima i po postupku koji su propisani zakonom, doneti odluku kojom se privremeno rešava to pitanje.

Prema samoupravnoj interesnoj zajednici mogu se preduzeti zakonom utvrđene privremene mere u slučajevima i pod uslovima pod kojima se takve mere mogu preduzeti prema organizacijama udruženog rada.

### *4 Sredstva društveno-političkih organizacija i drugih društvenih organizacija*

## Član 60.

Društveno-političke organizacije i druge zakonom određene društvene organizacije mogu sticati sredstva odnosno određena prava na sredstva, i tim sredstvima kao društvenim koristiti se za ostvarivanje svojih ciljeva i njima raspolagati saglasno statutu tih organizacija i zakonu. Ove organizacije mogu, pod uslovima utvrđenim zakonom, organizovati privrednu i drugu delatnost u skladu sa svojim ciljevima i učestvovati u dohotku ostvarenom takvom delatnošću radi ostvarivanja tih ciljeva.

### *5 Društveno-ekonomski položaj i udruživanje zemljoradnika*

## Član 61.

Zemljoradniku i članu njegovog domaćinstva koji se bavi zemljoradnjom, zajemčuje se pravo da, radeći sredstvima na koja postoji pravo svojine, ostvaruje ustavom utvrđen samoupravni položaj u socijalističkim društveno-ekonomskim odnosima, da raspolaže ostvarenim rezultatima svog rada, da zadovoljava svoje lične i društvene potrebe i da, na osnovu svog doprinosa, ostvaruje svoju socijalnu sigurnost na načelima uzajamnosti i solidarnosti.

Na osnovu ličnog rada zemljoradnici imaju u načelu isti položaj i u osnovi ista prava kao i radnici u udruženom radu društvenim sredstvima. Odgovarajuća prava i obaveze imaju zemljoradnici i u pogledu udruživanja rada i sredstava kao i u odnosima razmene na tržištu i kreditnim odnosima.

## Član 62.

Zemljoradnici mogu svoj rad i sredstva rada udruživati u zemljoradničkim zadrugama i drugim oblicima udruživanja zemljoradnika ili ih udruživati sa organizacijama udruženog rada.

Zemljoradnička zadruga ima u načelu položaj, prava, obaveze i odgovornosti organizacije udruženog rada.

Zemljoradnici mogu na sredstva koja udružuju u zemljoradničkoj zadruzi zadržati pravo svojine ili utvrditi pravo na povraćaj vrednosti tih sredstava i druga prava po osnovu njihovog udruživanja, saglasno ugovoru o ovom udruživanju i statutu zadruge.

Iz dohotka koji zemljoradnička zadruga ostvari svojim poslovanjem, zemljoradnicima koji u zadruzi udružuju svoj rad i sredstva, pripada deo dohotka srazmerno doprinosu koji su u ostvarivanju tog dohotka dali svojim radom i udruživanjem sredstava, odnosno saradnjom sa zadrugom. Deo dohotka koji zadruga ostvari preko ovog iznosa unosi se kao društvena svojina u fondove zemljoradničke zadruge i koristi za proširivanje i unapređivanje njene delatnosti.

### **Član 63.**

Udružujući slobodno i ravnopravno svoj rad i sredstva rada sa radnicima u udruženom radu društvenim sredstvima, zemljoradnici proširuju materijalnu osnovu svog rada i koriste se rezultatima opšteg materijalnog i društvenog razvoja i na toj osnovi potpunije zadovoljavaju svoje lične i društvene potrebe i razvijaju svoje radne i druge sposobnosti.

Zemljoradnici koji svoj rad i sredstva rada udružuju, neposredno ili preko zemljoradničke zadruge ili drugog oblika udruživanja zemljoradnika, sa organizacijom udruženog rada i sa njom trajno saraduju, upravljaju ravnopravno sa radnicima te organizacije zajedničkim poslovima, zajednički odlučuju o zajednički ostvarenom dohotku i učestvuju u njegovoj raspodeli prema svom doprinosu ostvarivanju tog dohotka saglasno samoupravnom sporazumu.

## *6 Samostalni lični rad sredstvima u svojini građana*

### **Član 64.**

Zajemčuje se sloboda samostalnog ličnog rada sredstvima rada u svojini građana kad obavljanje delatnosti ličnim radom odgovara načinu, materijalnoj osnovi i mogućnostima ličnog rada i kad nije u suprotnosti sa načelom sticanja dohotka prema radu i drugim osnovama socijalističkog društvenog uređenja.

Zakonom se uređuju uslovi obavljanja delatnosti samostalnim ličnim radom sredstvima rada u svojini građana i svojinska prava na sredstva rada i poslovne prostorije, koji se koriste za obavljanje delatnosti samostalnim ličnim radom.

Zakonom se mogu, kad to zahteva društveni interes, odrediti delatnosti koje se ne mogu obavljati samostalnim ličnim radom sredstvima u svojini građana.

## **Član 65.**

Radni ljudi koji samostalno obavljaju delatnost ličnim radom sredstvima u svojini građana mogu osnovati zadrugu i u njoj na načelima ravnopravnosti, udruživati svoj rad i sredstva rada i zajednički raspolagati dohotkom koji zadruga ostvari.

Zadruga koju osnivaju radni ljudi koji samostalno obavljaju delatnost ličnim radom sredstvima u svojini građana ima položaj, prava, obaveze i odgovornosti zemljoradničke zadruge, a njeni članovi imaju položaj, prava, obaveze i odgovornosti kao i članovi zemljoradničke zadruge.

## **Član 66.**

Radni ljudi koji samostalno obavljaju delatnost ličnim radom sredstvima u svojini građana mogu, saglasno ugovoru i zakonu, svoj rad i sredstva rada udruživati sa organizacijama udruženog rada u različitim oblicima kooperacije i drugim vidovima poslovne saradnje. U okviru te saradnje ovi radni ljudi učestvuju u upravljanju zajedničkim poslovima, zajednički odlučuju o zajednički ostvarenom dohotku i učestvuju u njegovoj raspodeli srazmerno svom doprinosu ostvarivanju tog dohotka.

## **Član 67.**

Radni čovek koji samostalno obavlja delatnost ličnim radom sredstvima u svojini građana može, na samoupravnoj osnovi, udruživati svoj rad i sredstva rada sa radom drugih lica u okviru ugovorne organizacije udruženog rada.

Radni čovek koji je u ugovornoj organizaciji udruženog rada udružio svoj rad i sredstva sa radom drugih lica ima pravo da, kao poslovođa, vodi poslovanje ugovorne organizacije i da, zajedno sa radnicima, odlučuje o njenom radu i razvoju.

Poslovođi i radnicima u ugovornoj organizaciji udruženog rada pripadaju, na osnovu njihovog rada, sredstva za zadovoljavanje ličnih i zajedničkih potreba, a poslovođi po osnovu sredstava koja je udružio pripada i deo dohotka u skladu sa načelima koja važe za udruživanje rada i društvenih sredstava u organizacijama udruženog rada.

Deo dohotka ostvarenog u ugovornoj organizaciji udruženog rada koji preostaje po izdvajanju sredstava za zadovoljavanje ličnih i zajedničkih potreba i poslovođe i radnika i dela dohotka za poslovođu po osnovu sredstava koji je udružio, društvena je svojina. Radnici, zajedno sa poslovođom, upravljaju, na osnovu svog rada, tim delom dohotka kao društvenim sredstvima.

Uslovi i način osnivanja i poslovanja ugovorne organizacije udruženog rada, kao i njena prava, obaveze i odgovornosti uređuju se zakonom, a međusobna prava, obaveze i odgovornosti poslovođe i radnika uređuju se ugovorom u skladu sa zakonom. Ugovorom se uređuju i način i uslovi udruživanja sredstava

kao i način i uslovi povlačenja, odnosno isplaćivanja sredstava koja je poslovođa uneo u ugovornu organizaciju.

Poslovođa ugovorne organizacije udruženog rada zadržava pravo svojine na sredstva koja je udružio u toj organizaciji. Povlačenjem, odnosno isplaćivanjem ovih sredstava, poslovođa prestaju prava koja kao poslovođa ima u ugovornoj organizaciji.

#### **Član 68.**

Zakonom se određuje u kojim delatnostima, u skladu sa njihovom prirodom i društvenim potrebama, i pod kojim uslovima radni čovek koji samostalno obavlja delatnost ličnim radom sredstvima u svojini građana može, izuzetno i u ograničenom obimu, bez osnivanja ugovorne organizacije udruženog rada, koristiti dopunski rad drugih lica njihovim zapošljavanjem.

Ugovor o zapošljavanju zaključuju radni čovek i radnici koje zapošljava u skladu sa kolektivnim ugovorom koji zaključuju sindikalna organizacija i odgovarajuća privredna komora, odnosno drugo udruženje u kome su predstavljeni radni ljudi koji samostalno obavljaju delatnost ličnim radom sredstvima u svojini građana. Kolektivnim ugovorom obezbeđuju se ovim radnicima, shodno pravima radnika u udruženom radu, pravo na sredstva za zadovoljavanje ličnih i zajedničkih potreba i druga prava koja obezbeđuju njihovu materijalnu i socijalnu sigurnost.

Zakonom se može odrediti da je deo dohotka koji je rezultat viška rada radnika zaposlenih kod radnog čoveka koji samostalno obavlja delatnost ličnim radom sredstvima u svojini građana, društvena svojina i da se koristi za potrebe razvoja.

### *7 Društveno planiranje*

#### **Član 69.**

Radnici u osnovnim i drugim organizacijama udruženog rada i radni ljudi u samoupravnim interesnim zajednicama, mesnim zajednicama i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama u kojima upravljaju poslovima i sredstvima društvene reprodukcije, imaju pravo i dužnost da, oslanjajući se na naučna saznanja i na njima zasnovane ocene razvojnih mogućnosti i uvažavajući ekonomske zakonitosti, samostalno donose planove i programe rada i razvoja svojih organizacija i zajednica da te planove i programe usklađuju međusobno i sa društvenim planovima društveno-političkih zajednica i da na toj osnovi obezbeđuju usklađivanje odnosa u celini društvene reprodukcije i usmeravanje celokupnog materijalnog i društvenog razvoja, u skladu sa zajedničkim, na samoupravnim osnovama utvrđenim, interesima i ciljevima.

## **Član 70.**

Planovi i programi rada i razvoja osnovnih organizacija udruženog rada i organizacija udruženog rada u čijem su sastavu donose se i ostvaruju u odnosima saradnje i međusobne zavisnosti koji proizlaze iz udruživanja rada i sredstava u tim organizacijama saglasno samoupravnom sporazumu, uz obezbeđivanje prava radnika da u osnovnim organizacijama udruženog rada odlučuju o donošenju tih planova i programa.

Osnovne i druge organizacije udruženog rada udružene u samoupravne interesne zajednice ili druge samoupravne organizacije i zajednice donose i ostvaruju svoje planove i programe rada i razvoja u skladu sa zajedničkim interesima i ciljevima, odnosno u skladu sa zajedničkim planovima i programima, koje sporazumno utvrde u okviru ovih samoupravnih organizacija i zajednica.

Organizacije udruženog rada samoupravne interesne zajednice i druge samoupravne organizacije i zajednice usklađuju svoje planove i programe rada i razvoja i sa planovima i programima drugih samoupravnih organizacija i zajednica sa kojima imaju određene zajedničke interese i ciljeve, koji proizlaze iz njihove saradnje i međusobne zavisnosti u društvenoj reprodukciji i koje utvrđuju samoupravnim sporazumom.

Međusobne obaveze, koje su osnovne i druge organizacije udruženog rada i druge samoupravne organizacije i zajednice sporazumno utvrdile radi ostvarivanja zajedničkog plana, ne mogu se za vreme za koje je plan utvrđen jednostrano raskidati, odnosno menjati.

## **Član 71.**

Na osnovu dogovora o zajedničkim interesima i ciljevima privrednog i društvenog razvoja u opštini, gradskoj i regionalnoj zajednici, autonomnoj pokrajini, republici i federaciji i na osnovu planova i programa rada i razvoja organizacija udruženog rada, samoupravnih interesnih zajednica i drugih samoupravnih organizacija i zajednica, kao i na osnovu zajednički ocenjenih mogućnosti i uslova razvoja, donose se društveni planovi društveno-političkih zajednica.

Društvenim planovima društveno-političkih zajednica utvrđuju se zajednička politika razvoja i smernice i okviri za donošenje mera ekonomske politike i upravnih i organizacionih mera, kojima se obezbeđuju uslovi za ostvarivanje tih planova.

## **Član 72.**

Planovima rada i razvoja organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica i društvenim planovima društveno-političkih zajednica mogu se predvideti investicije ili drugi ciljevi i zadaci, odnosno može se pristupiti njihovom ostvarivanju samo ako su na zakonom propisan način obezbeđeni materijalni i drugi potrebni uslovi za njihovo ostvarivanje.

Izvršavanje posebnih zadataka radi ostvarivanja ciljeva utvrđenih društvenim planovima može se utvrditi kao obaveza određene organizacije udruženog rada ili druge samoupravne organizacije i zajednice samo na osnovu saglasnosti odgovarajuće organizacije odnosno zajednice. Ako je izvršavanje ovakvih zadataka utvrđeno kao zajednička obaveza više organizacija ili zajednica, ili i kao obaveza organa društveno-političke zajednice, ove organizacije, zajednice ili organi utvrđuju sporazumno uzajamna prava i obaveze i svoju zajedničku i pojedinačnu odgovornost za izvršavanje te obaveze.

Ako se društvenim planom, na osnovu zajednički utvrđenih interesa i ciljeva razvoja, utvrdi da je izvršenje određenih zadataka neophodno za društvenu reprodukciju, a sporazumom organizacija udruženog rada ili drugih samoupravnih organizacija i zajednica nisu mogla biti osigurana sredstva i drugi potrebni uslovi za njihovo izvršenje, zakonom se može, u skladu sa ustavom, utvrditi obaveza udruživanja sredstava u tu svrhu i propisati druge mere radi izvršavanja tih zadataka.

### **Član 73.**

Zakoni i drugi propisi i opšti akti kojima se stvaraju obaveze za budžete i fondove društveno-političkih zajednica ne mogu se donositi ako prethodno organ koji donosi odgovarajući propis, odnosno akt, ne utvrdi da su za izvršavanje tih obaveza obezbeđena sredstva.

### **Član 74.**

Radnici u organizacijama udruženog rada i radni ljudi u drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama i njihovi organi odgovorni su za ostvarivanje planova rada i razvoja svojih organizacija i zajednica kao i opštih ciljeva i zadataka utvrđenih društvenim planovima društveno-političkih zajednica, i dužni su da u tom cilju preduzimaju potrebne mere i radnje.

Organi društveno-političkih zajednica odgovorni su da propisima i merama koje donose radi ostvarivanja društvenih planova, obezbede opšte uslove za što skladniji i stabilniji razvoj i da tim propisima i merama dovode u što potpuniju saglasnost posebne interese i samostalno delovanje organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica sa zajedničkim interesima i ciljevima razvoja utvrđenim društvenim planovima

## *8 Društveni sistem informisanja, društveno knjigovodstvo, evidencija i statistika*

### **Član 75.**

Društvenim sistemom informisanja obezbeđuje se usklađeno evidentiranje prikupljanje, obrada i iskazivanje podataka i činjenica značajnih za praćenje, planiranje i usmeravanje društvenog razvoja, kao i dostupnost informacija o tim podacima i činjenicama.

Delatnosti u oblasti društvenog sistema informisanja su od posebnog društvenog interesa.

## **Član 76.**

Radnici u organizacijama udruženog rada i radni ljudi u drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama i organi ovih organizacija i zajednica, kao i organi društveno-političkih zajednica, dužni su da organizuju vođenje knjigovodstva i evidencije o činjenicama od značaja za rad i odlučivanje u ovim organizacijama i zajednicama.

Organizacije udruženog rada i druge samoupravne organizacije i zajednice i društveno-političke zajednice dužne su da organizacijama za vođenje društvenog knjigovodstva, evidencije i statistike daju podatke koji su od značaja za usklađivanje odnosa u društvenoj reprodukciji i usmeravanje razvoja i za ostvarivanje prava radnih ljudi u samoupravnim organizacijama i zajednicama da budu obavešteni o pojavama i odnosima od zajedničkog, odnosno opšteg interesa.

## **Član 77.**

Evidenciju i informativno-analičke poslove o raspolaganju društvenim sredstvima, kontrolu ispravnosti podataka o raspolaganju tim sredstvima, kontrolu zakonitosti raspolaganja društvenim sredstvima i kontrolu izvršavanja obaveza organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica i društveno-političkih zajednica, kao i druge poslove društvenog knjigovodstva utvrđene zakonom, obavlja Služba društvenog knjigovodstva. Ova služba obavlja i poslove platnog prometa u zemlji.

Služba društvenog knjigovodstva obezbeđuje organizacijama udruženog rada i drugim društvenim pravnim licima podatke na osnovu kojih radni ljudi i organi samoupravne radničke kontrole ostvaruju uvid u materijalno stanje i finansijsko i materijalno poslovanje svojih i drugih organizacija i zajednica.

Služba društvenog knjigovodstva je samostalna u svom radu.

Služba društvenog knjigovodstva radi na osnovu zakona i drugih propisa i odgovorna je u okviru svojih prava i dužnosti, za njihovo primenjivanje.

### *9 Svojinsko-pravni odnosi*

## **Član 78.**

Građanima se zajemčuje pravo svojine na predmete koji služe ličnoj potrošnji, ili zadovoljavanju njihovih kulturnih i drugih ličnih potreba.

Građani mogu imati pravo svojine na stambene zgrade i stanove za zadovoljavanje ličnih i porodičnih potreba. Stambene zgrade i stanovi i drugi predmeti koji služe ličnim potrebama na koje postoji pravo svojine mogu se koristiti za sticanje dohotka samo na način i pod uslovima utvrđenim zakonom.



## **Član 79.**

Zakonom se određuju granice i uslovi pod kojima udruženja građana i druga građanska pravna lica mogu imati pravo svojine na nepokretnosti i druge stvari koje služe ostvarivanju zajedničkih interesa njihovih članova i ciljeva zbog kojih su osnovani, kao i uslovi pod kojima oni njima mogu raspolagati.

## **Član 80.**

Zemljičarima se zajemčuje pravo svojine na obradivo poljoprivredno zemljište u površini od najviše deset hektara po domaćinstvu.

Zakonom se može utvrditi da u brdsko-planinskim krajevima površina obradivog poljoprivrednog zemljišta na koje zemljičari imaju pravo svojine može biti veća od deset hektara po domaćinstvu.

Zakonom se određuje u kojim granicama i pod kojim uslovima zemljičari mogu imati pravo svojine na drugo zemljište, kao i u kojim granicama i pod kojim uslovima ostali građani mogu imati pravo svojine na poljoprivredno i drugo zemljište.

Uslovi i granice u kojima se može sticati pravo svojine na šume i šumsko zemljište utvrđuju se zakonom.

## **Član 81.**

Ne može postojati pravo svojine na zemljište u gradovima i naseljima gradskog karaktera i drugim područjima predviđenim za stambenu i drugu kompleksnu izgradnju, koje, u skladu sa uslovima i po postupku koji su utvrđeni zakonom, odredi opština.

Uslovi, način i vreme prestanka prava svojine na zemljište na koje je pre donošenja odluke opštine postojalo pravo svojine, kao i naknada za to zemljište, uređuju se zakonom. Način i uslove korišćenja takvog zemljišta određuje opština na osnovu zakona.

## **Član 82.**

Nepokretnosti na koje postoji pravo svojine mogu se, uz pravičnu naknadu, ekspropisati ili se to pravo može ograničiti ako to zahteva opšti interes utvrđen na osnovu zakona.

Zakonom se određuju osnovi i merila pravične naknade. Određivanjem ovih osnova i merila i njihovom primenom ne mogu se bitno pogoršati uslovi života i rada koje je vlasnik čija se nepokretnost ekspropriše imao na osnovu korišćenja te nepokretnosti.

Pravična naknada ne obuhvata uvećanu vrednost nepokretnosti koja je neposredno ili posredno rezultat ulaganja društvenih sredstava.

### **Član 83.**

Pravo svojine građani i građanska pravna lica ostvaruju u skladu sa prirodom i namenom nepokretnosti i drugih stvari u njihovoj svojini i društvenim interesom utvrđenim zakonom.

Uslovi prometa zemljišta i drugih nepokretnosti na koje postoji pravo svojine uređuju se zakonom.

### **Član 84.**

Pravo svojine na stvari od posebnog kulturnog značaja može se na osnovu zakona ograničiti, ako to opšti interes zahteva.

## *10 Dobra od opšteg interesa*

### **Član 85.**

Zemljište, šume, vode, vodotoci, more i morska obala, rudna blaga i druga prirodna bogatstva, dobra u opštoj upotrebi, kao i nepokretnosti i druge stvari od posebnog kulturnog i istorijskog značaja, uživaju, kao dobra od opšteg interesa, posebnu zaštitu i koriste se pod uslovima i na način koji su propisani zakonom.

### **Član 86.**

Svako zemljište, šuma, voda i vodotok, more i morska obala, rudno blago i druga prirodna bogatstva moraju se iskorišćavati u skladu sa zakonom predviđenim opštim uslovima kojima se obezbeđuju njihovo racionalno iskorišćavanje i drugi opšti interesi.

Zakonom se utvrđuje način upravljanja šumama, šumskim zemljištima i nalazištima rudnog blaga, kao i način iskorišćavanja šuma, šumskih zemljišta i rudnog blaga.

**Član 87.**

Radni ljudi i građani, organizacije udruženog rada, društveno-političke zajednice, mesne zajednice i druge samoupravne organizacije i zajednice imaju pravo i dužnost da obezbeđuju uslove za očuvanje i razvoj prirodnih i radom stvorenih vrednosti čovekove sredine kao i da sprečavaju i otklanjaju štetne posledice koje zagađivanjem vazduha, tla, vode, vodotoka i mora, bukom ili na drugi način ugrožavaju te vrednosti ili dovode u opasnost život i zdravlje ljudi.

***Glava II***

**OSNOVE DRUŠTVENO-POLITIČKOG SISTEMA**

*1 Položaj radnih ljudi u društveno-političkom sistemu*

**Član 88.**

Radnička klasa i svi radni ljudi nosioci su vlasti i upravljanja drugim društvenim poslovima.

Radnička klasa i svi radni ljudi ostvaruju vlast i upravljaju drugim društvenim poslovima organizovani u organizacije udruženog rada i druge samoupravne organizacije i zajednice i klasne i druge društveno-političke i društvene organizacije.

**Član 89.**

Radni ljudi ostvaruju vlast i upravljaju drugim društvenim poslovima odlučivanjem na zborovima, referendumom i drugim oblicima ličnog izjašnjavanja u osnovnim organizacijama udruženog rada i mesnim zajednicama, samoupravnim interesnim zajednicama i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama, putem delegata u organima upravljanja tih organizacija i zajednica, samoupravnim sporazumevanjem i društvenim dogovaranjem, putem delegacija i delegata u skupštinama društveno-političkih zajednica, kao i usmeravanjem i kontrolom rada organa odgovornih skupštinama.

**Član 90.**

Radni ljudi organizuju se na samoupravnoj osnovi u organizacije udruženog rada, mesne zajednice, samoupravne interesne zajednice i druge samoupravne organizacije i zajednice i utvrđuju koje zajedničke interese, prava i dužnosti u njima ostvaruju.

Ustavom i statutom društveno-političke zajednice utvrđuju se zajednički interesi i funkcije vlasti i upravljanja drugim društvenim poslovima koje radni ljudi, narodi i narodnosti ostvaruju u društveno-političkim zajednicama.

#### **Član 91.**

Upravljanje organizacijama udruženog rada, mesnim zajednicama, samoupravnim interesnim zajednicama i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama i njihova organizacija moraju biti uređeni tako da radni ljudi u svakom delu procesa rada i u svakom delu organizacije, odnosno zajednice, odlučuju o pitanjima svog rada i o drugim interesima, ostvaruju svoja samoupravna prava i zajedničke interese i vrše kontrolu nad izvršavanjem odluka i nad radom svih organa i službi tih organizacija i zajednica.

#### **Član 92.**

Funkcije vlasti i upravljanja drugim društvenim poslovima u društveno-političkim zajednicama vrše skupštine i njima odgovorni organi.

Sudsku funkciju vrše redovni sudovi kao organi državne vlasti i samoupravni sudovi.

Zaštita ustavnosti poverava se ustavnim sudovima.

#### **Član 93.**

Skupštine društveno-političkih zajednica i njima odgovorni organi vrše svoje funkcije na osnovu i u okviru ustava, odnosno statuta i zakona.

Državni organi imaju prema organizacijama udruženog rada i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama samo prava utvrđena na osnovu ustava.

#### **Član 94.**

Niko ne može vršiti samoupravne, javne i druge društvene funkcije i javna ovlašćenja ako mu nisu saglasno ustavu, odnosno statutu i zakonu, povereni od radnih ljudi ili od skupštine društveno-političke zajednice.

## **Član 95.**

Svi organi i organizacije i drugi nosioci samoupravnih javnih ili drugih društvenih funkcija vrše svoju funkciju na osnovu i u okviru ustava, zakona, odnosno statuta, i datih ovlašćenja, i odgovorni su za njeno vršenje.

Svi nosioci samoupravnih javnih i drugih društvenih funkcija u vršenju svojih funkcija pod društvenom su kontrolom.

Svaki izabrani ili imenovani nosilac samoupravne, javne ili druge društvene funkcije lično je odgovoran za njeno vršenje i može biti opozvan ili smenjen. On ima pravo da podnese ostavku i da je obrazloži.

Zakonom i samoupravnim aktima utvrđuju se vrste i uslovi odgovornosti nosilaca samoupravnih, javnih i drugih društvenih funkcija, kao i način i postupak ostvarivanja odgovornosti nosilaca tih funkcija.

## **Član 96.**

Radnik izabran, odnosno imenovan na samoupravnu, javnu ili drugu društvenu funkciju, čije vršenje zahteva da privremeno prestane da radi u organizaciji udruženog rada ili radnoj zajednici, ima pravo da se, po prestanku funkcije koju je vršio, vrati na rad u istu organizaciju udruženog rada, odnosno radnu zajednicu, na svoje ranije radno mesto ili drugo radno mesto koje odgovara njegovim sposobnostima i kvalifikacijama.

## **Član 97.**

Rad državnih organa i organa upravljanja organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica i organa društveno-političkih organizacija i udruženja je javan.

Način obezbeđivanja javnosti uređuje se zakonom i samoupravnim aktima.

Zakonom i samoupravnim aktima određuju se poslovi i podaci koji predstavljaju tajnu ili se ne mogu objavljivati.

Ostvarivanje načela javnosti ne može biti u suprotnosti sa interesima bezbednosti i odbrane zemlje i drugim društvenim interesima utvrđenim zakonom.

## *2 Samoupravljanje u organizacijama udruženog rada*

### **Član 98.**

Samoupravljanje u osnovnoj i drugim organizacijama udruženog rada radnik, ravnopravno i u odnosima uzajamne odgovornosti s drugim radnicima u organizaciji, ostvaruje odlučivanjem na zborovima radnika, referendumom i drugim oblicima ličnog izjašnjenja, putem delegata u radničkim savetima koje, zajedno sa drugim radnicima u organizaciji, bira i opoziva, kao i kontrolom izvršavanja odluka i kontrolom rada organa i službi tih organizacija.

Radnik ima pravo da radi ostvarivanja svojih samoupravnih prava bude redovno obaveštavan o poslovanju organizacije i njenom materijalno-finansijskom stanju, o ostvarivanju i raspodeli dohotka i korišćenju sredstava u njoj, kao i o drugim pitanjima od interesa za odlučivanje i kontrolu u organizaciji.

### **Član 99.**

U osnovnoj i drugim organizacijama udruženog rada obrazuje se radnički savet kao organ upravljanja radom i poslovanjem organizacije, odnosno njemu po položaju i funkciji odgovarajući organ upravljanja.

U osnovnoj organizaciji sa manjim brojem radnika ne obrazuje se radnički savet.

Određene izvršne funkcije u osnovnoj i drugim organizacijama udruženog rada mogu se poveriti izvršnim organima radničkog saveta.

Organizacije udruženog rada koje, udružujući rad i sredstva, ne organizuju posebnu organizaciju, mogu obrazovati zajednički organ za vršenje poslova od zajedničkog interesa.

### **Član 100.**

Radnički savet u vršenju funkcije upravljanja radom i poslovanjem organizacije udruženog rada, utvrđuje predlog statuta i donosi druge opšte akte, utvrđuje poslovnu politiku i donosi plan i program rada i razvoja, utvrđuje mere za sprovođenje poslovne politike i plana i programa rada i razvoja, bira, imenuje i razrešava izvršni i poslovodni organ, odnosno članove tih organa, stara se o obaveštavanju radnika i vrši druge poslove utvrđene samoupravnim sporazumom, statutom i drugim samoupravnim aktima organizacije.

Odluke radničkog saveta radne organizacije i složene organizacije udruženog rada koje se odnose na ostvarivanje neotuđivih prava radnika u osnovnim organizacijama udruženog rada donose se u saglasnosti sa svakom od tih organizacija na način utvrđen samoupravnim sporazumom o udruživanju.

## **Član 101.**

Radnički savet osnovne organizacije udruženog rada sačinjavaju delegati radnika svih delova procesa rada u toj organizaciji.

Sastav radničkog saveta osnovne organizacije udruženog rada mora odgovarati socijalnom sastavu radne zajednice osnovne organizacije udruženog rada.

Radnički savet radne organizacije i složene organizacije udruženog rada sačinjavaju delegati radnika osnovnih organizacija udruženog rada, neposredno izabrani na način i po postupku koji su utvrđeni samoupravnim sporazumom o udruživanju. U radničkom savetu radne organizacije mora biti zastupljena svaka osnovna organizacija udruženog rada u njenom sastavu.

Delegati rade po smernicama radnika, odnosno radničkog saveta osnovne organizacije udruženog rada koja ih je izabrala i njima odgovaraju za svoj rad.

Statutom osnovne i druge organizacije udruženog rada i samoupravnim sporazumom o udruživanju utvrđuju se prava i obaveze delegata i njihova odgovornost radnicima, odnosno organima upravljanja tih organizacija.

## **Član 102.**

Način izbora i uslovi i način opoziva, odnosno razrešavanja radničkog saveta i izvršnog organa u organizaciji udruženog rada utvrđuju se samoupravnim sporazumom o udruživanju ili statutom organizacije i zakonom.

Članovi radničkog saveta, odnosno članovi izvršnog organa, ne mogu se birati na vreme duže od dve godine.

Niko ne može više od dva puta uzastopno biti biran u isti radnički savet, odnosno izvršni organ.

U radnički savet ne može biti biran radnik koji kao inokosni poslovodni organ ili član kolegijalnog poslovodnog organa njemu odgovara, ni radnik koji samostalno vrši druge rukovodeće funkcije određene statutom i zakonom.

## **Član 103.**

U svakoj organizaciji udruženog rada postoji poslovodni organ koji vodi poslovanje organizacije udruženog rada, organizuje i usklađuje proces rada u njoj i izvršava odluke radničkog saveta i njegovog izvršnog organa.

Organizaciju udruženog rada zastupa i predstavlja njen inokosni poslovodni organ, odnosno predsednik kolegijalnog poslovodnog organa, ako statutom ili drugim samoupravnim aktom organizacije nije drukčije određeno.

Poslovodni organ je samostalan u radu i odgovoran je radnicima i radničkom savetu organizacije udruženog rada.

Inokosni poslovodni organ, odnosno predsednik kolegijalnog poslovodnog organa, odgovoran je i društvenoj zajednici za zakonitost rada i za ispunjavanje zakonom propisanih obaveza organizacije udruženog rada. Inokosni poslovodni organ, odnosno predsednik kolegijalnog poslovodnog organa, ima pravo i dužnost da, u skladu sa zakonom, obustavi od izvršenja akte radničkog saveta i drugih organa organizacije udruženog rada ako smatra da su u suprotnosti sa zakonom i da o tome obavesti nadležni organ društveno-političke zajednice.

#### **Član 104.**

Inokosni poslovodni organ i članovi kolegijalnog poslovodnog organa u organizaciji udruženog rada imenuju se i razrešavaju odlukom radničkog saveta.

Inokosni poslovodni organ imenuje se na osnovu javnog konkursa na predlog konkursne komisije. U osnovnim organizacijama udruženog rada određenim zakonom i u drugim organizacijama udruženog rada konkursna komisija je sastavljena od zakonom određenog broja predstavnika organizacije udruženog rada i sindikata, kao i od predstavnika društvene zajednice imenovanih, odnosno izabranih u skladu sa zakonom.

Zakonom se mogu urediti uslovi i način obrazovanja kolegijalnog poslovodnog organa i uslovi i način imenovanja članova tog organa.

Mandat inokosnog poslovodnog organa i članova kolegijalnog poslovodnog organa traje najduže četiri godine. Po isteku mandata oni mogu biti ponovo imenovani na istu funkciju na način propisan zakonom.

Zakonom se određuje pod kojim se uslovima poslovodni organ može razrešiti i pre isteka vremena za koje je imenovan. Predlog za razrešenje poslovodnog organa može podneti i skupština opštine, odnosno druge društveno-političke zajednice, i sindikalna organizacija.

Zakonom se mogu propisati posebni uslovi i način imenovanja i razrešenja i posebna prava i dužnosti poslovodnog organa u organizacijama udruženog rada koje vrše delatnost, odnosno poslove od posebnog društvenog interesa.



## **Član 105.**

Samoupravni sporazum o udruživanju u radnu organizaciju, odnosno u složenu organizaciju udruženog rada, sadrži odredbe o zajedničkim poslovima, o koordiniranju procesa rada, o usklađivanju planova i programa rada i razvoja, o udruživanju sredstava i njihovoj nameni, o sastavu, izboru i delokrugu zajedničkih organa upravljanja i njihovih izvršnih organa, o poslovnim organima radne organizacije, odnosno složene organizacije i odgovornosti tih organa, o pravima, obavezama i odgovornostima radne zajednice koja obavlja poslove od zajedničkog interesa za udružene organizacije, o međusobnim odnosima osnovnih i drugih organizacija udruženog rada i njihovim pravima, obavezama i odgovornosti u pravnom prometu, o postupku izdvajanja pojedinih osnovnih organizacija iz sastava radne organizacije odnosno osnovnih i radnih organizacija iz sastava složene organizacije. Samoupravni sporazum sadrži i druge odredbe od značaja za zajednički rad i poslovanje udruženih organizacija i za ostvarenje samoupravnih prava radnika u njima.

Samoupravni sporazum o udruživanju u radnu organizaciju, odnosno u složenu organizaciju udruženog rada, zaključen je kad ga usvoji većina svih radnika u svakoj osnovnoj organizaciji udruženog rada.

## **Član 106.**

Organizacija udruženog rada ima svoj statut.

Statut osnovne organizacije udruženog rada donose, na predlog radničkog saveta, radnici osnovne organizacije udruženog rada većinom glasova svih radnika.

Statut radne organizacije, odnosno složene organizacije udruženog rada, na predlog njenog radničkog saveta donose radnici udruženih osnovnih organizacija, većinom glasova svih radnika u svakoj od tih organizacija.

Statut i drugi samoupravni akti organizacija udruženog rada ne mogu biti u suprotnosti sa samoupravnim sporazumom o udruživanju.

## **Član 107.**

Radi ostvarivanja i zaštite svojih samoupravnih prava, radnici u osnovnoj i drugim organizacijama udruženog rada imaju pravo i dužnost da ostvaruju samoupravnu radničku kontrolu neposredno, preko organa upravljanja organizacije i preko posebnog organa samoupravne radničke kontrole.

Organ samoupravne radničke kontrole vrši kontrolu u pogledu sprovođenja statuta i drugih samoupravnih akata organizacije i samoupravnih sporazuma i društvenih dogovora, sprovođenja odluka radnika, organa upravljanja i izvršnih i poslovnih organa organizacije i saglasnosti ovih akata i odluka sa samoupravnim pravima, dužnostima i interesima radnika, ostvarivanja radnih i samoupravljačkih dužnosti radnika, organa i službi organizacije, odgovornog i društveno i ekonomski

celishodnog korišćenja društvenih sredstava i raspolaganja njima, primene načela raspodele prema radu u raspoređivanju dohotka i raspodeli sredstava za lične dohotke, ostvarivanja i zaštite prava radnika u međusobnim odnosima u radu, obaveštavanja radnika o pitanjima od interesa za odlučivanje i kontrolu u organizaciji, i u pogledu ostvarivanja drugih samoupravnih prava, dužnosti i interesa radnika.

Organ samoupravne radničke kontrole ima pravo i dužnost da o uočenim pojavama i svom mišljenju obavesti radnike, organe i službe organizacije kod kojih je uočio te pojave i organe koji u organizaciji imaju pravo i dužnost da ih otklone, kao i da saraduje sa organima društvenog nadzora i kontrole.

Sastav, izbor i opoziv organa samoupravne radničke kontrole i njegova prava, dužnosti i odgovornosti uređuju se statutom i drugim samoupravnim aktima organizacije u skladu sa zakonom.

### **Član 108.**

Svaki radnik lično je odgovoran za savesno vršenje samoupravljačkih funkcija.

Članovi radničkog saveta organizacije udruženog rada snose ličnu i materijalnu odgovornost za odluke koje su, protivno upozorenju nadležnog organa, doneli van okvira svojih ovlašćenja. Delegati u radničkom savetu radne organizacije i složene organizacije udruženog rada odgovorni su radnicima i radničkom savetu osnovne organizacije u kojoj su izabrani za delegata.

Članovi kolegijalnog izvršnog organa, inokosni poslovodni organ i članovi kolegijalnog poslovodnog organa odgovorni su za svoj rad radničkom savetu koji ih je izabrao, odnosno imenovao, i radnicima organizacije udruženog rada u kojoj vrše svoje funkcije. Oni su lično odgovorni za svoje odluke i za izvršavanje odluka radničkog saveta i radnika, kao i za istinito, blagovremeno i potpuno obaveštavanje radničkog saveta i radnika. Oni snose i materijalnu odgovornost za štetu nastalu izvršavanjem odluka donesenih na osnovu njihovih predloga, ako su pri davanju tih predloga prikrili činjenice ili svesno dali neistinista obaveštenja radničkom savetu ili radnicima.

Poslovodni organ odgovoran je, u okviru svojih prava i dužnosti, i za rezultate poslovanja organizacije, kao i za organizovanje i usklađivanje procesa rada u organizaciji.

Odgovornost člana kolegijalnog izvršnog organa, inokosnog poslovodnog organa i člana kolegijalnog poslovodnog organa utvrđuje se zavisno od njihovog uticaja na donošenje ili izvršavanje odluka.

Materijalna i druge vrste odgovornosti i uslovi odgovornosti uređuju se zakonom i samoupravnim aktom organizacije udruženog rada.

## **Član 109.**

Odredbe o ostvarivanju samoupravljanja u organizacijama udruženog rada primenjuju se i na radnike u radnim zajednicama obrazovanim za obavljanje poslova od zajedničkog interesa za više organizacija udruženog rada u skladu sa prirodom ovih poslova i zajedničkim interesima radi kojih su ove radne zajednice obrazovane.

### *3 Samoupravljanje u samoupravnim interesnim zajednicama*

## **Član 110.**

Samoupravnim sporazumom o osnivanju samoupravne interesne zajednice i njenim statutom uređuju se poslovi od zajedničkog interesa za članove zajednice, način odlučivanja o tim poslovima, delokrug, ovlašćenja i odgovornosti skupštine i drugih organa interesne zajednice i druga pitanja od zajedničkog interesa za radne ljude i samoupravne organizacije i zajednice organizovane u interesnu zajednicu.

Statut samoupravne interesne zajednice donosi se u skladu sa samoupravnim sporazumom o njenom osnivanju.

Zakonom se može utvrditi da samoupravni sporazum o osnivanju, odnosno statut, samoupravne interesne zajednice koja obavlja delatnost od posebnog društvenog interesa potvrđuje organ društveno-političke zajednice.

## **Član 111.**

Poslovima samoupravne interesne zajednice upravlja skupština. Skupštinu čine delegati koje radni ljudi i organizacije udruženog rada i druge samoupravne organizacije i zajednice, kao članovi interesne zajednice, biraju i opozivaju.

Delegati u skupštini rade po smernicama članova samoupravne interesne zajednice koji su ih izabrali i njima su odgovorni za svoj rad.

U samoupravnoj interesnoj zajednici koju osnivaju radni ljudi i njihove organizacije i zajednice radi zadovoljavanja svojih potreba i interesa i radnici organizacija udruženog rada koje obavljaju delatnosti u oblasti za koju se osniva interesna zajednica, skupština se organizuje tako da se obezbedi njihovo ravnopravno odlučivanje o međusobnim pravima, obavezama i odgovornostima.

Skupština može određene izvršne funkcije poveriti svojim izvršnim organima koji su joj odgovorni za svoj rad.

## **Član 112.**

Samoupravnim sporazumom o osnivanju interesne zajednice i drugim njenim opštim aktima utvrđuje se neposredna odgovornost organa upravljanja interesne zajednice i delegata u tim organima članovima zajednice, način ostvarivanja kontrole članova interesne zajednice nad radom organa upravljanja i stručnih službi i način obaveštavanja članova interesne zajednice o radu tih organa i službi i o pitanjima koja se razmatraju i rešavaju u interesnoj zajednici.

## **Član 113.**

Kad je ustavom ili statutom društveno-političke zajednice utvrđeno da radni ljudi preko skupština samoupravnih interesnih zajednica učestvuju u odlučivanju o pitanjima iz nadležnosti skupština društveno-političkih zajednica, ovi radni ljudi organizuju se u okviru interesne zajednice, odnosno udružuju svoje interesne zajednice, tako da mogu učestvovati u odlučivanju o tim pitanjima u skupštini društveno-političke zajednice.

### *4 Samoupravljanje u mesnim zajednicama*

## **Član 114.**

Pravo i dužnost radnih ljudi i građana u naselju, delu naselja ili u više povezanih naselja je da se, radi ostvarivanja određenih zajedničkih interesa i potreba, samoupravno organizuju u mesnu zajednicu.

U mesnoj zajednici radni ljudi i građani odlučuju o ostvarivanju svojih zajedničkih interesa i o solidarnom zadovoljavanju zajedničkih potreba u oblastima uređivanja naselja, stanovanja, komunalnih delatnosti, dečije i socijalne zaštite, obrazovanja, kulture, fizičke kulture, zaštite potrošača, zaštite i unapređivanja čovekove sredine, narodne odbrane, društvene samozaštite, kao i drugim oblastima života i rada.

Radi ostvarivanja svojih zajedničkih interesa i potreba, radni ljudi i građani, organizovani u mesnoj zajednici, samoupravnim sporazumevanjem i na drugi način povezuju se sa organizacijama udruženog rada, samoupravnim interesnim zajednicama i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama, na području i van područja mesne zajednice, koje imaju interes, odnosno dužnost, da učestvuju u zadovoljavanju tih interesa i potreba.

Radni ljudi i građani u mesnoj zajednici učestvuju u vršenju društvenih poslova i u odlučivanju o pitanjima od zajedničkog interesa u opštini i širim društveno-političkim zajednicama.

Statutom opštine utvrđuju se način i postupak obrazovanja mesnih zajednica.

Zakonom se mogu utvrditi načela postupka obrazovanja mesnih zajednica.

## **Član 115.**

Radni ljudi i građani u mesnoj zajednici donose statut mesne zajednice.

Statutom mesne zajednice određuju se prava i dužnosti mesne zajednice, njena organizacija, njeni organi i odnosi sa organizacijama udruženog rada i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama i uređuju druga pitanja od značaja za rad mesne zajednice i život radnih ljudi i građana u njoj.

## *5 Opština*

## **Član 116.**

Opština je samoupravna i osnovna društveno-politička zajednica, zasnovana na vlasti i samoupravljanju radničke klase i svih radnih ljudi.

U opštini radni ljudi i građani stvaraju i obezbeđuju uslove za svoj život i rad, usmeravaju društveni razvoj, ostvaruju i usklađuju svoje interese, zadovoljavaju zajedničke potrebe i ostvaruju vlast i upravljaju drugim društvenim poslovima.

Funkcije vlasti i upravljanja drugim društvenim poslovima, osim onih koje se prema ustavu ostvaruju u širim društveno-političkim zajednicama, ostvaruju se u opštini.

U ostvarivanju svojih zajedničkih interesa i prava i dužnosti u opštini radni ljudi i građani odlučuju organizovani u osnovne organizacije udruženog rada, mesne zajednice, samoupravne interesne zajednice, druge osnovne samoupravne organizacije i zajednice, druge oblike samoupravnog udruživanja i društveno-političke organizacije, samoupravnim sporazumevanjem i društvenim dogovaranjem i putem delegacija i delegata u opštinskoj skupštini i drugim organima samoupravljanja.

## **Član 117.**

Prava i dužnosti opštine utvrđuju se ustavom i statutom opštine.

U opštini se naročito stvaraju i razvijaju materijalni i drugi uslovi za život i rad i za samoupravno zadovoljavanje materijalnih, socijalnih, kulturnih i drugih zajedničkih potreba radnih ljudi i građana, usmerava i usklađuje privredni i društveni razvoj i uređuju odnosi od neposrednog interesa za radne ljude i građane u opštini, organizuje vršenje poslova od zajedničkog i opšteg društvenog interesa i obrazuju organi samoupravljanja i organi vlasti za vršenje tih poslova, obezbeđuje neposredno izvršavanje zakona, ako njihovo izvršavanje zakonom nije stavljeno u nadležnost organa širih društveno-političkih zajednica, obezbeđuje ostvarivanje i zaštita sloboda, prava i dužnosti čoveka i građanina, obezbeđuje ostvarivanje ravnopravnosti naroda i narodnosti, štiti zakonitost i sigurnost ljudi i

imovine, uređuje korišćenje zemljišta i dobara u opštoj upotrebi, uređuje i organizuje narodna odbrana, uređuju odnosi u stambeno-komunalnoj oblasti, uređuje i obezbeđuje zaštita i unapređivanje čovekove sredine, organizuje i obezbeđuje društvena samozaštita, i organizuje i obezbeđuje društvena kontrola.

#### **Član 118.**

Radi zadovoljavanja zajedničkih potreba u opštini, radnici u osnovnim organizacijama udruženog rada i drugi radni ljudi i građani u mesnim zajednicama, samoupravnim interesnim zajednicama i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama i u opštini kao celini, referendumom i drugim oblicima ličnog izjašnjavanja, samoupravnim sporazumevanjem i društvenim dogovaranjem odlučuju o udruživanju sredstava i o njihovom korišćenju.

U okviru zakonom utvrđenog sistema izvora i vrsta poreza, taksa i ostalih dažbina, radni ljudi u opštini samostalno odlučuju o obimu i načinu finansiranja opštih društvenih potreba u opštini.

#### **Član 119.**

Opštine međusobno saraduju na principima dobrovoljnosti i solidarnosti, udružuju sredstva i obrazuju zajedničke organe, organizacije i službe za vršenje poslova od zajedničkog interesa i za zadovoljavanje zajedničkih potreba i mogu se udruživati u gradske ili regionalne zajednice.

Ustavom se može odrediti obavezno udruživanje opština u gradske ili regionalne zajednice, kao posebne društveno-političke zajednice na koje se prenose određeni poslovi iz nadležnosti republike, odnosno autonomne pokrajine i opština.

Opštine u gradovima udružuju se, u skladu sa ustavom, u gradske zajednice kao posebne društveno-političke zajednice kojima opštine, u zajedničkom interesu, poveravaju određena prava i dužnosti. Na ove zajednice mogu se preneti određeni poslovi iz nadležnosti republike odnosno autonomne pokrajine.

### *6 Samoupravni sporazumi i društveni dogovori*

#### **Član 120.**

Samoupravnim sporazumom i društvenim dogovorom radnici i drugi radni ljudi samoupravno uređuju međusobne odnose, usklađuju interese i uređuju odnose od šireg društvenog značaja.

#### **Član 121.**

Samoupravnim sporazumom radnici u osnovnim i drugim organizacijama udruženog rada i radni ljudi u mesnim zajednicama, samoupravnim interesnim zajednicama i drugim samoupravnim organizacijama i

zajednicama, u okviru svojih samoupravnih prava usklađuju svoje interese u društvenoj podeli rada i društvenoj reprodukciji, udružuju rad i sredstva i uređuju međusobne odnose u vezi sa udruživanjem rada i sredstava, obrazuju radne i druge organizacije udruženog rada banke, poslovne i druge zajednice, utvrđuju osnove i merila za raspoređivanje dohotka i raspodelu sredstava za lične dohotke, utvrđuju međusobna prava, obaveze i odgovornosti i mere za njihovo ostvarivanje i uređuju i druge odnose od zajedničkog interesa.

Samoupravni sporazum, u ime učesnika sporazuma, zaključuju njihovi ovlašćeni organi.

Samoupravni sporazum koji se odnosi na ostvarivanje neotuđivih prava radnika prihvaćen je u osnovnoj organizaciji udruženog rada, odnosno drugoj samoupravnoj organizaciji ili zajednici, ako se sa njim saglasi većina radnika, odnosno radnih ljudi organizacije, odnosno zajednice.

### **Član 122.**

Sindikata ima pravo da daje inicijativu i predloge za zaključivanje samoupravnih sporazuma i može pokrenuti postupak da se zaključeni samoupravni sporazum ponovo razmotri ako smatra da se njime povređuju samoupravna prava radnika i društveno-ekonomski odnosi utvrđeni ustavom.

U postupku zaključivanja samoupravnog sporazuma kojim se uređuju međusobni odnosi radnika u radu ili utvrđuju osnovi i merila za raspoređivanje dohotka i raspodelu sredstava za lične dohotke, učestvuje i sporazum potpisuje sindikalna organizacija određena statutom sindikata. Ako sindikalna organizacija ne potpiše samoupravni sporazum, organizacija udruženog rada ima pravo da takav samoupravni sporazum primenjuje, a sindikalna organizacija može da pokrene spor pred sudom udruženog rada.

### **Član 123.**

Organizacija udruženog rada i druga samoupravna organizacija i zajednica, koja smatra da su samoupravnim sporazumom drugih organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica povređena njena prava ili na zakonu zasnovani interesi, može pokrenuti postupak za ponovno razmatranje samoupravnog sporazuma.

### **Član 124.**

Društvenim dogovorom organizacije udruženog rada, komore i druga opšta udruženja, samoupravne interesne zajednice, druge samoupravne organizacije i zajednice, organi društveno-političke zajednice, sindikati i druge društveno-političke organizacije i društvene organizacije obezbeđuju i usklađuju samoupravno uređivanje društveno-ekonomskih i drugih odnosa od šireg zajedničkog interesa za učesnike dogovora ili od opšteg društvenog interesa.

Društveni dogovor, u ime učesnika dogovora, zaključuju njihovi ovlašćeni organi.

#### **Član 125.**

Skupština društveno-političke zajednice podstiče samoupravno sporazumevanje i društveno dogovaranje i može propisati da su određene samoupravne organizacije i zajednice obavezne sprovesti postupak za samoupravno sporazumevanje, odnosno društveno dogovaranje.

#### **Član 126.**

Samoupravni sporazum, odnosno društveni dogovor, obavezuje učesnike koji ga zaključe ili mu pristupe.

#### **Član 127.**

Samoupravnim sporazumom i društvenim dogovorom utvrđuju se mere za njihovo sprovođenje, materijalna i društvena odgovornost učesnika u samoupravnom sporazumu i društvenom dogovoru i način i uslovi njihove izmene.

Samoupravnim sporazumom i društvenim dogovorom može se predvideti arbitražna ili drugi način rešavanja sporova koji nastanu u sprovođenju sporazuma, odnosno dogovora.

#### **Član 128.**

U zaključivanju samoupravnog sporazuma i društvenog dogovora učesnici su ravnopravni.

Postupak sporazumevanja i dogovaranja je javan.

#### *7 Društvena zaštita samoupravnih prava i društvene svojine*

#### **Član 129.**

Samoupravna prava radnih ljudi i društvena svojina su pod posebnom društvenom zaštitom.

Društvenu zaštitu samoupravnih prava radnih ljudi i društvene svojine ostvaruju skupštine društveno-političkih zajednica i njima odgovorni organi, sudovi, ustavni sudovi, javni tužilac i društveni pravobranilac samoupravljanja.

Oblici i način ostvarivanja društvene zaštite samoupravnih prava radnih ljudi i društvene svojine utvrđuju se ustavom i zakonom.



### **Član 130.**

Ako se u organizaciji udruženog rada ili drugoj samoupravnoj organizaciji, odnosno zajednici, bitno poremete samoupravni odnosi, ili teže oštete društveni interesi, ili ako organizacija, odnosno zajednica, ne izvršava zakonom utvrđene obaveze skupština društveno-političke zajednice, pod uslovima i po postupku koji su utvrđeni zakonom, ima pravo da raspusti radnički savet, odnosno drugi odgovarajući organ upravljanja organizacije udruženog rada, i da raspiše izbore za članove tog organa, kao i da u organizacijama udruženog rada i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama raspusti izvršne organe i smeni sa dužnosti poslovodne organe i radnike na rukovodećim radnim mestima, da imenuje privremene organe sa zakonom utvrđenim pravima i dužnostima, da privremeno ograniči ostvarivanje određenih samoupravnih prava radnih ljudi i organa upravljanja i da preduzme druge zakonom utvrđene mere.

Skupština društveno-političke zajednice može, u skladu sa zakonom, da obustavi od izvršenja odluke, druge akte i radnje, kojima se povređuju samoupravna prava radnih ljudi i društvena svojina. Ako skupština obustavi od izvršenja takve akte ili radnje dužna je da pokrene postupak pred nadležnim sudom.

### **Član 131.**

Društveni pravobranilac samoupravljanja, kao samostalni organ društvene zajednice, preduzima mere i pravna sredstva i vrši druga zakonom utvrđena prava i dužnosti radi ostvarivanja društvene zaštite samoupravnih prava radnih ljudi i društvene svojine.

Društveni pravobranilac samoupravljanja pokreće pred skupštinom društveno-političke zajednice, ustavnim sudom ili sudovima postupak za zaštitu samoupravnih prava radnih ljudi i društvene svojine kao i postupak za ukidanje ili poništavanje odluka i drugih akata kojima se povređuju samoupravna prava i društvena svojina.

Društveni pravobranilac samoupravljanja pokreće postupak za zaštitu samoupravnih prava radnih ljudi i društvene svojine po svojoj inicijativi ili na inicijativu radnika, organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica, sindikata i drugih društveno-političkih organizacija, državnih organa i građana.

Državni organi i organi samoupravnih organizacija i zajednica dužni su, na zahtev društvenog pravobranioaca samoupravljanja, pružati mu podatke i obaveštenja od interesa za vršenje njegove funkcije.

## *8 Skupštinski sistem*

### **Član 132.**

Skupština je organ društvenog samoupravljanja i najviši organ vlasti u okviru prava i dužnosti društveno-političke zajednice.

Obrazovanje organizacija i nadležnost skupština društveno-političkih zajednica i njima odgovornih organa uređuju se ustavom, odnosno statutom i zakonom, na osnovu jedinstvenih načela utvrđenih ovim ustavom.

Sastav, organizacija i nadležnost Skupštine SFRJ i njoj odgovornih organa u federaciji utvrđuju se ovim ustavom.

### **Član 133.**

Radni ljudi u osnovnim samoupravnim organizacijama i zajednicama i društveno-političkim organizacijama obrazuju svoje delegacije radi neposrednog ostvarivanja svojih prava, dužnosti i odgovornosti i organizovanog učešća u vršenju funkcija skupština društveno-političkih zajednica.

U osnovnim samoupravnim organizacijama i zajednicama delegacije obrazuju:

1) radni ljudi u osnovnim organizacijama udruženog rada i radnim zajednicama koje vrše poslove od zajedničkog interesa za više osnovnih organizacija udruženog rada,

2) radni ljudi koji rade u poljoprivrednoj, zanatskoj i sličnim delatnostima sredstvima rada na koja postoji pravo svojine, zajedno sa radnicima sa kojima udružuju svoj rad i sredstva rada, organizovani u zajednice i druge zakonom određene oblike udruživanja,

3) radni ljudi u radnim zajednicama državnih organa, društveno-političkih organizacija i udruženja i u drugim radnim zajednicama koje nisu organizovane kao organizacije udruženog rada, kao i aktivna vojna lica i građanska lica na službi u oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, na način utvrđen ustavom i zakonom,

4) radni ljudi i građani u mesnim zajednicama.

U obrazovanju delegacija u organizacijama udruženog rada u oblasti obrazovanja studenti i đaci učestvuju pod uslovima i na način koji su utvrđeni zakonom.

Delegaciju obrazuju i radni ljudi koji trajno rade u delu osnovne organizacije udruženog rada koji nije na teritoriji opštine na kojoj je sedište te organizacije.

U osnovnoj organizaciji udruženog rada, odnosno radnoj zajednici sa malim brojem radnih ljudi, svi radni ljudi vrše funkciju delegacije.

U društveno-političkim organizacijama funkciju delegacija vrše njihova izabrana tela određena njihovim statutima, odnosno drugim odlukama.

#### **Član 134.**

Članove delegacije biraju radni ljudi u osnovnim samoupravnim organizacijama i zajednicama iz sastava tih organizacija i zajednica, neposredno i tajnim glasanjem.

Osnovne samoupravne organizacije i zajednice utvrđuju svojim statutima, u skladu sa zakonom, broj članova i sastav svoje delegacije i način izbora i opoziva delegacije.

Sastav delegacije mora da obezbedi zastupljenost radnika svih delova procesa rada i da odgovara socijalnom sastavu osnovne samoupravne organizacije, odnosno zajednice.

Članovi delegacije biraju se na četiri godine.

U delegaciju osnovne organizacije udruženog rada ne mogu biti birani radnici u toj organizaciji koji, prema ovom ustavu, ne mogu biti članovi radničkog saveta, odnosno drugog odgovarajućeg organa upravljanja.

Niko ne može više od dva puta uzastopno biti biran za člana delegacije iste samoupravne organizacije, odnosno zajednice.

#### **Član 135.**

Kandidate za članove delegacija osnovnih samoupravnih organizacija i zajednica predlažu i utvrđuju radni ljudi tih organizacija i zajednica u Socijalističkom savezu radnog naroda, i to u njegovim organizacijama, odnosno u organizacijama sindikata.

Kandidacioni postupak sprovode organizacije Socijalističkog saveza radnog naroda, odnosno organizacije sindikata.

Pravo i dužnost organizacija Socijalističkog saveza radnog naroda i sindikata je da, u saradnji sa drugim društveno-političkim organizacijama, obezbede takav demokratski kandidacioni postupak koji će omogućiti radnim ljudima da slobodno izraze svoju volju u predlaganju i utvrđivanju kandidata.

Kandidacioni postupak za delegacije aktivnih vojnih lica i građanskih lica na službi u oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije sprovode organi predviđeni saveznim zakonom. Tim zakonom mogu se, u skladu sa načelima utvrđenim ovim ustavom i prirodom delatnosti i organizacijom oružanih snaga, posebno urediti i druga pitanja koja se odnose na izbor i rad ovih delegacija.

#### **Član 136.**

Kad se u toku trajanja mandatnog perioda skupštine društveno-političke zajednice osnuje nova osnovna samoupravna organizacija ili zajednica, zakonom se utvrđuje način uključivanja njene delegacije u vršenju funkcija skupština društveno-političkih zajednica.

#### **Član 137.**

Polazeći od interesa i smernica osnovnih samoupravnih organizacija i zajednica i uvažavajući interese drugih samoupravnih organizacija i zajednica i opšte društvene interese i potrebe, delegacija utvrđuje osnovne stavove za rad delegata u skupštini i za njihovo učešće u odlučivanju.

Delegacije su dužne da o svom radu i radu delegata u skupštini izveštavaju osnovne samoupravne organizacije, odnosno zajednice, i za svoj rad odgovorne su tim organizacijama, odnosno zajednicama.

Delegacija sarađuje sa delegacijama drugih samoupravnih organizacija i zajednica radi sporazumnog iznalaženja zajedničkih rešenja o pitanjima iz nadležnosti skupštine i radi sporazumnog rešavanja drugih pitanja od zajedničkog interesa.

#### **Član 138.**

Jedna ili više delegacija osnovnih samoupravnih organizacija i zajednica, povezanih radom i drugim zajedničkim interesima ili interesima u društveno-političkoj zajednici, odnosno delegati tih organizacija i zajednica u skupštini opštine, delegiraju iz sastava delegacija delegate u odgovarajuće veće skupštine društveno-političke zajednice na način utvrđen ustavom, odnosno statutom i zakonom.

Broj delegata osnovnih samoupravnih organizacija, odnosno zajednica, utvrđuje se srazmerno broju radnih ljudi u tim organizacijama, odnosno zajednicama. Od ovog načela može se odstupiti i primeniti i druga merila radi obezbeđivanja odgovarajuće zastupljenosti radnih ljudi određenih oblasti društvenog rada, odnosno teritorijalnih područja.

### **Član 139.**

U skupštine društveno-političkih zajednica delegiraju svoje delegate radnici i drugi radni ljudi i građani organizovani u društveno-političke organizacije, udružene u Socijalistički savez radnog naroda ili kao članovi organizacija Socijalističkog saveza radnog naroda.

Društveno-političke organizacije, u okviru Socijalističkog saveza radnog naroda, dogovorno utvrđuju listu kandidata za delegate u skupštine društveno-političkih zajednica iz reda svojih delegacija.

O izboru ovih delegata u skupštinu opštine izjašnjavaju se, na osnovu liste kandidata, radni ljudi i građani neposredno, opštim i tajnim glasanjem.

O izboru ovih delegata u skupštine širih društveno-političkih zajednica izjašnjavaju se, na osnovu liste kandidata, veća delegata društveno-političkih organizacija u skupštinama opština, tajnim glasanjem.

### **Član 140.**

Niko ko je biran za delegata na četiri godine ne može više od dva puta uzastopno biti delegat u istoj skupštini.

Nespojiva je funkcija delegata u skupštini i drugih zakonom određenih funkcija u organima iste društveno-političke zajednice.

### **Član 141.**

U zauzimanju stavova o pitanjima o kojima se odlučuje u skupštini, delegati postupaju u skladu sa smernicama svojih samoupravnih organizacija i zajednica i osnovnim stavovima delegacija, odnosno društveno-političkih organizacija, koje su ih delegirale, kao i u skladu sa zajedničkim i opštim društvenim interesima i potrebama, a samostalni su u opredeljivanju i glasanju.

Delegat je dužan da o radu skupštine i o svom radu obaveštava delegacije i osnovne samoupravne organizacije i zajednice, odnosno društveno-političke organizacije koje su ga delegirale, i odgovoran im je za svoj rad.

### **Član 142.**

Delegacija i svaki njen član, kao i delegat u skupštini, mogu biti opozvani.

Opoziv članova delegacije i delegata u skupštini vrši se, u načelu, na način i po postupku za izbor delegacija i delegata.

Delegacija i svaki njen član, kao i delegat u skupštini, imaju pravo da podnesu ostavku.

#### **Član 143.**

Skupština u okviru prava i dužnosti društveno-političke zajednice utvrđuje politiku i odlučuje o osnovnim pitanjima od značaja za politički, privredni, socijalni i kulturni život i društveni razvitak, donosi društveni plan, budžet, propise i druge opšte akte, razmatra pitanja od zajedničkog interesa za organizacije udruženog rada i druge samoupravne organizacije i zajednice i usklađuje njihove odnose i interese, daje inicijativu za zaključivanje i učestvuje u zaključivanju društvenih dogovora, pretresa pitanja iz oblasti narodne odbrane, bezbednosti i društvene samozaštite, razmatra stanje i opšte probleme ustavnosti, zakonitosti i pravosuđa, organizuje i vrši društveni nadzor, utvrđuje osnove organizacije i nadležnost organa društveno-političke zajednice, osniva organe uprave, bira, imenuje i razrešava određene funkcionere tih organa i sudije, stara se o sprovođenju utvrđene politike, propisa i drugih opštih akata, utvrđuje politiku izvršavanja propisa i drugih opštih akata i obaveze organa i organizacija u vezi s izvršavanjem tih propisa i opštih akata, vrši političku kontrolu nad radom svog izvršnog organa, organa uprave i nosilaca samoupravnih javnih i drugih društvenih funkcija odgovornih skupštini i svojim smernicama usmerava rad tih organa.

#### **Član 144.**

U skupštini se obrazuju veće udruženog rada, kao veće delegata radnih ljudi u organizacijama udruženog rada i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama rada, veće mesnih zajednica, kao veće delegata radnih ljudi i građana u mesnim zajednicama, odnosno veće opština, kao veće delegata radnih ljudi i građana u opštinama, i društveno-političko veće, kao veće delegata radnih ljudi i građana organizovanih u društveno-političke organizacije.

#### **Član 145.**

Delokrug i način odlučivanja veća skupština društveno-političkih zajednica utvrđuju se ustavom, odnosno statutom.

Delokrug veća uređuje se na način kojim se obezbeđuje da veće udruženog rada učestvuje u odlučivanju o pitanjima od interesa za radnike i druge radne ljude u društvenom radu, da veće mesnih zajednica, odnosno veće opština, učestvuje u odlučivanju o pitanjima od interesa za radne ljude i građane u mesnim zajednicama, odnosno opštinama, kao i da društveno-političko veće učestvuje u odlučivanju o pitanjima ostvarivanja, razvoja i zaštite ustavom utvrđenog socijalističkog samoupravnog sistema.

Veća skupštine odlučuju o pitanjima iz nadležnosti skupštine samostalno, ravnopravno ili na zajedničkoj sednici svih veća.

Skupštine samoupravnih interesnih zajednica za oblasti obrazovanja, nauke, kulture zdravstva i socijalne zaštite odlučuju ravnopravno sa nadležnim većima skupštine društveno-političke zajednice o

pitanjima iz tih oblasti koja su u nadležnosti skupštine odgovarajuće društveno-političke zajednice. Ova ili druga određena prava odlučivanja u skupštini društveno-političke zajednice mogu se ustavom i statutom društveno-političke zajednice utvrditi za skupštine drugih samoupravnih interesnih zajednica.

Odluka o izdvajanju dela dohotka za zajedničke i opšte društvene potrebe i o nameni i obimu sredstava za ove potrebe ne može se doneti ako je ne usvoji veće udruženog rada.

#### **Član 146.**

Skupština društveno-političke zajednice može raspisati referendum radi prethodnog izjašnjavanja radnih ljudi o pojedinim pitanjima iz njene nadležnosti, ili radi potvrđivanja zakona, propisa i drugih opštih akata. Odluka donesena na referendumu obavezna je.

#### **Član 147.**

U republikama i autonomnim pokrajinama obrazuje se predsedništvo republike, odnosno predsedništvo autonomne pokrajine, koje predstavlja republiku, odnosno autonomnu pokrajinu, i vrši druga prava i dužnosti utvrđene ustavom.

#### **Član 148.**

U društveno-političkoj zajednici obrazuje se, kao izvršni organ skupštine izvršno veće, odnosno drugi odgovarajući kolegijalni izvršni organ.

Izvršno veće je odgovorno skupštini za stanje u društveno-političkoj zajednici, za sprovođenje politike i izvršavanje propisa i drugih opštih akata skupštine, kao i za usmeravanje i usklađivanje rada organa uprave.

#### **Član 149.**

Skupština društveno-političke zajednice obrazuje organe uprave.

Organi uprave sprovode utvrđenu politiku i izvršavaju zakone, propise i druge opšte akte skupština i izvršnih veća, sprovode smernice skupština, odgovorni su za stanje u oblastima za koje su obrazovani, prate stanje u određenim oblastima i daju inicijativu za rešavanje pitanja u tim oblastima, rešavaju u upravnim stvarima, vrše upravni nadzor i druge upravne poslove, pripremaju propise i druge opšte akte i vrše druge stručne poslove za skupštinu društveno-političke zajednice i izvršno veće.

Organi uprave su samostalni u okviru svojih ovlašćenja, i za svoj rad odgovaraju skupštini i izvršnom veću.

Organi uprave svojim radom obezbeđuju efikasno ostvarivanje prava i interesa radnih ljudi i građana, organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica.

Organi uprave sarađuju međusobno i sa organima uprave drugih društveno-političkih zajednica, kao i sa organizacijama udruženog rada i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama po pitanjima od interesa za te organizacije i zajednice, i obezbeđuju uzajamno obaveštavanje.

#### **Član 150.**

Međusobni odnosi organa uprave pojedinih društveno-političkih zajednica zasnivaju se na pravima i dužnostima utvrđenim ustavom, statutom društveno-političke zajednice odnosno zakonom.

Ustavom i zakonom utvrđuju se prava i dužnosti republičkih odnosno pokrajinskih organa uprave u pogledu izvršavanja zakona i drugih propisa i opštih akata, kontrole izvršavanja tih propisa i akata, kao i njihova prava i dužnosti prema opštinskim organima uprave u izvršavanju tih propisa i opštih akata.

#### **Član 151.**

Izabrani i imenovani funkcioneri biraju se, odnosno imenuju, na vreme od četiri godine.

Članovi predsedništva društveno-političkih zajednica i predsednici izvršnih veća mogu biti birani najviše dva puta uzastopno.

Članovi izvršnih veća, funkcioneri koji rukovode organima uprave, kao i drugi funkcioneri i nosioci samoupravnih, javnih i drugih društvenih funkcija za koje je to odredio ustav ili zakon, mogu se birati, odnosno imenovati, dva puta uzastopno, a izuzetno, po posebnom postupku utvrđenom ustavom – još za jedan mandatni period.

#### **Član 152.**

Zakonom i na zakonu zasnovanom odlukom opštinske skupštine može se organizacijama udruženog rada i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama, društvenim organizacijama, udruženjima građana i drugim organizacijama poveriti da u oblasti svoje delatnosti, svojim aktima uređuju određene odnose od šireg interesa, da rešavaju u pojedinačnim stvarima o određenim pravima i obavezama i da vrše druga javna ovlašćenja.

Zakonom i na zakonu zasnovanom odlukom opštinske skupštine može se odrediti način vršenja javnih ovlašćenja koja se poveravaju pojedinim organizacijama i zajednicama, kao i utvrditi prava skupštine i drugih organa društveno-političke zajednice u pogledu davanja smernica tim organizacijama i zajednicama i u pogledu vršenja nadzora u vezi sa vršenjem javnih ovlašćenja.



### ***Glava III***

## **SLOBODE, PRAVA I DUŽNOSTI ČOVEKA I GRAĐANINA**

### **Član 153.**

Slobode i prava čoveka i građanina, utvrđeni ovim ustavom, ostvaruju se u međusobnoj solidarnosti ljudi i ispunjavanjem dužnosti i odgovornosti svakog prema svima i svih prema svakome.

Slobode i prava čoveka i građanina ograničeni su samo jednakim slobodama i pravima drugih i ustavom utvrđenim interesima socijalističke zajednice.

Svako je dužan da poštuje slobode i prava drugih i odgovoran je za to.

### **Član 154.**

Građani su jednaki u pravima i dužnostima bez obzira na nacionalnost, rasu, pol, jezik, veroispovest, obrazovanje ili društveni položaj.

Svi su pred zakonom jednaki.

### **Član 155.**

Neprikosnoveno je i neotuđivo pravo radnog čoveka i građanina na samoupravljanje, kojim se svakom obezbeđuje da odlučuje o svojim ličnim i zajedničkim interesima u organizacijama udruženog rada, mesnim zajednicama, samoupravnim interesnim zajednicama i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama i društveno-političkim zajednicama kao i u svim drugim oblicima svog samoupravnog udruživanja i međusobnog povezivanja.

Svako je odgovoran za samoupravno odlučivanje i za sprovođenje odluka.

#### **Član 156.**

Građanin koji je navršio osamnaest godina života ima pravo da bira i da bude biran za člana delegacije u osnovnoj samoupravnoj organizaciji i zajednici i za delegata u skupštini društveno-političke zajednice.

Radnik u organizaciji udruženog rada, kao i radni čovek u svim oblicima udruživanja rada, sredstava i interesa, bez obzira na godine života, ima pravo da bira i da bude biran u delegaciju za skupštine društveno-političkih zajednica i da bira delegate za skupštine tih zajednica.

Radnik u organizaciji udruženog rada, kao i radni čovek u svim oblicima udruživanja rada, sredstava i interesa, bez obzira na godine života, ima pravo da bira i da bude biran za člana odnosno delegata u organu upravljanja organizacije.

#### **Član 157.**

Građanin ima pravo da podnosi predstavke i predloge telima i organima društveno-političkih zajednica i drugim nadležnim organima i organizacijama, da dobije odgovor na njih, kao i da preuzima političke i druge inicijative od opšteg interesa.

#### **Član 158.**

Svako je dužan da savesno i u interesu socijalističkog samoupravnog društva vrši samoupravnu javnu i drugu društvenu funkciju, koja mu je poverena.

#### **Član 159.**

Zajemčeno je pravo na rad.

Prava stečena na osnovu rada neotuđiva su.

Svi koji upravljaju ili raspolažu društvenim sredstvima i društveno-političke zajednice dužni su da stvaraju sve povoljnije uslove za ostvarivanje prava na rad.

Društvena zajednica stvara uslove za osposobljavanje građana koji nisu potpuno sposobni za rad, kao i uslove za njihovo odgovarajuće zaposlenje.

Zajemčuje se, pod uslovima određenim zakonom, pravo na materijalno obezbeđenje za vreme privremene nezaposlenosti.

Radniku može prestati rad protiv njegove volje samo pod uslovima i na način koji su utvrđeni zakonom.

Ko neće da radi a sposoban je za rad, ne uživa prava i zaštitu koji pripadaju na osnovu rada.

#### **Član 160.**

Zajemčuje se sloboda rada.

Svako slobodno bira svoje zanimanje i zaposlenje.

Svakom građaninu su, pod jednakim uslovima, dostupni svako radno mesto i funkcija u društvu.

Zabranjen je prinudan rad.

#### **Član 161.**

Radni čovek ima pravo na uslove rada koji obezbeđuju njegov fizički i moralni integritet i sigurnost.

#### **Član 162.**

Radnik ima pravo na ograničeno radno vreme.

Radno vreme radnika ne može biti duže od 42 časa u sedmici. U određenim delatnostima i u određenim slučajevima zakonom se može propisati da radno vreme, za ograničeni period, može da bude duže od 42 časa u sedmici ako to priroda posla ili izuzetne okolnosti zahtevaju.

Zakonom se mogu odrediti uslovi za skraćivanje radnog vremena.

Radnik ima pravo na dnevni i nedeljni odmor, kao i na plaćeni godišnji odmor u trajanju od najmanje osamnaest radnih dana.

Radnik ima pravo na zdravstvenu i drugu zaštitu i ličnu sigurnost na radu.

Omladina, žene i invalidna lica uživaju posebnu zaštitu na radu.

### **Član 163.**

Pravo radnika na socijalno osiguranje obezbeđuje se obaveznim osiguranjem na načelima uzajamnosti i solidarnosti i minulog rada, u samoupravnim interesnim zajednicama, a na osnovu doprinosa iz ličnog dohotka i doprinosa iz dohotka organizacija udruženog rada, odnosno doprinosa iz sredstava drugih organizacija ili zajednica u kojima rade. Ovim osiguranjem radnik, u skladu sa zakonom, obezbeđuje sebi pravo na zdravstvenu zaštitu i druga prava za slučaj bolesti, prava za slučaj porođaja, smanjenja ili gubitka radne sposobnosti, nezaposlenosti i starosti i prava na druge oblike socijalnog osiguranja, a za članove svoje porodice — pravo na zdravstvenu zaštitu, pravo na porodičnu penziju, kao i druga prava po osnovu socijalnog osiguranja.

Prava iz socijalnog osiguranja za radne ljude i građane koji nisu obuhvaćeni obaveznim socijalnim osiguranjem uređuju se u skladu sa zakonom, na načelima uzajamnosti i solidarnosti.

### **Član 164.**

Zajemčeno je građaninu da na stan u društvenoj svojini stiče stanarsko pravo kojim mu se obezbeđuje da, pod uslovima određenim zakonom, trajno koristi stan u društvenoj svojini radi zadovoljavanja ličnih i porodičnih stambenih potreba.

Pravo građana na korišćenje stana na koji postoji pravo svojine uređuje se zakonom.

### **Član 165.**

Obavezno je osnovno školovanje u trajanju od najmanje osam godina.

Materijalne i druge uslove za osnivanje i rad škola i drugih ustanova za obrazovanje građana i za unapređivanje njihove delatnosti obezbeđuju, na načelima uzajamnosti i solidarnosti, radni ljudi, organizacije udruženog rada i druge samoupravne organizacije i zajednice i društveno-političke zajednice u samoupravnim interesnim zajednicama, u skladu sa zakonom.

Građani imaju pravo da, pod jednakim uslovima utvrđenim zakonom, stiču znanja i stručnu spremu na svim stupnjevima obrazovanja u svim vrstama škola i u drugim ustanovama za obrazovanje.

### **Član 166.**

Zajemčena je sloboda misli i opredeljenja.

#### **Član 167.**

Zajemčena je sloboda štampe i drugih vidova informisanja i javnog izražavanja, sloboda udruživanja, sloboda govora i javnog istupanja, sloboda zbora i drugog javnog okupljanja.

Građani imaju pravo da putem sredstava informisanja izražavaju i objavljuju svoja mišljenja.

Građani, organizacije i udruženja građana mogu, pod uslovima određenim zakonom, izdavati štampu i širiti informacije putem drugih sredstava informisanja.

#### **Član 168.**

Zajemčuje se pravo građanina da bude obavešten o događajima u zemlji i u svetu koji su od interesa za njegov život i rad, kao i o pitanjima od interesa za zajednicu.

Štampa, radio i televizija i druga sredstva javnog informisanja i komuniciranja dužni su da istinito i objektivno obavestavaju javnost, kao i da objavljuju mišljenja i informacije organa, organizacija i građana koji su od interesa za javnost.

Zajemčeno je pravo na ispravku objavljene informacije kojom se nanosi povreda prava ili interesa čoveka, organizacije ili organa.

#### **Član 169.**

Naučno i umetničko stvaranje je slobodno.

Stvaraoci naučnih i umetničkih dela kao i naučnih otkrića i tehničkih izuma imaju moralna i materijalna prava na svoje tvorevine. Prava stvaraoca na sopstvene tvorevine ne mogu se koristiti protivno interesima društva da se nova naučna dostignuća i tehnički izumi primenjuju.

Obim, trajanje, ograničenje, prestanak i zaštita prava stvaraoca na sopstvene tvorevine, kao i prava organizacija udruženog rada u kojima su te tvorevine stvorene kao rezultat udruživanja rada i sredstava, određuju se zakonom.

#### **Član 170.**

Građaninu je zajemčena sloboda izražavanja pripadnosti narodu, odnosno narodnosti, sloboda izražavanja nacionalne kulture i sloboda upotrebe svog jezika i pisma.

Građanin nije dužan da se izjašnjava kome narodu, odnosno kojoj narodnosti pripada, ni da se opredeljuje za pripadnost jednom od naroda odnosno jednoj od narodnosti.

Protivustavno i kažnjivo je svako propagiranje ili sprovođenje nacionalne neravnopravnosti, kao i svako raspirivanje nacionalne, rasne ili verske mržnje i netrpeljivosti.

#### **Član 171.**

Pripadnici narodnosti imaju, u skladu sa ustavom i zakonom, pravo na upotrebu svog jezika i pisma u ostvarivanju svojih prava i dužnosti, kao i u postupku pred državnim organima i organizacijama koje vrše javna ovlašćenja.

Pripadnici naroda i narodnosti Jugoslavije na teritoriji svake republike, odnosno autonomne pokrajine, imaju pravo na nastavu na svom jeziku u skladu sa zakonom.

#### **Član 172.**

Obrana zemlje je neprikosnovo i neotuđivo pravo i najviša dužnost i čast svakog građanina.

#### **Član 173.**

Pravo je i dužnost građanina da učestvuje u društvenoj samozaštiti.

#### **Član 174.**

Ispovedanje vere je slobodno i privatna je stvar čoveka.

Verske zajednice odvojene su od države i slobodne su u vršenju verskih poslova i verskih obreda.

Verske zajednice mogu osnivati samo verske škole za spremanje sveštenika.

Protivustavna je zloupotreba vere i verske delatnosti u političke svrhe.

Društvena zajednica može materijalno pomagati verske zajednice.

Verske zajednice mogu, u granicama određenim zakonom, imati pravo svojine na nepokretnosti.

## **Član 175.**

Život čoveka je neprikosновен.

Smrtna kazna može se izuzetno propisati i izreći samo za najteže oblike teških krivičnih dela.

## **Član 176.**

Zajemčuje se nepovredivost integriteta ljudske ličnosti, ličnog i porodičnog života i drugih prava ličnosti.

Zabranjeno je i kažnjivo svako iznuđivanje priznanja i izjava.

## **Član 177.**

Sloboda čoveka je neprikosnovena.

Niko ne može biti lišen slobode osim u slučajevima i u postupku koji su utvrđeni zakonom.

Lišenje slobode može trajati samo dok postoje zakonski uslovi za to.

Nezakonito lišavanje slobode je kažnjivo.

## **Član 178.**

Lice za koje postoji osnovana sumnja da je izvršilo krivično delo može biti pritvoreno i zadržano u pritvoru samo kad je to neophodno radi vođenja krivičnog postupka ili radi bezbednosti ljudi. Pritvor se određuje odlukom suda, a samo izuzetno, pod uslovima određenim zakonom, odlukom drugog zakonom ovlašćenog organa — najduže do tri dana.

Licu koje je pritvoreno mora se uručiti pismeno obrazloženo rešenje u času pritvaranja ili najdocnije u roku od 24 časa od pritvaranja. Protiv ovog rešenja to lice ima pravo žalbe o kojoj sud odlučuje u roku od 48 časova.

Trajanje pritvora mora biti svedeno na najkraće nužno vreme.

Pritvor može trajati po odluci prvostepenog suda najduže tri meseca od dana pritvaranja. Ovaj rok može se odlukom vrhovnog suda produžiti još za tri meseca. Ako se do isteka tih rokova ne podigne optužnica, okrivljeni se pušta na slobodu.

#### **Član 179.**

Zajemčuje se poštovanje ljudske ličnosti i ljudskog dostojanstva u krivičnom i svakom drugom postupku, u slučaju lišenja, odnosno ograničenja slobode, kao i za vreme izvršavanja kazne.

#### **Član 180.**

Svako ima pravo na jednaku zaštitu svojih prava u postupku pred sudom, državnim i drugim organima i organizacijama koji rešavaju o njegovim pravima, obavezama i interesima.

Svakome je zajemčeno pravo na žalbu ili drugo pravno sredstvo protiv odluka sudova, državnih organa i drugih organa i organizacija, kojima se rešava o njegovom pravu ili na zakonu zasnovanom interesu.

Pravna pomoć obezbeđuje se putem advokature kao samostalne društvene službe i putem drugih vidova pravne pomoći.

#### **Član 181.**

Niko ne može biti kažnjen za delo koje pre nego što je učinjeno nije bilo predviđeno zakonom ili propisom zasnovanim na zakonu kao kažnjivo delo i za koje nije bila predviđena kazna.

Krivična dela i krivične sankcije mogu se odrediti samo zakonom.

Krivične sankcije izriče nadležan sud u zakonom propisanom postupku.

Niko ne može biti smatran krivim za krivično delo dok to ne bude utvrđeno pravosnažnom sudskom presudom.

Lice koje je neopravdano osuđeno za krivično delo ili je bez osnova lišeno slobode ima pravo na rehabilitaciju i na naknadu štete iz društvenih sredstava, kao i druga prava utvrđena zakonom.

#### **Član 182.**

Zajemčeno je pravo na odbranu.

Niko ko je dostižan sudu ili drugom organu nadležnom za vođenje postupka ne može biti kažnjen ako po zakonu nije saslušan ili ako mu nije data mogućnost da se brani.



Okrivljeni ima pravo da sebi uzme branioca kome se, saglasno zakonu, omogućava odbrana i zaštita prava i interesa okrivljenog. Zakonom se određuje u kojim slučajevima okrivljeni mora imati branioca.

### **Član 183.**

Građanima se zajemčuje sloboda kretanja i nastanjivanja.

Ograničavanje slobode kretanja i nastanjivanja može se predvideti zakonom i to samo da bi se obezbedilo vođenje krivičnog postupka, sprečilo širenje zaraznih bolesti ili zaštitio javni poredak ili ako to zahtevaju interesi odbrane zemlje.

### **Član 184.**

Stan je nepovrediv.

Niko bez rešenja donesenog na osnovu zakona ne sme ući u tuđ stan ili druge prostorije, ni u njima vršiti pretresanje protiv volje njihovog držaoca.

Pretresanju ima pravo da prisustvuje lice čiji se stan ili prostorije pretresaju, ili član njegove porodice, odnosno njegov zastupnik.

Pretresanje se može vršiti samo u prisustvu dva svedoka.

Pod uslovima predviđenim zakonom službeno lice može ući u tuđ stan ili prostorije bez rešenja nadležnog organa i vršiti pretresanje bez prisustva svedoka ako je to neophodno radi neposrednog hvatanja učinioca krivičnog dela ili radi bezbednosti ljudi i imovine ili ako je očigledno da se drukčije ne bi mogli obezbediti dokazi u krivičnom postupku.

Svako protivpravno ulaženje u tuđ stan i druge prostorije i njihovo pretresanje zabranjeni su i kažnjivi.

### **Član 185.**

Tajna pisama i drugih sredstava opštenja je nepovrediva.

Samo zakonom može se propisati da se na osnovu odluke nadležnog organa može odstupiti od načela nepovredivosti tajne pisma i drugih sredstava opštenja ako je to neophodno za vođenje krivičnog postupka ili za bezbednost zemlje.

#### **Član 186.**

Svako ima pravo na zaštitu zdravlja.

Zakonom se utvrđuje u kojim slučajevima građani koji nisu osigurani imaju pravo na zaštitu zdravlja iz društvenih sredstava.

#### **Član 187.**

Borcima, vojnim invalidima i članovima porodica palih boraca zajemčuju se prava kojima se obezbeđuje njihova socijalna sigurnost i posebna prava koja se utvrđuju zakonom.

Vojnim invalidima obezbeđuju se osposobljavanje za rad, invalidska prava i drugi oblici zaštite.

#### **Član 188.**

Majka i dete uživaju posebnu društvenu zaštitu.

Pod posebnom društvenom zaštitom su maloletnici o kojima se roditelji ne staraju kao i druga lica koja nisu u mogućnosti da se sama brinu o sebi i zaštiti svojih prava i interesa.

#### **Član 189.**

Građani koji su nesposobni za rad a nemaju sredstava potrebnih za izdržavanje, imaju pravo na pomoć društvene zajednice.

#### **Član 190.**

Porodica uživa društvenu zaštitu. Brak i pravni odnosi u braku i porodici uređuju se zakonom.

Brak se punovažno zaključuje slobodnim pristankom lica koja sklapaju brak pred nadležnim organom.

Roditelji imaju pravo i dužnost da se staraju o podizanju i vaspitanju svoje dece. Deca su dužna da se staraju o svojim roditeljima kojima je potrebna pomoć.

Deca rođena van braka imaju ista prava i dužnosti kao i deca rođena u braku.

### **Član 191.**

Pravo je čoveka da slobodno odlučuje o rađanju dece.

Ovo pravo se može ograničiti samo radi zaštite zdravlja.

### **Član 192.**

Čovek ima pravo na zdravu životnu sredinu.

Društvena zajednica obezbeđuje uslove za ostvarivanje ovog prava.

### **Član 193.**

Svako ko iskorišćava zemljište, vodu ili druga prirodna dobra dužan je da to čini na način kojim se obezbeđuju uslovi za rad i život čoveka u zdravoj sredini.

Svako je dužan da čuva prirodu i njena dobra, prirodne znamenitosti i retkosti i spomenike kulture.

### **Član 194.**

Zajemčeno je pravo nasleđivanja.

Nasleđivanje se uređuje zakonom.

Niko ne može na osnovu nasleđivanja zadržati u svojini nepokretnosti i sredstva rada u obimu većem nego što je ustavom ili zakonom određeno.

Nasleđivanje imovine lica koje je uživalo socijalnu ili drugu pomoć društvene zajednice može se zakonom ograničiti.

### **Član 195.**

Svako je dužan da, pod jednakim uslovima i srazmerno svojim materijalnim mogućnostima, doprinosi zadovoljavanju opštih društvenih potreba.

### **Član 196.**

Dužnost je svakoga da drugome pruži pomoć u opasnosti i da solidarno s drugim učestvuje u otklanjanju opšte opasnosti.

#### **Član 197.**

Svako je dužan da se pridržava ustava i zakona.

Zakonom se određuju uslovi pod kojima je kažnjivo propuštanje da se vrše ustavom utvrđene dužnosti.

#### **Član 198.**

Protivustavna i kažnjiva je svaka samovolja kojom se povređuje ili ograničava pravo čoveka, bez obzira na to ko je vrši.

Niko ne sme upotrebljavati prinudu ni ograničavati prava drugoga, osim u slučajevima i u postupku koji su propisani zakonom.

#### **Član 199.**

Svako ima pravo na naknadu štete koju mu, u vezi s obavljanjem službe ili druge delatnosti državnog organa, odnosno organizacije koja vrši poslove od javnog interesa, pričinio svojim nezakonitim ili nepravilnim radom lice ili organ koji vrši tu službu ili delatnost.

Štetu je dužna naknaditi društveno-politička zajednica, odnosno organizacija u kojoj se vrši delatnost ili služba. Oštećeni ima pravo da, u skladu sa zakonom, zahteva naknadu i neposredno od lica koje je pričinilo štetu.

#### **Član 200.**

Državljanin Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije u inostranstvu uživa zaštitu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

Državljanin Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije ne može biti lišen državljanstva, udaljen iz zemlje ni ekstradiran.

Državljaninu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije koji je odsutan iz zemlje, a ima i drugo državljanstvo, može se samo izuzetno, na osnovu saveznog zakona, oduzeti državljanstvo

Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, ako svojim radom nanosi štetu međunarodnim ili drugim interesima Jugoslavije ili ako odbija da vrši dužnosti građanina.

#### **Član 201.**

Stranci u Jugoslaviji uživaju slobode i prava čoveka utvrđene ovim ustavom i imaju druga prava i dužnosti utvrđene zakonom i međunarodnim ugovorom.

#### **Član 202.**

Zajemčeno je pravo azila stranim državljanima i licima bez državljanstva, koji se progone zbog svog zalaganja za demokratske poglede i pokrete, za socijalno i nacionalno oslobođenje, za slobodu i prava ljudske ličnosti ili za slobodu naučnog ili umetničkog stvaranja.

#### **Član 203.**

Slobode i prava zajemčeni ovim ustavom ne mogu se oduzeti ni ograničiti.

Slobodama i pravima utvrđenim ovim ustavom niko se ne sme koristiti radi rušenja osnova socijalističkog samoupravnog demokratskog uređenja utvrđenog ovim ustavom, ugrožavanja nezavisnosti zemlje, kršenja ovim ustavom zajemčenih sloboda i prava čoveka i građanina, ugrožavanja mira i ravnopravne međunarodne saradnje, raspirivanja nacionalne, rasne i verske mržnje ili netrpeljivosti ili podsticanja na vršenje krivičnih dela, niti se ovim slobodama može koristiti na način kojim se vređa javni moral. Zakonom se određuje u kojim slučajevima i pod kojim uslovima korišćenje slobodama protivno ovom ustavu povlači ograničenje ili zabranu njihovog korišćenja.

Ove slobode i prava ostvaruju se, a dužnosti se ispunjavaju na osnovu ovog ustava. Način ostvarivanja pojedinih sloboda i prava može se propisati samo zakonom, i to jedino kad je ovim ustavom predviđeno ili kad je neophodno za njihovo ostvarivanje.

Obezbeđuje se sudska zaštita sloboda i prava zajemčenih ovim ustavom.

**Glava IV**  
**USTAVNOST I ZAKONITOST**

**Član 204.**

Radi ostvarivanja ustavom i zakonom utvrđenih društveno-ekonomskih i političkih odnosa i radi zaštite sloboda i prava čoveka i građanina, samoupravljanja, društvene svojine, samoupravnih i drugih prava organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica i društveno-političkih zajednica, obezbeđuje se zaštita ustavnosti i zakonitosti.

**Član 205.**

Staranje o ustavnosti i zakonitosti je dužnost sudova, organa društveno-političkih zajednica, organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica, kao i nosilaca samoupravnih, javnih i drugih društvenih funkcija.

Ustavni sudovi obezbeđuju zaštitu ustavnosti, kao i zakonitost u skladu sa ustavom.

Pravo je i dužnost radnih ljudi i građana da daju inicijativu za zaštitu ustavnosti i zakonitosti.

**Član 206.**

Republički ustav i pokrajinski ustav ne mogu biti u suprotnosti sa Ustavom SFRJ.

Svi zakoni i drugi propisi i opšti akti organa društveno-političkih zajednica, kao i samoupravni opšti akti organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica, moraju biti u saglasnosti sa Ustavom SFRJ.

**Član 207.**

Svi propisi i drugi opšti akti saveznih organa moraju biti u saglasnosti sa saveznim zakonom.

Republički i pokrajinski zakon i drugi propisi i opšti akti organa društveno-političkih zajednica, kao i samoupravni opšti akti ne mogu biti u suprotnosti sa saveznim zakonom.

Ako je republički odnosno pokrajinski zakon u suprotnosti sa saveznim zakonom primeniće se privremeno, do odluke ustavnog suda, republički, odnosno pokrajinski zakon, a ako su za izvršavanje saveznog zakona odgovorni savezni organi — savezni zakon.

Ako organ koji odlučuje u pojedinačnim stvarima smatra da zakon, drugi propis ili opšti akt ili samoupravni opšti akt nije u saglasnosti sa saveznim zakonom, odnosno da je u suprotnosti sa saveznim zakonom, dužan je da pokrene postupak pred ustavnim sudom.

#### **Član 208.**

Zakoni i drugi propisi i opšti akti organa društveno-političkih zajednica objavljuju se pre nego što stupe na snagu.

Samoupravni opšti akti ne mogu se primenjivati pre nego što se na odgovarajući način objave.

#### **Član 209.**

Savezni zakoni i drugi savezni propisi i opšti akti stupaju na snagu najranije osmog dana od dana objavljivanja.

Samo iz naročito opravdanih razloga može se odrediti da savezni zakon, drugi propis ili opšti akt stupa na snagu u roku kraćem od osam dana od dana objavljivanja ili istog dana kad je objavljen.

#### **Član 210.**

Međunarodni ugovori primenjuju se danom stupanja na snagu, ako aktom o ratifikaciji ili ugovorom na osnovu ovlašćenja nadležnog organa nije drukčije određeno.

Sudovi neposredno primenjuju međunarodne ugovore koji su objavljeni.

#### **Član 211.**

Zakoni i drugi propisi i opšti akti organa društveno-političkih zajednica ne mogu imati povratno dejstvo.

Samo zakonom može se odrediti da pojedine njegove odredbe, ako to zahteva opšti interes, imaju povratno dejstvo.

Kažnjiva dela se utvrđuju i kazne za ova dela izriču prema zakonu, odnosno drugom propisu koji je važio u vreme izvršenja dela, osim ako je novi zakon, odnosno propis, blaži za učinioca.

#### **Član 212.**

Svi pojedinačni akti i mere organa uprave i drugih državnih organa koji vrše izvršne i upravne poslove, kao i pojedinačni akti organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica koje one donose u vršenju javnih ovlašćenja, moraju se zasnivati na zakonu ili drugom zakonito donesenom propisu.

#### **Član 213.**

Državni organi, kao i organizacije udruženog rada i druge samoupravne organizacije i zajednice koje vrše javna ovlašćenja mogu u pojedinačnim stvarima rešavati o pravima i obavezama ili na osnovu zakona primenjivati mere prinude ili ograničenja, samo u zakonom propisanom postupku u kome je svakome data mogućnost da brani svoja prava i interese i da protiv donesenog akta izjavi žalbu ili upotrebi drugo zakonom predviđeno pravno sredstvo.

Organi uprave mogu nalagati obaveze pojedinim samoupravnim organizacijama i zajednicama u pogledu njihovog rada samo ako su za to zakonom izričito ovlašćeni i u zakonom propisanom postupku.

#### **Član 214.**

Neznanje jezika na kome se vodi postupak ne sme biti smetnja za odbranu i ostvarivanje prava i opravdanih interesa građana i organizacija.

Svakome je zajemčeno pravo da u postupku pred sudom ili drugim državnim organima, organizacijama udruženog rada i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama koje u vršenju javnih ovlašćenja rešavaju o pravima i obavezama građana upotrebljava svoj jezik i da se u tom postupku upoznaje na svom jeziku sa činjenicama.

#### **Član 215.**

Protiv rešenja i drugih pojedinačnih akata sudskih, upravnih i drugih državnih organa, kao i protiv takvih akata samoupravnih organizacija i zajednica koje vrše javna ovlašćenja, donesenih u prvom stepenu, može se izjaviti žalba nadležnom organu.

Zakonom se izuzetno, u određenim slučajevima, može isključiti žalba ako je na drugi način obezbeđena zaštita prava i zakonitosti.

#### **Član 216.**

O zakonitosti konačnih pojedinačnih akata kojima državni organi ili samoupravne organizacije i zajednice koje vrše javna ovlašćenja rešavaju o pravima ili obavezama odlučuje sud u upravnom sporu, ako za određenu stvar nije zakonom predviđena druga sudska zaštita.



Samo zakonom može se izuzetno, u određenim vrstama upravnih stvari, isključiti upravni spor.

## **Glava V**

### **SUDSTVO I JAVNO TUŽILAŠTVO**

#### **Član 217.**

Sudsku funkciju u jedinstvenom sistemu vlasti i samoupravljanja radničke klase i svih radnih ljudi vrše redovni sudovi kao organi državne vlasti i samoupravni sudovi.

#### **Član 218.**

Sudovi štite slobode i prava građana i samoupravni položaj radnih ljudi i samoupravnih organizacija i zajednica i obezbeđuju ustavnost i zakonitost.

#### **Član 219.**

Sudovi su u vršenju sudske funkcije nezavisni i sude na osnovu ustava, zakona i samoupravnih opštih akata.

#### **Član 220.**

Redovni sudovi ustanovljavaju se zakonom.

Nadležnost, sastav i organizacija redovnih sudova i postupak pred tim sudovima utvrđuju se zakonom.

#### **Član 221.**

Redovni sudovi odlučuju u sporovima o osnovnim ličnim odnosima, pravima i obavezama građana i pravima i obavezama društveno-političkih zajednica, izriču kazne i druge mere prema učiniocima krivičnih dela i drugih kažnjivih dela određenih zakonom, odlučuju o zakonitosti pojedinačnih akata državnih organa i organizacija koje vrše javna ovlašćenja, rešavaju sporove o imovinskim i radnim odnosima, ako rešavanje tih sporova nije povereno samoupravnim sudovima, i rešavaju o drugim odnosima kad je to zakonom predviđeno.

O krivičnim delima vojnih lica i određenim krivičnim delima drugih lica koja se odnose na narodnu odbranu i bezbednost zemlje, kao i o drugim pravnim stvarima koje se odnose na sporove u vezi sa službom u Jugoslovenskoj narodnoj armiji, sude vojni sudovi.

## **Član 222.**

Redovni sudovi prate i proučavaju društvene odnose i pojave od interesa za ostvarivanje svojih funkcija i daju skupštinama odgovarajućih društveno-političkih zajednica i drugim državnim organima i samoupravnim organizacijama i zajednicama predloge za sprečavanje društveno opasnih i štetnih pojava i za učvršćivanje zakonitosti, društvene odgovornosti i socijalističkog morala.

Redovni sudovi u svom delokrugu imaju pravo i dužnost da obaveštavaju skupštinu odgovarajuće društveno-političke zajednice o primenjivanju zakona i o radu sudova, a vojni sudovi — Predsedništvo SFRJ odnosno Predsednika Republike kao vrhovnog komandanta.

## **Član 223.**

Samoupravni sudovi ustanovljavaju se samoupravnim aktom ili sporazumom stranaka, u skladu sa ustavom i zakonom. Samoupravni sudovi za određene vrste sporova mogu se ustanoviti i zakonom.

Nadležnost, sastav i organizacija samoupravnog suda, kao i postupak pred tim sudom uređuje se zakonom, odnosno aktom o ustanovljenju suda, u skladu sa zakonom.

## **Član 224.**

Samoupravni sudovi rešavaju ustavom i zakonom određene vrste sporova iz društveno-ekonomskih i drugih samoupravnih odnosa, kao i sporove koje im povere radni ljudi u organizacijama udruženog rada, samoupravnim interesnim zajednicama i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama a nastali su iz međusobnih odnosa koje samostalno uređuju ili proizlaze iz prava kojima slobodno raspolažu ako zakonom nije utvrđeno da određene vrste sporova rešavaju redovni sudovi.

Građani mogu rešavanje pojedinih sporova o pravima kojima slobodno raspolažu sporazumno poveriti mirovnim većima, ili izbranim sudovima ili drugim samoupravnim sudovima, ako zakonom nije drukčije određeno.

## **Član 225.**

Samoupravni sudovi ustanovljavaju se kao sudovi udruženog rada, arbitraže, mirovna veća, izbrani sudovi i kao drugi oblici samoupravnih sudova.

## **Član 226.**

Sud udruženog rada odlučuje o postojanju uslova za organizovanje osnovnih organizacija udruženog rada i radnih zajednica i o zahtevima za zaštitu prava rada društvenim sredstvima i drugih

samoupravnih prava i društvene svojine i rešava sporove o organizovanju i izdvajanju osnovnih organizacija udruženog rada, o spajanju, pripajanju i podeli organizacija udruženog rada, o zaključivanju i sprovođenju samoupravnih sporazuma o udruživanju i međusobnim odnosima u udruženom radu, kao i druge zakonom određene vrste sporova iz društveno-ekonomskih i drugih samoupravnih odnosa.

Saveznim zakonom utvrđuju se načela o obrazovanju nadležnosti i sastavu suda udruženog rada, kao i postupak pred tim sudom.

#### **Član 227.**

Raspravlanje pred sudom je javno.

Radi čuvanja tajne, zaštite morala, interesa maloletnika ili zaštite drugih posebnih interesa društvene zajednice, zakonom se određuje u kojim se slučajevima u raspravljanju može isključiti javnost.

#### **Član 228.**

Sud sudi u veću.

Zakonom se može odrediti da u određenim stvarima sudi sudija pojedinac.

#### **Član 229.**

U suđenju učestvuju sudije i radni ljudi i građani kao sudije, sudije-porotnici ili porotnici, na način utvrđen zakonom odnosno aktom o ustanovljenju suda.

Zakonom se može propisati da u određenim sudovima i u određenim stvarima u suđenju učestvuju samo sudije.

#### **Član 230.**

Sudije i građane koji učestvuju u suđenju u redovnom sudu bira i razrešava skupština odgovarajuće društveno-političke zajednice.

Sudije redovnih sudova biraju se i razrešavaju na način, pod uslovima i po postupku kojima se obezbeđuju stručna sposobnost i moralno-politička podobnost za vršenje sudijske funkcije i nezavisnost sudija u suđenju.

Sudije i građani koji učestvuju u suđenju u redovnom sudu biraju se na određeni period i mogu biti ponovno birani.

Sudije, građani i radni ljudi koji učestvuju u suđenju u samoupravnom sudu biraju se, imenuju i razrešavaju na način propisan zakonom.

#### **Član 231.**

Niko ko učestvuje u suđenju ne može biti pozvan na odgovornost za mišljenje dato prilikom donošenja sudske odluke, a u postupku pokrenutom zbog krivičnog dela učinjenog u vršenju sudijske funkcije ne može biti pritvoren bez odobrenja nadležne skupštine društveno-političke zajednice.

#### **Član 232.**

Sudija ne može vršiti službu ili posao koji su nespojivi sa sudskom funkcijom.

#### **Član 233.**

O žalbi ili drugom pravnom sredstvu protiv sudske odluke može odlučiti samo nadležni sud.

Zakonom odnosno aktom o ustanovljenju samoupravnog suda, određuje se kad je i pod kojim uslovima protiv njegove odluke dopušteno pravno sredstvo.

Zakonom se određuje pod kojim se uslovima odluka samoupravnog suda može pobijati i kod redovnog suda i uređuje se izvršenje ovih odluka.

#### **Član 234.**

Odluke sudova imaju važnost i izvršive su na celoj teritoriji Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

#### **Član 235.**

Javno tužilaštvo je samostalni državni organ koji goni učinioce krivičnih i drugih zakonom određenih kažnjivih dela, preduzima zakonom određene mere za zaštitu interesa društvene zajednice i ulaže pravna sredstva radi zaštite ustavnosti i zakonitosti.

Javno tužilaštvo vrši svoju funkciju na osnovu ustava i zakona a u skladu s politikom utvrđenom opštim aktima skupština društveno-političkih zajednica.

Javno tužilaštvo ima pravo i dužnost da obaveštava skupštinu odgovarajuće društveno-političke zajednice o primenjivanju zakona i o svom radu.

#### **Član 236.**

Vojno tužilaštvo goni učinioce krivičnih dela koja su u nadležnosti vojnih sudova i preuzima određene mere za zaštitu interesa društvene zajednice i ulaže pravna sredstva radi zaštite ustavnosti i zakonitosti na način propisan saveznim zakonom.

### ***Glava VI***

## **NARODNA ODBRANA**

#### **Član 237.**

Neprikosnoveno je i neotuđivo pravo i dužnost naroda i narodnosti Jugoslavije, radnih ljudi i građana, da štite i brane nezavisnost, suverenitet, teritorijalnu celokupnost i Ustavom SFRJ utvrđeno društveno uređenje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

#### **Član 238.**

Niko nema pravo da prizna ili potpiše kapitulaciju, niti da prihvati ili prizna okupaciju Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije ili pojedinog njenog dela. Niko nema pravo da spreči građane Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije da se bore protiv neprijatelja koji je napao zemlju. Takvi akti su protivustavni i kažnjavaju se kao izdaja zemlje.

Izdaja zemlje je najteži zločin prema narodu i kažnjava se kao teško krivično delo.

#### **Član 239.**

Prava i dužnosti federacije i njenih organa u oblasti narodne odbrane utvrđuju se ovim ustavom.

Pravo i dužnost opština, autonomnih pokrajina, republika odnosno drugih društveno-političkih zajednica je da, u skladu sa sistemom narodne odbrane, svaka na svojoj teritoriji uređuje i organizuje narodnu odbranu i da rukovodi teritorijalnom odbranom, civilnom zaštitom i drugim pripremama za odbranu zemlje, a u slučaju napada na zemlju — da organizuje opštenarodni otpor i njime rukovodi.

Organizacije udruženog rada i druge samoupravne organizacije i zajednice, vrše pravo i dužnost odbrane zemlje u skladu sa zakonom, planovima i odlukama društveno-političkih zajednica, obezbeđuju sredstva za narodnu odbranu i vrše druge zadatke od interesa za narodnu odbranu. Ove organizacije i zajednice su odgovorne za izvršenje tih zadataka.

#### **Član 240.**

Oružane snage Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije štite nezavisnost, suverenitet, teritorijalnu celokupnost i ovim ustavom utvrđeno društveno uređenje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

Oružane snage Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije čine jedinstvenu celinu i sastoje se od Jugoslovenske narodne armije, kao zajedničke oružane sile svih naroda i narodnosti i svih radnih ljudi i građana, i od teritorijalne odbrane kao najšireg oblika organizovanog oružanog opštenarodnog otpora.

Svaki građanin koji sa oružjem ili na drugi način učestvuje u otporu protiv napadača pripadnik je oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

#### **Član 241.**

Vojna obaveza građana je opšta.

#### **Član 242.**

U pogledu sastava starešinskog kadra i postavljenja na više komandne i rukovodeće položaje u Jugoslovenskoj narodnoj armiji primenjuje se načelo što srazmernije zastupljenosti republika i autonomnih pokrajina.

#### **Član 243.**

U oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije obezbeđuje se, u skladu sa Ustavom SFRJ, ravnopravnost jezika i pisama naroda i narodnosti Jugoslavije.

U komandovanju i vojnoj obuci u Jugoslovenskoj narodnoj armiji može se, u skladu sa saveznim zakonom, upotrebljavati jedan od jezika naroda Jugoslavije, a u njenim delovima — jezici naroda i narodnosti.

## DEO TREĆI

### ODNOSI U FEDERACIJI I PRAVA I DUŽNOSTI FEDERACIJE

#### *Glava I*

#### ODNOSI U FEDERACIJI

##### Član 244.

U Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji narodi i narodnosti i radni ljudi i građani ostvaruju i obezbeđuju suverenost, ravnopravnost, nacionalnu slobodu, nezavisnost, teritorijalnu celokupnost, bezbednost, društvenu samozaštitu, odbranu zemlje, međunarodni položaj i odnose zemlje sa drugim državama i međunarodnim organizacijama, sistem socijalističkih samoupravnih društveno-ekonomskih odnosa, jedinstvene osnove političkog sistema, osnovne demokratske slobode i prava čoveka i građanina, solidarnost i socijalnu sigurnost radnih ljudi i građana i jedinstveno jugoslovensko tržište, i usklađuju zajednički privredni i društveni razvitak i druge svoje zajedničke interese.

Ovi zajednički interesi ostvaruju se:

— preko saveznih organa uz ravnopravno učešće i odgovornost republika i autonomnih pokrajina u ovim organima u utvrđivanju i sprovođenju politike federacije,

— preko saveznih organa na osnovu odluka odnosno saglasnosti republika i autonomnih pokrajina,

— neposrednom saradnjom i dogovorom republika, autonomnih pokrajina, opština i drugih društveno-političkih zajednica,

— samoupravnim sporazumevanjem, društvenim dogovaranjem i udruživanjem organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica,

— delatnošću društveno-političkih i drugih društvenih organizacija i udruženja građana,

— slobodnim i svestranim aktivnostima građana.

Ustavom SFRJ utvrđuje se koja prava i dužnosti u ostvarivanju zajedničkih interesa vrši federacija preko saveznih organa, a koja republičke i pokrajinske skupštine preko svojih delegacija u Skupštini SFRJ i neposrednim odlučivanjem na način utvrđen ovim ustavom.

#### **Član 245.**

U Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji narodi i narodnosti su ravnopravni.

#### **Član 246.**

Ravnopravni su jezici naroda i narodnosti i njihova pisma na teritoriji Jugoslavije. U Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji su u službenoj upotrebi jezici naroda, a jezici narodnosti — u skladu sa ovim ustavom i saveznim zakonom.

Zakonom i statutom društveno-političke zajednice i samoupravnim aktima organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica obezbeđuje se ostvarivanje ravnopravnosti jezika i pisma naroda i narodnosti u službenoj upotrebi na područjima na kojima žive pojedine narodnosti, i utvrđuju se način i uslovi primenjivanja ove ravnopravnosti.

#### **Član 247.**

Zajemčuje se svakoj narodnosti da, radi ostvarivanja prava na izražavanje svoje narodnosti i kulture, slobodno upotrebljava svoj jezik i pismo, razvija svoju kulturu i da radi toga osniva organizacije i uživa druga ustavom utvrđena prava.

#### **Član 248.**

Pored prava koja su im ustavom obezbeđena u drugim društveno-političkim zajednicama, narodnosti ostvaruju suverena prava i u opštini kao samoupravnoj i osnovnoj društveno-političkoj zajednici.



#### **Član 249.**

Za građane Jugoslavije postoji jedinstveno državljanstvo Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

Svaki državljanin republike istovremeno je i državljanin Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

Državljanin jedne republike ima na teritoriji druge republike ista prava i dužnosti kao i njeni državljani.

#### **Član 250.**

Odluke, isprave i drugi pojedinačni akti izdati od državnih organa i ovlašćenih organizacija u jednoj republici, odnosno autonomnoj pokrajini, imaju istu važnost i u drugim republikama, odnosno autonomnim pokrajinama.

#### **Član 251.**

Radni ljudi i narodi i narodnosti Jugoslavije ostvaruju svoje ekonomske interese na jedinstvenom jugoslovenskom tržištu.

Na jedinstvenom jugoslovenskom tržištu radni ljudi i organizacije udruženog rada su ravnopravni u obavljanju delatnosti i sticanju dohotka na osnovu delovanja zakonitosti tržišta i društvenog usmeravanja privrednog i društvenog razvoja i usklađivanja odnosa na tržištu.

Društveno-političke zajednice su odgovorne za obezbeđivanje jedinstva jugoslovenskog tržišta.

Polazeći od otvorenosti jugoslovenskog tržišta a radi ostvarivanja zajedničkih interesa na osnovama ravnopravnih ekonomskih odnosa, organizacije udruženog rada i društveno-političke zajednice uspostavljaju i razvijaju ekonomsku saradnju sa inostranstvom u skladu sa utvrđenom politikom i propisima.

Protivustavan je svaki akt i svaka radnja kojima se narušava jedinstvo jugoslovenskog tržišta.

#### **Član 252.**

Osnovu jedinstvenog jugoslovenskog tržišta čine:

— slobodno kretanje i udruživanje rada i sredstava reprodukcije i slobodna razmena robe i usluga, naučnih dostignuća i stručnih iskustava na celoj teritoriji Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije,

— jedinstven novac, jedinstven monetarni i devizni sistem i jedinstvene osnove kreditnog sistema, zajednička monetarna i devizna politika i zajedničke osnove kreditne politike,

— jedinstven sistem i zajednička politika ekonomskih odnosa sa inostranstvom, jedinstven carinski sistem i zajednička carinska politika,

— slobodno obrazovanje i udruživanje organizacija udruženog rada i slobodno vršenje njihove delatnosti na celoj teritoriji Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije,

— slobodno nastupanje na tržištu i samoupravno sporazumevanje i društveno dogovaranje o unapređivanju proizvodnje i prometa i o integrisanju društvenog rada.

— usmeravanje privrednog i društvenog razvoja i usklađivanje odnosa na tržištu društvenim planiranjem na osnovama samoupravljanja.

Zakonom se mogu propisati uslovi pod kojima se u unutrašnjem prometu vrši razmena robe i usluga.

Promet robe i usluga koje su u prometu na celoj teritoriji Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije može se ograničiti samo na osnovu saveznog zakona.

Saveznim zakonom utvrđuju se uslovi razmene robe i usluga i uslovi poslovanja organizacija udruženog rada u odnosima sa inostranstvom.

### **Član 253.**

Zapošljavanje građana je slobodno na celoj teritoriji Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije pod jednakim uslovima koji važe u mestu zaposlenja.

Prava po osnovu rada koja su od uticaja na ostvarivanje prava iz socijalnog osiguranja i druga slična prava priznaju se na celoj teritoriji Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije bez obzira na to u kojoj su društveno-političkoj zajednici stečena.

Uslovi pod kojima građani mogu odlaziti u inostranstvo radi zapošljavanja i obavljanja privrednih i drugih delatnosti, mogu se propisati saveznim zakonom.

Prava, dužnosti i obaveze građana koji obavljaju delatnost u inostranstvu ili su zaposleni u inostranstvu utvrđuju se zakonom.

#### **Član 254.**

Organizacije udruženog rada i njihove zajednice i udruženja posluju slobodno i ravnopravno na celoj teritoriji Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, u skladu sa propisima koji važe u mestu njihovog poslovanja.

Protivustavni su propisi i drugi akti i radnje kojima se organizacije udruženog rada ili radni ljudi sa teritorije drugih republika i autonomnih pokrajina, pa time i druge republike i autonomne pokrajine, stavljaju u neravnopravan položaj.

#### **Član 255.**

Zabranjeno je udruživanje organizacija udruženog rada i svaka druga delatnost i radnja organizacija i državnih organa koji su upravljani na sprečavanje slobodnog kretanja i udruživanja rada i sredstava i slobodne razmene robe i usluga, ili na stvaranje monopolskog položaja na jedinstvenom jugoslovenskom tržištu kojim se stiču materijalna i druga preimućstva koja se ne zasnivaju na radu i stvaraju neravnopravni odnosi u poslovanju ili narušavaju drugi ekonomski i društveni odnosi utvrđeni ustavom.

#### **Član 256.**

Ako se aktima organa federacije kojima se utvrđuje ili sprovodi zajednička ekonomska politika narušava ravnopravnost organizacija udruženog rada u sticanju dohotka i raspolaganju rezultatima rada ili se narušava ravnopravnost republika i autonomnih pokrajina na jedinstvenom jugoslovenskom tržištu, istovremeno sa utvrđivanjem zajedničke ekonomske politike, odnosno sa donošenjem mera za njeno sprovođenje, utvrđuje se i obezbeđuje kompenzacija kao sastavni deo mera zajedničke ekonomske politike za odgovarajući planski period.

#### **Član 257.**

Društveni plan Jugoslavije zasniva se na dogovoru radnih ljudi, organizacija udruženog rada, samoupravnih interesnih zajednica i drugih samoupravnih organizacija i zajednica i na dogovoru republika i autonomnih pokrajina o ekonomskoj politici od zajedničkog interesa.

Društvenim planom Jugoslavije, na osnovu planova i programa rada i razvoja i zajednički ocenjenih mogućnosti i uslova razvoja organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica, kao i planova razvoja i mogućnosti i uslova razvoja republika i autonomnih pokrajina i razvoja celokupne društvene zajednice, uzimajući u obzir i međunarodne ekonomske odnose i međunarodne obaveze Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, i na toj osnovi usklađenih

zajedničkih interesa utvrđuje se zajednička ekonomska politika i u skladu s njom usmerava društvena reprodukcija na osnovama socijalističkih samoupravnih društveno-ekonomskih odnosa.

Društvenim planom Jugoslavije utvrđuju se i smernice i okviri za donošenje mera ekonomske politike i drugih mera koje u skladu sa pravima i dužnostima utvrđenim ovim ustavom donose organi federacije, odnosno organi republika i autonomnih pokrajina, radi obezbeđivanja uslova za ostvarivanje usklađenih zajedničkih interesa udruženog rada, odnosno zajedničkih interesa republika i autonomnih pokrajina, na jedinstvenom jugoslovenskom tržištu.

#### **Član 258.**

Obrazuje se poseban fond federacije za kreditiranje bržeg razvoja privredno nedovoljno razvijenih republika i autonomnih pokrajina.

Saveznim zakonom utvrđuju se privredno nedovoljno razvijene republike i autonomne pokrajine, stalni izvori sredstava fonda, posebni uslovi kreditiranja iz tih sredstava i način poslovanja fonda.

Za potrebe fonda federacije za kreditiranje bržeg razvoja privredno nedovoljno razvijenih republika i autonomnih pokrajina organi federacije mogu raspisivati obavezne zajmove.

Republici i autonomnoj pokrajini koja ne može svojim sredstvima finansirati društvene i druge službe u republici, odnosno autonomnoj pokrajini, federacija obezbeđuje potrebna sredstva pod uslovima koje određuje savezni zakon.

#### **Član 259.**

Novčani sistem i osnove kreditnog sistema su jedinstveni.

Platni promet vrši se po jedinstvenim načelima.

Svako ko raspolaže društvenim sredstvima, vrši plaćanja i druge poslove platnog prometa i deponuje novčana sredstva na način određen saveznim zakonom.

#### **Član 260.**

Narodna banka Jugoslavije, narodne banke republika i narodne banke autonomnih pokrajina su ustanove jedinstvenog monetarnog sistema koje sprovode zajedničku emisionu politiku koju utvrđuje Skupština SFRJ.

Narodna banka Jugoslavije izdaje novčanice i kovani novac. U skladu sa zajedničkom emisionom politikom, Narodna banka Jugoslavije reguliše količinu novca u opticaju i, zajedno sa narodnim bankama republika i narodnim bankama autonomnih pokrajina, preduzima mere za sprovođenje te politike.

Narodna banka republike, odnosno narodna banka autonomne pokrajine, u okviru zajedničke emisione politike, preduzima i druge mere potrebne za sprovođenje kreditne politike republike, odnosno autonomne pokrajine.

Merama za sprovođenje zajedničke emisione politike ne može se niko dovesti u neravno pravan položaj u pogledu obavljanja delatnosti i sticanja dohotka.

### **Član 261.**

Narodna banka Jugoslavije, narodne banke republika i narodne banke autonomnih pokrajina odgovorne su, u okviru svojih prava i dužnosti, za stabilnost valute, za opštu likvidnost plaćanja u zemlji i prema inostranstvu i za sprovođenje zajednički utvrđene monetarno-kreditne politike.

Narodna banka Jugoslavije, narodne banke republika i narodne banke autonomnih pokrajina samostalno primenjuju saveznim zakonom utvrđene mere kojima se ostvaruju ciljevi i zadaci monetarno-kreditne i devizne politike. Poslovne banke i druge finansijske organizacije dužne su da se pridržavaju odluka koje Narodna banka Jugoslavije, narodne banke republika i narodne banke autonomnih pokrajina donose radi ostvarivanja te politike.

### **Član 262.**

Narodna banka Jugoslavije, narodne banke republika i narodne banke autonomnih pokrajina primaju u depozit sredstva društveno-političkih zajednica, a mogu, u njihovo ime i za njihov račun, obavljati i druge bankarske poslove ako je to utvrđeno ustavom.

Narodna banka Jugoslavije prima u depozit sredstva federacije, obavlja kreditne i druge bankarske poslove za potrebe Jugoslovenske narodne armije i za druge potrebe narodne odbrane, utvrđene saveznim zakonom, kao i druge zakonom određene kreditne, odnosno bankarske poslove, za račun federacije.

Narodna banka Jugoslavije, narodne banke republika i narodne banke autonomnih pokrajina ne mogu se baviti drugom delatnošću poslovnih banaka.

### **Član 263.**

Status Narodne banke Jugoslavije i jedinstveno monetarno poslovanje narodnih banaka republika i narodnih banaka autonomnih pokrajina uređuju se saveznim zakonom.

Poslovima Narodne banke Jugoslavije koji se odnose na sprovođenje zajedničke emisije, monetarno-kreditne i devizne politike upravlja Savet guvernera. Savet guvernera u upravljanju tim poslovima donosi odluke i preuzima mere i odgovoran je za njihovo sprovođenje.

Savet guvernera čine guverner Narodne banke Jugoslavije, guverneri narodnih banaka republika i guverneri narodnih banaka autonomnih pokrajina.

### **Član 264.**

Sistem, izvori i vrste poreza, taksa i ostalih dažbina uređuju se zakonom.

Saveznim zakonom ustanovljavaju se vrste prihoda koji se ostvaruju oporezivanjem proizvoda i usluga koji su u prometu na celoj teritoriji Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i utvrđuju način i visina tog oporezivanja osim za proizvode i usluge za koje način i visinu oporezivanja, na osnovu saveznog zakona, utvrđuju druge društveno-političke zajednice.

Saveznim zakonom može se propisati oslobođenje od plaćanja poreza i drugih dažbina na sredstva, objekte i uređaje koji služe isključivo za potrebe narodne odbrane i državne bezbednosti.

### **Član 265.**

Republike i autonomne pokrajine sarađuju u oblasti poreske politike i međusobnim dogovorima usklađuju osnove poreske politike i poreski sistem ako to zahteva obezbeđivanje jedinstva i stabilnosti jugoslovenskog tržišta.

Organi federacije imaju pravo i dužnost da, radi sprečavanja i otklanjanja poremećaja na tržištu, predlažu republikama i autonomnim pokrajinama da na osnovu međusobnog dogovora smanje ili povećaju poreze i doprinose koje utvrđuju društveno-političke zajednice, da privremeno odlože trošenje dela prihoda društveno-političkih zajednica i da utvrde zajedničke osnove poreske politike republika, odnosno autonomnih pokrajina. Nepostojanje dogovora ne sprečava republike i autonomne pokrajine da, u okviru svojih prava i dužnosti, donesu propise i druge akte u oblasti poreske politike i poreskog sistema.

## Član 266.

Porezi i doprinosi koji se plaćaju iz dohotka osnovne organizacije udruženog rada plaćaju se prema propisima i u korist društveno-političke zajednice na čijoj teritoriji osnovna organizacija trajno obavlja delatnost, odnosno prema odluci i u korist samoupravne interesne zajednice koja osnovnoj organizaciji udruženog rada ili radnicima te organizacije obezbeđuje zadovoljavanje potreba i interesa, odnosno korišćenje usluga za koje se plaćaju doprinosi samoupravnoj interesnoj zajednici.

Sredstva koja se iz prihoda banaka raspoređuju osnovnim organizacijama udruženog rada i drugim društvenim pravnim licima oporezuju se kao prihod tih lica po propisima društveno-političke zajednice kojoj se plaća porez iz dohotka tih lica i u njenu korist.

Porezi i doprinosi iz ličnih dohodaka odnosno prihoda radnika i građana, osim poreza na imovinu i prihode od imovine, plaćaju se, u skladu sa saveznim zakonom, prema propisima i u korist društveno-političke zajednice na čijoj teritoriji radnik ili građanin živi, odnosno prema odluci i u korist samoupravne interesne zajednice koja radniku ili građaninu ili članovima njihove porodice obezbeđuje zadovoljavanje potreba i interesa, odnosno korišćenje usluga za koje se ti doprinosi plaćaju.

## Član 267.

Kad je to neophodno radi sprečavanja i otklanjanja većih poremećaja u privredi ili kad to zahtevaju interesi narodne odbrane ili druge vanredne potrebe zemlje, saveznim zakonom mogu se propisati:

— granice u kojima društveno-političke zajednice mogu utvrđivati svoje prihode iz dohotka organizacija udruženog rada i prometa proizvoda i usluga,

— obaveze organizacija udruženog rada, samoupravnih interesnih zajednica i drugih samoupravnih organizacija i zajednica i društveno-političkih zajednica da obrazuju rezervna društvena sredstva,

— privremena zabrana raspolaganja delom društvenih sredstava za potrošnju ili delom društvenih sredstava za finansiranje proširene reprodukcije od strane organizacija udruženog rada, samoupravnih interesnih zajednica i drugih samoupravnih organizacija i zajednica i društveno-političkih zajednica,

— način raspolaganja viškovima prihoda budžeta društveno-političkih zajednica, kao i viškovima prihoda samoupravnih interesnih zajednica koji proizlaze iz zakonom utvrđenih obaveza.

## Član 268.

U ostvarivanju prava i dužnosti utvrđenih ovim ustavom, savezni organi utvrđuju politiku i donose savezne zakone i druge propise i opšte akte.

U oblastima koje su uređene saveznim zakonom republike i autonomne pokrajine, u okviru svojih prava i dužnosti, mogu donositi zakone.

Ako u oblastima koje se uređuju saveznim zakonom takav zakon nije donesen republike, odnosno autonomne pokrajine, mogu donositi svoje zakone, ako je to od interesa za ostvarivanje njihovih prava i dužnosti.

#### **Član 269.**

Savezni zakoni i drugi propisi i opšti akti donose se i objavljuju u službenom glasilu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije u autentičnim tekstovima na jezicima naroda Jugoslavije utvrđenim republičkim ustavima.

Savezni zakoni i drugi propisi i opšti akti objavljuju se u službenom glasilu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije kao autentični tekstovi i na jezicima albanske i mađarske narodnosti.

#### **Član 270.**

Savezni zakoni i drugi propisi i opšti akti obavezni su na celoj teritoriji Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, ako tim propisima i aktima nije određeno da se primenjuju na užem području.

#### **Član 271.**

Međunarodni ugovori koji zahtevaju donošenje novih ili izmenu važećih republičkih odnosno pokrajinskih zakona, ili iz kojih proističu posebne obaveze za jednu ili više republika ili autonomnih pokrajina, zaključuju se uz saglasnost nadležnih republičkih, odnosno pokrajinskih organa. Postupak zaključivanja i izvršavanja ovakvih međunarodnih ugovora uređuje se saveznim zakonom, uz saglasnost republičkih i pokrajinskih skupština.

Republike i autonomne pokrajine ostvaruju saradnju sa organima i organizacijama drugih država i međunarodnim organizacijama u okviru utvrđene spoljne politike Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i međunarodnih ugovora.

Opštine, organizacije udruženog rada i druge samoupravne organizacije i zajednice ostvaruju saradnju sa odgovarajućim stranim organima i organizacijama i međunarodnim organizacijama i teritorijalnim jedinicama stranih država, u okviru utvrđene spoljne politike Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i međunarodnih ugovora.

U međunarodnom opštenju primenjuje se načelo ravnopravnosti jezika naroda Jugoslavije, a shodno — i načelo ravnopravnosti jezika naroda i narodnosti.



Kad se međunarodni ugovori utvrđuju na jezicima zemalja ugovornica, ravnopravno će se upotrebljavati jezici naroda Jugoslavije.

#### **Član 272.**

Savezni organi, u ostvarivanju prava i dužnosti federacije i u okviru svog delokruga, odgovorni su za stanje u odgovarajućim oblastima društvenog života, za predlaganje politike i saveznih zakona, drugih propisa i opštih akata, za izvršavanje saveznih zakona i drugih propisa i opštih akata, kao i za praćenje sprovođenja politike i izvršavanja tih propisa i akata.

#### **Član 273.**

Savezne zakone i druge propise i opšte akte izvršavaju organi u republikama i autonomnim pokrajinama i oni su odgovorni za njihovo izvršavanje, ako ovim ustavom nije utvrđeno da te zakone i druge propise i opšte akte neposredno izvršavaju i za njihovo izvršenje odgovaraju savezni organi.

Republički i pokrajinski organi donose propise za izvršavanje saveznih zakona i drugih propisa i opštih akata za čije su izvršavanje odgovorni. U ovim oblastima savezni organi mogu, ako su za to izričito ovlašćeni saveznim zakonom i u granicama određenim tim zakonom, donositi propise o tehničkim merama i vođenju evidencije, kao i druge propise za izvršavanje saveznih zakona kojima se u interesu cele zemlje obezbeđuje jedinstveno sprovođenje tih zakona.

U skladu sa odgovornošću organa u republikama i autonomnim pokrajinama za izvršavanje saveznih zakona i drugih propisa i opštih akata, odnosi između saveznih organa i organa u republikama, odnosno autonomnim pokrajinama, u pogledu izvršavanja tih zakona i drugih propisa i opštih akata zasnivaju se na međusobnoj saradnji, obaveštavanju i dogovaranju.

Ako organi u republikama i autonomnim pokrajinama ne izvršavaju savezne zakone i druge propise i opšte akte za čije su izvršavanje odgovorni, Savezno izvršno veće upozoriće na to izvršno veće republike, odnosno izvršno veće autonomne pokrajine, i zatražiće da preduzmu odgovarajuće mere radi izvršavanja saveznih zakona, drugih propisa i opštih akata.

#### **Član 274.**

Savezni organi odgovaraju za izvršavanje saveznih zakona i drugih propisa i opštih akata u oblastima u kojima, po odredbama ovog ustava, federacija preko saveznih organa obezbeđuje izvršavanje saveznih zakona i drugih propisa i opštih akata.

Ove savezne zakone i druge propise i opšte akte izvršavaju neposredno savezni organi, a organi u republikama i autonomnim pokrajinama kad je to utvrđeno saveznim zakonom.

Kad savezni organi neposredno izvršavaju savezne zakone i druge propise i opšte akte, oni saveznim zakonom mogu biti ovlašćeni da osnivaju područne organe i organizacione jedinice sa zadatkom da

vrše određene upravne poslove iz nadležnosti saveznih organa u oblasti međunarodnih odnosa, narodne odbrane, carina, devizne i tržišne inspekcije, kontrole prometa robe i usluga preko državne granice, kontrole mera i dragocenih metala, bezbednosti vazdušne plovidbe i radio-veza.

Savezni organi, u okviru ovlašćenja utvrđenih ovim ustavom, donose propise za izvršavanje saveznih zakona i drugih propisa i opštih akata za čije izvršavanje su odgovorni. U tim oblastima organi u republikama i autonomnim pokrajinama mogu donositi propise za izvršavanje saveznih zakona i drugih propisa i opštih akata samo ako su za to saveznim zakonom posebno ovlašćeni.

Kad je ovim ustavom utvrđeno da savezni organi uređuju odnose u oblasti narodne odbrane, državne bezbednosti i međunarodnih odnosa, savezni organi donose propise za izvršavanje saveznih zakona ako saveznim zakonom nije određeno da te propise donose organi u republikama odnosno autonomnim pokrajinama.

### **Član 275.**

Kad organi uprave u republikama i autonomnim pokrajinama neposredno izvršavaju savezne zakone, druge propise i opšte akte i međunarodne ugovore za čije su izvršavanje odgovorni savezni organi uprave, savezni organi uprave mogu saveznim zakonom biti ovlašćeni:

— da nadležnim republičkim i pokrajinskim organima uprave daju obavezne instrukcije za izvršavanje poslova za koje su ovlašćeni saveznim zakonom, drugim propisom ili opštim aktom,

— da vrše inspekcijske poslove sa ovlašćenjima utvrđenim saveznim zakonom,

— da, u slučajevima kad organ uprave u republici, odnosno autonomnoj pokrajini, ne izvrši određeni upravni posao, a neizvršavanje tog upravnog posla može izazvati teže štetne posledice, izvrše taj posao i o tome obaveste Savezno izvršno veće, koje će o tome obavestiti izvršno veće republike, odnosno autonomne pokrajine, radi dogovornog otklanjanja uzroka zbog kojih je bilo potrebno da savezni organ uprave izvrši upravni posao.

Republički i pokrajinski organi uprave dužni su da, saglasno saveznom zakonu, izveštavaju savezne organe uprave o izvršavanju saveznih zakona i drugih propisa i opštih akata i međunarodnih ugovora za čije su izvršavanje odgovorni savezni organi uprave.

#### **Član 276.**

Izvršno veće republike, odnosno izvršno veće autonomne pokrajine, može pred Saveznim izvršnim većem pokrenuti pitanje izvršavanja saveznog zakona, drugog propisa ili opšteg akta koji je donelo Veće republika i pokrajina Skupštine SFRJ, ako smatra da savezni organ uprave ne izvršava taj zakon, drugi propis ili opšti akt ili da ga ne izvršava saglasno utvrđenoj politici.

#### **Član 277.**

Ako između saveznih organa uprave i republičkih, odnosno pokrajinskih organa uprave nastane spor u pogledu ostvarivanja obaveze organa uprave u republici, odnosno autonomnoj pokrajini, da izvrši savezni zakon, drugi propis ili opšti akt, Savezno izvršno veće ili izvršno veće republike, odnosno autonomne pokrajine, obavestiće o tome Skupštinu SFRJ.

Skupština SFRJ doneće odluku o spornom pitanju i o obavezi izvršavanja saveznog zakona, drugog propisa ili opšteg akta.

#### **Član 278.**

Savezni organi uprave opšte sa opštinskim organima uprave preko odgovarajućih republičkih, odnosno pokrajinskih organa.

U poslovima koji se odnose na vojnu obavezu i vojnu mobilizaciju ljudi i materijalnih sredstava, kao i u poslovima zaštite prava i interesa jugoslovenskih državljana u inostranstvu, savezni organi uprave, u skladu sa saveznim zakonom, mogu opštiti i neposredno sa opštinskim organima uprave.

#### **Član 279.**

Svi prihodi i rashodi federacije utvrđuju se u budžetu federacije.

Prihode federacije čine carine i drugi izvorni prihodi utvrđeni saveznim zakonom i doprinosi republika i autonomnih pokrajina utvrđeni u skladu sa načelom ravnopravnosti i zajedničkom odgovornošću republika i autonomnih pokrajina za finansiranje funkcija federacije. Saveznim zakonom može se odrediti da se prihodi od carina ne unose u budžet federacije i da se koriste za potrebe privrede.

Ukupan iznos rashoda u budžetu federacije utvrđuje se uz saglasnost skupština republika i skupština autonomnih pokrajina u skladu sa zajedničkom ekonomskom politikom za godinu za koju se donosi budžet. U okviru ukupnih rashoda u budžetu federacije obezbeđuju se sredstva za finansiranje funkcija i obaveza federacije utvrđenih ustavom, saveznim zakonom i drugim opštim aktima kao i sredstva za potrebne rezerve federacije. Sredstva za finansiranje narodne odbrane obezbeđuju se u budžetu federacije prema srednjoročnom planu razvoja, izgradnje i opremanja Jugoslovenske narodne armije i

srednjoročnom planu zadataka organa federacije u oblasti narodne odbrane, utvrđenim u skladu s društvenim planom Jugoslavije.

Zakoni i drugi propisi i opšti akti Skupštine SFRJ i drugih organa federacije kojima se stvaraju obaveze za budžet federacije ne mogu se donositi dok veće Skupštine nadležno za donošenje budžeta ne utvrdi da su za izvršavanje tih obaveza obezbeđena sredstva.

Federacija može osnivati fondove ili preuzimati kreditne i druge obaveze van okvira ukupnih rashoda predviđenih u budžetu federacije samo kad je za to ovim ustavom ovlašćena ili kad se sa osnivanjem fonda, odnosno sa preuzimanjem takvih obaveza, saglase republike i autonomne pokrajine.

Za potrebe narodne odbrane i državne bezbednosti, koje nastanu usled vanrednih okolnosti, Skupština SFRJ može na predlog Predsedništva SFRJ, samostalno utvrditi izvore sredstava, odnosno preuzeti kreditne ili druge obaveze radi obezbeđenja tih potreba, ako se te potrebe ne mogu obezbediti iz budžeta ili iz rezervi budžeta federacije.

## *Glava II*

### **PRAVA I DUŽNOSTI FEDERACIJE**

#### **Član 280.**

Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju predstavljaju ovim ustavom određeni savezni organi.

#### **Član 281.**

Federacija preko saveznih organa:

1) obezbeđuje nezavisnost i teritorijalnu celokupnost Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i štiti njen suverenitet u međunarodnim odnosima, odlučuje o ratu i miru,

2) obezbeđuje sistem socijalističkih samoupravnih društveno-ekonomskih odnosa i jedinstvene osnove političkog sistema,

3) uređuje osnovna prava radnika u udruženom radu kojima se obezbeđuje njihov ovim ustavom utvrđeni položaj u samoupravnim i društveno-ekonomskim odnosima i osnovna prava i obaveze organizacija udruženog rada samoupravnih interesnih zajednica, drugih samoupravnih organizacija i zajednica i društveno-političkih zajednica u pogledu sredstava u društvenoj svojini, uređuje osnovna prava radnih ljudi radi obezbeđenja njihove socijalne sigurnosti i solidarnosti, utvrđuje načela o položaju, pravima i dužnostima društvenog pravobranioca samoupravljanja,

4) uređuje osnove obligacionih odnosa (opšti deo obligacija) i ugovorne i druge obligacione odnose u oblasti prometa robe i usluga, osnovne svojinsko-pravne odnose, osnovne odnose kojima se obezbeđuje jedinstvo jugoslovenskog tržišta, osnovne imovinsko-pravne i druge materijalno-pravne odnose u oblasti pomorstva, unutrašnje i vazdušne plovidbe; autorsko pravo,

5) uređuje osnove sistema društvenog planiranja i utvrđuje društveni plan Jugoslavije, utvrđuje osnove priprema privrede i društvenih službi za funkcionisanje u ratu, uređuje monetarni sistem, utvrđuje zakonska sredstva plaćanja i politiku emisije novca i obezbeđuje njeno sprovođenje, uređuje platni promet u zemlji i sa inostranstvom, obrazovanje novčanih i deviznih rezervi i raspolaganje njima kad je to od interesa za celu zemlju, uređuje osnove kreditnog i bankarskog sistema, kreditne i druge oblike ulaganja domaćih lica u inostranstvu i stranih lica u Jugoslaviji i donosi propise za izvršavanje saveznih zakona u ovim oblastima kad je to u interesu cele zemlje utvrđeno saveznim zakonom, uređuje osnove sistema osiguranja imovine i lica, uređuje i obezbeđuje sistem mera kojima se sprečava narušavanje jedinstva jugoslovenskog tržišta, uređuje sistem društvene kontrole cena i obezbeđuje neposrednu kontrolu cena robe i usluga od interesa za celu zemlju, uređuje i obezbeđuje savezne robne rezerve za obezbeđivanje potreba zemlje u slučaju rata i drugih vanrednih prilika i radi obezbeđenja stabilnosti tržišta u slučaju većih poremećaja na tržištu, uređuje i obezbeđuje mere zaštite od monopola i nelojalne konkurencije, uređuje i sprovodi mere ograničenja tržišta i slobodnog prometa robe i usluga od interesa za celu zemlju u slučaju elementarnih nesreća i nestašice dobara neophodnih za potrebe privrede i život građana kao i kad to zahtevaju interesi narodne odbrane, uređuje sistem spoljnotrgovinskog i deviznog poslovanja i drugog ekonomskog poslovanja sa inostranstvom i obezbeđuje izvršavanje saveznih zakona u tim oblastima, uređuje carinski sistem, carinsku tarifu i mere vancarinske zaštite i obezbeđuje njihovo sprovođenje, uređuje uslove za otvaranje i rad carinskih zona, uređuje i obezbeđuje kreditiranje bržeg razvoja privredno nedovoljno razvijenih republika i autonomnih pokrajina, utvrđuje i obezbeđuje prihode koji po ovom ustavu pripadaju federaciji, uređuje osnove društvenog sistema informisanja i položaj i osnove funkcionisanja Službe društvenog knjigovodstva, uređuje osnove pravnog položaja i poslovanja organizacija udruženog rada i organizacija poslovnog udruživanja na jedinstvenom privrednom području Jugoslavije, uređuje udruživanje organizacija udruženog rada i njihovih udruženja u privrednu komoru za teritoriju Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, uređuje obavezno udruživanje organizacija udruženog rada u zajednice kad to zahteva tehnološko jedinstvo sistema u pojedinim oblastima i kad je to od interesa za celu zemlju, uređuje uslove pod kojima građani mogu odlaziti u inostranstvo radi obavljanja privrednih i drugih delatnosti i zapošljavanja, i obezbeđuje zaštitu građana Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije na radu u inostranstvu,

6) uređuje osnove sistema narodne odbrane i stara se o njegovom sprovođenju, uređuje osnovna prava i dužnosti radnih ljudi i građana, organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica, društveno-političkih i drugih društvenih organizacija u oblasti narodne odbrane, uređuje osnovna prava i dužnosti društveno-političkih zajednica u ostvarivanju sistema narodne odbrane, uređuje posebna prava i obaveze organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica u pogledu prioritete proizvodnje i pružanja usluga za potrebe narodne odbrane i proizvodnje naoružanja i vojne opreme, uređuje prilagođavanje prostornih i urbanističkih planova i investicione izgradnje potrebama odbrane zemlje, utvrđuje osnove planova i pripremnih mera za odbranu zemlje, proglašava mobilizaciju, uređuje rukovođenje i komandovanje oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i ostvaruje vrhovno komandovanje oružanim snagama, uređuje i organizuje Jugoslovensku narodnu armiju i rukovodi i komanduje njome, uređuje upravljanje i raspolaganje društvenim sredstvima koja se koriste u Jugoslovenskoj narodnoj armiji i za njene potrebe, uređuje vojnu obavezu građana i zaštitu članova porodica lica na obaveznoj vojnoj službi, uređuje statusna i druga pitanja lica na službi u Jugoslovenskoj narodnoj armiji i vojnih lica, uređuje posebna prava i dužnosti vojnih lica u vezi sa službom u oružanim snagama, uređuje i obezbeđuje vojno školstvo i naučnoistraživački rad za potrebe oružanih snaga, uređuje i organizuje vojne sudove i

vojno tužilaštvo, uređuje i obezbeđuje socijalno osiguranje i zaštitu vojnih lica, odnosno vojnih osiguranika i njihovih porodica; uređuje i obezbeđuje osnovna prava boraca vojnih invalida i porodica palih boraca,

7) utvrđuje spoljnu politiku Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i stara se o njenom sprovođenju, održava političke, ekonomske i druge odnose sa drugim državama i međunarodnim organizacijama, unapređuje i podstiče saradnju sa zemljama u razvoju i obezbeđuje sredstva za razvoj ekonomskih odnosa sa tim zemljama i ostvarivanje solidarnosti sa oslobodilačkim pokretima, zaključuje, ratifikuje i obezbeđuje izvršavanje međunarodnih ugovora, obezbeđuje izvršavanje međunarodnih obaveza Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, štiti državljane Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i njihove interese i interese domaćih pravnih lica u inostranstvu, uređuje ostvarivanje međunarodnih odnosa, uređuje organizaciju i delatnost službi inostranih poslova federacije,

8) uređuje osnove sistema zaštite ovim ustavom utvrđenog poretka (državna bezbednost), obezbeđuje delatnost službe državne bezbednosti koja je neophodna za ostvarivanje ovim ustavom utvrđene odgovornosti saveznih organa i usklađuje rad organa koji vrše poslove državne bezbednosti,

9) uređuje državljanstvo Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, utvrđuje osnovne podatke za matične knjige i lične karte, utvrđuje praznike i odlikovanja Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, utvrđuje himnu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, uređuje upotrebu pečata, grba i zastave Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije,

10) uređuje kontrolu prometa robe i usluga preko državne granice i režim prelaska preko državne granice, položaj, boravak i zaštitu stranaca u Jugoslaviji, zaštitu života i zdravlja ljudi od zaraznih bolesti koje ugrožavaju celu zemlju, stavljanje u promet lekova, zaštitu životinja od zaraznih bolesti i zaštitu bilja od bolesti i štetočina, kad ugrožavaju celu zemlju, stavljanje u promet sredstava za zaštitu životinja i bilja i kontrolu prenošenja životinja i bilja preko državne granice, unošenje i rasturanje i širenje strane štampe i drugih sredstava javnog informisanja i komuniciranja i obezbeđuje izvršavanje saveznih propisa u tim oblastima kad je to, u interesu cele zemlje, utvrđeno saveznim zakonom, uređuje režim obalnog mora koji je od interesa za međunarodne odnose Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, odbranu i bezbednost zemlje i jedinstvo jugoslovenskog tržišta kao i način korišćenja prava koja Jugoslavija ima u epikontinentalnom pojasu i na otvorenom moru, uređuje kontrolu putničkog saobraćaja preko državne granice, uređuje pravni položaj stranih pravnih lica u Jugoslaviji, uređuje pravni položaj predstavnika stranih država, stranih i međunarodnih organizacija, uređuje predstavljanje i zastupanje stranih privrednih i drugih organizacija, uređuje zaštitu i unapređivanje čovekove sredine koji su od interesa za celu zemlju i međunarodnu zajednicu, uređuje promet i prevoz eksploziva i radioaktivnih i drugih opasnih materija i prevoz zapaljivih tečnosti i gasova, kad je to od interesa za celu zemlju, uređuje promet otrova i proizvodnju i promet opojnih droga, uređuje osnove režima voda od interesa za dve ili više republika, odnosno autonomnih pokrajina, uređuje položaj inostranih informativnih ustanova i predstavnika inostranih sredstava informisanja, propisuje ograničenje ili zabranu slobode korišćenja štampe i drugih vidova javnog informisanja i komuniciranja koji su upereni protiv osnova socijalističkog demokratskog uređenja utvrđenog ovim ustavom ili koji ugrožavaju nezavisnost zemlje, mir ili ravnopravnu međunarodnu saradnju, utvrđuje elemente kartografskih podataka koji su od značaja za odbranu i bezbednost zemlje i za opštu upotrebu kartografskih publikacija, uređuje položaj i ovlašćenja Crvenog krsta Jugoslavije i drugih organizacija koje na osnovu saveznih zakona i međunarodnih ugovora vrše javna ovlašćenja, uređuje obeležavanje i održavanje

grobalja i grobova pripadnika savezničkih armija i drugih stranih armija na teritoriji Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije,

11) uređuje i obezbeđuje bezbednost vazdušne plovidbe, uređuje osnove bezbednosti u ostalim oblastima saobraćaja, uređuje pitanja koja se odnose na plovne puteve na vodama na kojima važi međunarodni ili međudržavni režim plovidbe i obezbeđuje izvršavanje saveznih propisa u toj oblasti kad je to u interesu cele zemlje, utvrđeno saveznim zakonom, uređuje pitanja sistema veza koja su od značaja za bezbednost zemlje i tehnološko jedinstvo sistema veza, uređuje međunarodne veze i radio-veze i obezbeđuje izvršavanje saveznih propisa u oblasti međunarodnih veza i radio-veza kad je to, u interesu cele zemlje, utvrđeno saveznim zakonom,

12) uređuje opšte uslove i načela za izricanje sankcija za krivična dela i privredne prestupe, sistem sankcija, uslove za gašenje sankcija i za rehabilitaciju i opšta pravila o primeni vaspitnih mera i kažnjavanju maloletnika (opšti deo krivičnog zakona i zakona o privrednim prestupima), određuje krivična dela protiv osnova socijalističkog samoupravnog društvenog uređenja Jugoslavije i bezbednosti zemlje, čovečnosti i međunarodnog prava, protiv ugleda Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, njenih organa i predstavnika, protiv ugleda strane države i organizacije i protiv ugleda njihovih šefova, odnosno predstavnika, protiv službene dužnosti službenih lica u saveznim organima, protiv oružanih snaga, kao i krivična dela i privredne prestupe kojima se narušava jedinstvo jugoslovenskog tržišta ili povređuju savezni propisi, utvrđuje odgovornost i sankcije za prekršaje kojima se povređuju savezni propisi, uređuje prekršajni postupak koji vode savezni organi, uređuje opšti upravni postupak, uređuje krivični postupak i druge sudske postupke, osim posebnih postupaka u oblastima u kojima društvene odnose uređuju republike, odnosno autonomne pokrajine, svojim propisima, uređuje amnestiju i pomilovanje za krivična dela predviđena saveznim zakonom,

13) uređuje sistem mernih jedinica i obezbeđuje kontrolu mera i dragocenih metala, uređuje zaštitu pronalazaka, tehničkih unapređenja, žigova, znakova kvaliteta, oznaka porekla proizvoda, uzoraka i modela, kao i standarde, tehničke normative i norme kvaliteta proizvoda i usluga, i obezbeđuje izvršavanje saveznih propisa u ovim oblastima kad je to, u interesu cele zemlje, utvrđeno saveznim zakonom,

14) uređuje i organizuje prikupljanje, evidentiranje i obradu statističkih i drugih podataka o stanju u pojedinim oblastima društvenog života, o stanju i kretanju stanovništva, o ekonomskim i drugim pojavama, kao i drugih podataka od interesa za celu zemlju,

15) uređuje rešavanje sukoba republičkog, odnosno pokrajinskog zakona sa zakonima drugih republika, odnosno autonomnih pokrajina (kolizione norme) i sukoba nadležnosti između republičkih, odnosno pokrajinskih organa sa teritorija raznih republika, uređuje rešavanje sukoba zakona sa propisima drugih zemalja,

16) uređuje i obezbeđuje organizaciju, nadležnost i način rada saveznih organa i materijalne i druge odnose saveznih organa, izbore za savezne organe, prava i dužnosti saveznih organa u pogledu sredstava u društvenoj svojini kojima se oni koriste, položaj, organizaciju i način rada ustanova i škola koje federacija osniva za vršenje poslova od interesa za ostvarivanje funkcija federacije i odnose saveznih organa prema tim ustanovama i školama, prava, dužnosti i odgovornosti radnika iz rada i po osnovu rada u saveznim organima i u ustanovama i školama koje osniva federacija,

17) štiti ustavnost utvrđenu ovim ustavom i zakonitost u skladu sa ovim ustavom,

18) vrši druga prava i dužnosti utvrđene ovim ustavom.

Kad je to ovim ustavom utvrđeno, ova prava i dužnosti savezni organi vrše na osnovu odluka, odnosno saglasnosti republičkih i pokrajinskih organa, na način utvrđen ovim ustavom.

## **DEO ČETVRTI**

### **ORGANIZACIJA FEDERACIJE**

#### *Glava I*

#### **SKUPŠTINA SOCIJALISTIČKE FEDERATIVNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE**

##### *1 Položaj i nadležnost*

#### **Član 282.**

Skupština Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije je organ društvenog samoupravljanja i najviši organ vlasti u okviru prava i dužnosti federacije.

Skupština SFRJ vrši svoja prava i dužnosti na osnovu i u okviru ovog ustava i saveznih zakona.

#### **Član 283.**

Skupština SFRJ:

1) odlučuje o promeni Ustava SFRJ,

2) pretresa i utvrđuje osnove unutrašnje politike i spoljnu politiku SFRJ, donosi savezne zakone i druge propise i opšte akte,

3) donosi društveni plan Jugoslavije, budžet federacije i završni račun federacije,

4) odlučuje o promeni granica Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije,



5) odlučuje o ratu i miru, ratifikuje međunarodne ugovore o političkoj i vojnoj saradnji i međunarodne ugovore koji zahtevaju donošenje novih ili menjanje važećih zakona,

6) utvrđuje politiku izvršavanja saveznih zakona, drugih propisa i opštih akata i obaveze saveznih organa u vezi sa izvršavanjem tih propisa i akata,

7) bira Predsednika Republike i proglašava izbor Predsedništva SFRJ,

8) bira i razrešava predsednika i članove Saveznog izvršnog veća,

9) bira i razrešava predsednika i sudije Ustavnog suda Jugoslavije i Saveznog suda, imenuje i razrešava saveznog društvenog pravobranioca samoupravljanja, imenuje i razrešava savezne sekretare, saveznog javnog tužioca i druge ovim ustavom i saveznim zakonom određene funkcionere u saveznim organima i članove kolegijalnih tela,

10) vrši političku kontrolu nad radom Saveznog izvršnog veća i saveznih organa uprave, vrši društveni nadzor,

11) vrši i druge poslove utvrđene ovim ustavom.

2 Veća i njihov delokrug

#### **Član 284.**

Prava i dužnosti Skupštine SFRJ vrše Savezno veće i Veće republika i pokrajina prema odredbama ovog ustava.

Savezno veće sačinjavaju delegati samoupravnih organizacija i zajednica i društveno-političkih organizacija u republikama i autonomnim pokrajinama.

Veće republika i pokrajina sačinjavaju delegacije skupština republika i skupština autonomnih pokrajina.

## Član 285.

Savezno veće:

- 1) odlučuje o promeni Ustava SFRJ,
- 2) utvrđuje osnove unutrašnje politike i spoljnu politiku Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije,
- 3) donosi savezne zakone, osim saveznih zakona koje donosi Veće republika i pokrajina, daje autentično tumačenje saveznih zakona koje donosi,
- 4) utvrđuje politiku izvršavanja saveznih zakona i drugih propisa i opštih akata koje donosi, kao i obaveze saveznih organa u vezi sa izvršavanjem tih propisa i akata,
- 5) donosi budžet federacije i završni račun federacije,
- 6) odlučuje o promeni granica Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije,
- 7) odlučuje o ratu i miru,
- 8) ratifikuje međunarodne ugovore o političkoj i vojnoj saradnji i međunarodne ugovore koji zahtevaju donošenje novih ili menjanje važećih zakona koje ono donosi,
- 9) utvrđuje osnove organizacije saveznih organa i njihovu nadležnost,
- 10) pretresa, u okviru svog delokruga, izveštaje Saveznog izvršnog veća i saveznih organa uprave, vrši političku kontrolu nad radom ovih organa i svojim smernicama usmerava njihov rad,
- 11) pretresa mišljenja i predloge Ustavnog suda Jugoslavije o ostvarivanju zaštite ustavnosti i zakonitosti pred tim sudom,
- 12) pretresa izveštaje Saveznog suda i saveznog javnog tužioca o primenjivanju saveznih zakona, o opštim problemima pravosuđa i o radu Saveznog suda i saveznog javnog tužioca,
- 13) pretresa izveštaje, mišljenja i predloge saveznog društvenog pravobranioca samoupravljanja,
- 14) daje amnestiju za krivična dela određena saveznim zakonom,

15) vrši verifikaciju mandata i odlučuje o mandatno-imunitetskim pitanjima delegata u Veću,

16) donosi poslovnik o svom radu,

17) vrši i druge poslove iz nadležnosti Skupštine SFRJ koji nisu u delokrugu Veća republika i pokrajina ili koje ne vrši ravnopravno sa tim većem.

### **Član 286.**

Veće republika i pokrajina obezbeđuje usaglašavanje stavova skupština republika i skupština autonomnih pokrajina u oblastima u kojima donosi savezne zakone i druge opšte akte na osnovu saglasnosti tih skupština.

Veće republika i pokrajina na osnovu saglasnosti skupština republika i skupština autonomnih pokrajina:

1) donosi društveni plan Jugoslavije,

2) utvrđuje politiku i donosi savezne zakone kojima se utvrđuju odnosi u oblastima monetarnog sistema i emisije novca, deviznog sistema, spoljnotrgovinskog prometa, kreditnih i drugih ekonomskih odnosa s inostranstvom, obrazovanja novčanih i deviznih rezervi i raspolaganja njima, kad je to od interesa za celu zemlju, carinske i vancarinske zaštite, društvene kontrole cena proizvoda i usluga, kreditiranja bržeg razvoja privredno nedovoljno razvijenih republika i autonomnih pokrajina, utvrđivanja prihoda društveno-političkih zajednica koji se ostvaruju oporezivanjem proizvoda i usluga u prometu, sistema i izvora sredstava za finansiranje federacije, utvrđivanja mera ograničenja tržišta i slobodnog prometa robe i usluga i mera koje su osnova za kompenzaciju i načina i oblika kompenzacije, udruživanja organizacija udruženog rada koje obavljaju privrednu delatnost i njihovih udruženja u privrednu komoru za celu teritoriju Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i obaveznog udruživanja organizacija udruženog rada u zajednice, daje autentično tumačenje saveznih zakona koje donosi,

3) utvrđuje ukupan obim rashoda budžeta federacije za svaku godinu,

4) odlučuje o osnivanju fondova i preuzimanju obaveza federacije, osim kad su prema odredbama ovog ustava savezni organi ovlašćeni da samostalno osnivaju fondove i preuzimaju obaveze za federaciju,

5) ratifikuje međunarodne ugovore koji zahtevaju donošenje novih iči menjanje važećih zakona koje ono donosi,

6) donosi poslovnik o svom radu.

Veće republika i pokrajina samostalno:

- 1) donosi, kad je to predviđeno ovim ustavom, zakone o privremenim merama,
- 2) utvrđuje, na predlog Predsedništva SFRJ, izvore i obim sredstava i odlučuje o preuzimanju kreditnih i drugih obaveza za potrebe narodne odbrane i državne bezbednosti koje nastanu usled vanrednih okolnosti,
- 3) pretresa, u okviru svog delokruga, izveštaje Saveznog izvršnog veća i saveznih organa uprave, vrši političku kontrolu nad radom ovih organa i svojim smernicama usmerava njihov rad,
- 4) utvrđuje politiku izvršavanja saveznih zakona, drugih propisa i opštih akata koje donosi, kao i obaveze saveznih organa u vezi sa izvršavanjem tih propisa i akata,
- 5) vrši verifikaciju mandata i odlučuje o mandatno-imunitetskim pitanjima delegata u Veću.

#### **Član 287.**

Savezno veće i Veće republika i pokrajina mogu o pitanjima iz svog delokruga donositi odluke, deklaracije, rezolucije i preporuke.

#### **Član 288.**

Savezno veće i Veće republika i pokrajina ravnopravno:

- 1) biraju i razrešavaju predsednika i potpredsednika, odnosno potpredsednike Skupštine SFRJ,
- 2) biraju i razrešavaju predsednika i članove Saveznog izvršnog veća, imenuju i razrešavaju savezne sekretare i druge ovim ustavom i saveznim zakonom određene funkcionere i članove kolegijalnih tela u saveznim organima,
- 3) biraju i razrešavaju predsednika i sudije Ustavnog suda Jugoslavije i Saveznog suda, imenuju i razrešavaju saveznog društvenog pravobranioca samoupravljanja, imenuju i razrešavaju saveznog javnog tužioca,
- 4) biraju i razrešavaju članove Saveta federacije,
- 5) ratifikuju međunarodne ugovore koji zahtevaju donošenje novih ili izmenu važećih republičkih i pokrajinskih zakona;
- 6) donose odluke o produženju mandata delegata u Skupštini SFRJ,

7) donose poslovnik o zajedničkom radu veća Skupštine SFRJ i o njihovim zajedničkim radnim telima i odluku o organizaciji i radu službi Skupštine SFRJ.

#### **Član 289.**

Predlog o izboru, imenovanju ili razrešenju saveznih funkcionera smatra se usvojenim ako su takav predlog prihvatila oba veća. Ako podneseni predlog ne prihvati jedno veće, ovlašćeni predlagač podnosi novi predlog.

#### **Član 290.**

Zakon o ratifikaciji međunarodnog ugovora, odluka o produženju mandata delegata, poslovnik o zajedničkom radu veća Skupštine SFRJ i odluka o organizaciji i radu službi Skupštine SFRJ smatraju se donesenim ako su usvojeni u istovetnom tekstu u oba veća. Ako zakon o ratifikaciji, odluka ili poslovnik nisu usvojeni u istovetnom tekstu u oba veća, sporni akt skida se sa dnevnog reda veća i može biti ponovo stavljen na dnevni red još na dve uzastopne sednice veća.

Ako ni posle toga oba veća ne usvoje sporni akt smatra se da odluka o produženju mandata delegata nije ni donesena, donošenje zakona o ratifikaciji međunarodnog ugovora odlaže se za tri meseca, a do usvajanja poslovnika o zajedničkom radu veća Skupštine SFRJ primenjavaće se poslovnik u tekstu koji je usvojilo Savezno veće.

### *3 Sastav i način izbora veća*

#### **Član 291.**

Savezno veće sačinjavaju po trideset delegata samoupravnih organizacija i zajednica i društveno-političkih organizacija iz svake republike, odnosno po dvadeset delegata iz svake autonomne pokrajine.

Kandidacioni postupak sprovodi Socijalistički savez radnog naroda.

Kandidate za delegate za Savezno veće predlažu delegacije osnovnih samoupravnih organizacija i zajednica iz reda članova delegacija tih organizacija i zajednica i društveno-političke organizacije u okviru Socijalističkog saveza radnog naroda iz reda svojih delegacija.

Listu kandidata za delegate za Savezno veće utvrđuje kandidaciona konferencija Socijalističkog saveza radnog naroda.

Delegate za Savezno veće biraju, na osnovu liste kandidata, skupštine opština sa teritorije republike, odnosno autonomne pokrajine, tajnim glasanjem.

Izbor i opoziv delegata za Savezno veće uređuju se saveznim zakonom.

Kandidacioni postupak za izbor delegata u Savezno veće na mesto delegata kome je pre isteka mandatnog perioda prestao mandat, uređuje se saveznim zakonom.

#### **Član 292.**

Veće republika i pokrajina sačinjavaju po dvanaest delegata iz skupštine svake republike i po osam delegata iz skupštine svake autonomne pokrajine.

Delegaciju u Veću republika i pokrajina biraju i opozivaju sva veća skupštine republike, odnosno skupštine autonomne pokrajine, na zajedničkoj sednici tajnim glasanjem.

Delegati izabrani u Veće republika i pokrajina zadržavaju mandat u skupštinama u kojima su izabrani.

4 Način rada i odlučivanja u većima

#### **Član 293.**

Svaki delegat i radno telo u Saveznom veću imaju pravo predlaganja saveznih zakona i drugih propisa i opštih akata iz delokruga Veća.

#### **Član 294.**

Savezno veće odlučuje većinom glasova na sednici na kojoj prisustvuje većina delegata ako ovim ustavom nije predviđena posebna većina.

Kad je na dnevnom redu Saveznog veća predlog zakona, drugog propisa ili opšteg akta, odnosno drugo pitanje od opšteg interesa za republiku, odnosno autonomnu pokrajinu, i za ravnopravnost naroda i narodnosti, na zahtev većine delegata iz jedne republike, odnosno autonomne pokrajine, sprovede se poseban postupak razmatranja i odlučivanja o takvom zakonu ili drugom opštem aktu, odnosno pitanju, utvrđen poslovnikom o radu Saveznog veća.

#### **Član 295.**

Veće republika i pokrajina odlučuje na sednici na kojoj su zastupljene sve delegacije skupština republika i skupština autonomnih pokrajina i kojoj prisustvuje većina delegata u Veću.

O pitanjima o kojima se odlučuje na osnovu saglasnosti skupština republika i skupština autonomnih pokrajina, Veće odlučuje po delegacijama. Odluka se smatra donesenom ako su za nju glasale sve delegacije u Veću.

Veće donosi zakone o privremenim merama dvotrećinskom većinom glasova svih delegata u Veću.

O drugim pitanjima iz svog delokruga, kao i o pitanjima o kojima ravnopravno odlučuje sa Saveznim većem, Veće republika i pokrajina odlučuje većinom glasova prisutnih delegata u Veću.

#### **Član 296.**

U zauzimanju stavova i opredeljivanju o pitanjima o kojima se odlučuje u Veću republika i pokrajina, delegacija skupštine republike, odnosno skupštine autonomne pokrajine, zastupa stavove te skupštine.

Delegacija skupštine republike, odnosno skupštine autonomne pokrajine, obaveštava svoju skupštinu o radu Veća republika i pokrajina, o svom radu koji se odnosi na pitanja koja to veće razmatra i o stavovima drugih delegacija o tim pitanjima, i učestvuje u zauzimanju stavova skupštine republike, odnosno skupštine autonomne pokrajine.

#### **Član 297.**

Savezno veće obrazuje radna tela za pripremanje i razmatranje predloga zakona, drugih propisa i opštih akata, za praćenje sprovođenja politike i izvršavanja zakona, drugih propisa i opštih akata koje ono donosi, kao i za proučavanje i pretresanje drugih pitanja iz delokruga Veća.

Veće republika i pokrajina obrazuje radna tela za usaglašavanje stavova u pripremanju zakona, drugih propisa i opštih akata i za razmatranje drugih pitanja iz delokruga Veća. Radna tela se obrazuju iz reda delegata u Veću, saglasno načelu ravnopravne zastupljenosti republika i odgovarajuće zastupljenosti autonomnih pokrajina. U radu radnih tela koja se obrazuju radi usaglašavanja stavova u pripremanju zakona i drugih opštih akata učestvuju i predstavnici Saveznog izvršnog veća.

Veća Skupštine SFRJ obrazuju zajedničku komisiju za pitanja izbora i imenovanja a mogu obrazovati i druga zajednička radna tela za razmatranje pitanja od zajedničkog interesa.

Poslovnica veća i poslovnikom o zajedničkom radu veća Skupštine SFRJ mogu se radnim telima veća i zajedničkim radnim telima Skupštine SFRJ dati ovlašćenja da vrše ankete i da zahtevaju od državnih organa i samoupravnih organizacija i zajednica potrebna obaveštenja, podatke i isprave, kao i druga ovlašćenja radi vršenja njihovih zadataka. Ova radna tela ne mogu imati istražne i druge sudske funkcije.

5 Donošenje akata u Veću republika i pokrajina na osnovu saglasnosti skupština republika i autonomnih pokrajina

#### **Član 298.**

Pravo predlaganja saveznih zakona i drugih opštih akata iz delokruga Veća republika i pokrajina, koji se donose na osnovu saglasnosti skupština republika i skupština autonomnih pokrajina, ima svaka delegacija i radno telo Veća, skupština republike, odnosno skupština autonomne pokrajine i Savezno izvršno veće.

#### **Član 299.**

Veće republika i pokrajina, na osnovu date saglasnosti skupština republika i skupština autonomnih pokrajina i usaglašavanja stavova u Veću o predlozima i primedbama tih skupština na nacrt zakona ili drugog opšteg akta, utvrđuje predlog zakona odnosno drugog opšteg akta.

#### **Član 300.**

Kad Veće republika i pokrajina utvrdi predlog zakona ili drugog opšteg akta, dostavlja ga skupštinama republika i skupštinama autonomnih pokrajina, koje odlučuju o davanju saglasnosti na predlog u celini.

Skupština republike, odnosno skupština autonomne pokrajine, može prilikom odlučivanja o nacrtu zakona ili drugog opšteg akta ovlastiti svoju delegaciju u Veću republika i pokrajina da u ime skupštine da saglasnost na predlog zakona ili drugog opšteg akta u celini.

#### **Član 301.**

Ako se ne postigne saglasnost skupština republika i skupština autonomnih pokrajina o predlogu zakona ili drugog opšteg akta koje Veće republika i pokrajina donosi na osnovu saglasnosti tih skupština, Savezno izvršno veće predložiće Predsedništvu SFRJ da se donese zakon o privremenim merama, ako smatra da je rešavanje određenih pitanja o kojima nije postignuta saglasnost skupština republika i skupština autonomnih pokrajina neophodno radi sprečavanja ili otklanjanja većih poremećaja na tržištu, ili da bi zbog nerešavanja tih pitanja mogla nastati znatna šteta za društvenu zajednicu, ili bi mogli biti ugroženi interesi narodne odbrane, ili bi mogli nastati neravnopravni ekonomski odnosi između republika i autonomnih pokrajina, ili ako smatra da se ne bi mogle ispunjavati obaveze prema nedovoljno razvijenim republikama i autonomnim pokrajinama ili obaveze Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije prema drugim zemljama i međunarodnim organizacijama.

Ako se Predsedništvo SFRJ saglasi da je privremena mera koju je predložilo Savezno izvršno veće neophodna, Savezno izvršno veće utvrđuje predlog zakona o privremenim merama i podnosi ga Skupštini SFRJ.



### **Član 302.**

Ako predlog zakona o privremenim merama nije u Veću republika i pokrajina usvojen dvotrećinskom većinom glasova svih delegata u Veću, Predsedništvo SFRJ može proglasiti da se takav zakon, u tekstu za koji je glasala većina svih delegata u Veću, primenjuje do konačnog donošenja zakona po odredbama ovog ustava.

### **Član 303.**

Zakon o privremenim merama ostaje na snazi do konačnog donošenja zakona u Veću republika i pokrajina na osnovu saglasnosti skupština republika i skupština autonomnih pokrajina, a najduže jednu godinu od dana njegovog donošenja.

Ako se do isteka važenja zakona o privremenim merama u Veću republika i pokrajina ne donese zakon na osnovu saglasnosti skupština republika i skupština autonomnih pokrajina, postupak za donošenje zakona o privremenim merama se ponavlja.

### **Član 304.**

Ako se do dana kad se mora doneti budžet federacije ne postigne saglasnost skupština republika i skupština autonomnih pokrajina u pogledu ukupnog obima sredstava za finansiranje federacije, potrebe federacije privremeno će se finansirati na osnovu budžeta iz prethodne godine.

6 Prava i dužnosti delegata i delegacija

### **Član 305.**

Svaki delegat u većima Skupštine SFRJ i svaka delegacija u veću republika i pokrajina ima pravo da, u okviru delokruga veća, pokreće pitanja, da postavlja pitanja Saveznom izvršnom veću i funkcionerima koji rukovode saveznom upravom, da traži obaveštenja, da predlaže veću da zahteva podnošenje izveštaja o radu tih organa, da traži stručnu pomoć i da dobije obaveštenja potrebna za vršenje svoje funkcije.

Najmanje deset delegata u Saveznom veću i svaka delegacija u Veću republika i pokrajina mogu u Veću podneti interpelaciju za pretresanje određenih političkih pitanja u vezi sa radom Saveznog izvršnog veća.

## **Član 306.**

Delegat u Skupštini SFRJ uživa imunitet.

Delegat ne može biti pozvan na krivičnu odgovornost, pritvoren ili kažnjen za izraženo mišljenje ili davanje glasa u veću čiji je član i u Skupštini SFRJ.

Delegat ne može biti pritvoren bez odobrenja veća čiji je član niti se protiv njega, ako se pozove na imunitet, može pokrenuti krivični postupak bez odobrenja veća.

Delegat može biti pritvoren bez odobrenja veća čiji je član samo ako je zatečen u vršenju krivičnog dela za koje je propisana kazna strogog zatvora u trajanju dužem od pet godina. U takvom slučaju državni organ koji je delegata lišio slobode dužan je da o tome obavesti predsednika veća, koji taj slučaj iznosi pred veće radi odlučivanja da li će se postupak nastaviti odnosno da li će rešenje o lišenju slobode ostati na snazi.

Veće može odlučiti da se primeni imunitet prema delegatu koji se nije pozvao na imunitet, ako je to potrebno radi vršenja njegove funkcije.

Ako veće nije na okupu, odobrenje za lišenje slobode, odnosno za nastavljnje krivičnog postupka, daje i o primeni imuniteta delegata odlučuje mandatno-imunitetska komisija odgovarajućeg veća, uz naknadnu potvrdu veća.

## **Član 307.**

Mandat delegata u većima Skupštine SFRJ traje četiri godine.

Izbori delegata u veća Skupštine SFRJ moraju se održati najdocnije na petnaest dana pre isteka izbornog perioda delegata kojima mandat ističe.

Izbore za delegate raspisuje predsednik Skupštine SFRJ.

Od dana raspisivanja izbora do dana izbora delegata u veća Skupštine SFRJ ne sme proteći manje od jednog ni više od dva meseca.

Danom verifikacije mandata novih delegata prestaje funkcija delegatima čiji mandat ističe.

### **Član 308.**

Veća Skupštine SFRJ mogu, u vanrednim prilikama, odlučiti da se mandat delegata u Skupštini SFRJ produži dok takvo stanje traje. Izbor novih delegata vrši se odmah po prestanku okolnosti zbog kojih je mandat delegatima produžen.

U slučaju ratnog stanja mandat delegata u Skupštini SFRJ produžava se dok takvo stanje traje.

7 Izbor i ovlašćenja funkcionera u Skupštini SFRJ

### **Član 309.**

Skupština SFRJ ima predsednika i jednog ili više potpredsednika, koji se biraju iz reda delegata u Skupštini SFRJ.

Predsednik predstavlja Skupštinu SFRJ, saziva zajedničke sednice veća Skupštine SFRJ, predsedava tim sednicama i potpisuje ukaze o proglašenju zakona kao i odluke i druge opšte akte koje veća Skupštine SFRJ donose ravnopravno ili na zajedničkoj sednici veća.

Predsednik Skupštine SFRJ zajedno sa potpredsednicima Skupštine SFRJ i predsednicima veća, razmatra pitanja usklađivanja i programiranja rada veća i radnih tela u Skupštini SFRJ i pitanja skupštinske procedure i stara se o saradnji Skupštine SFRJ sa drugim organima i organizacijama u federaciji, republikama i autonomnim pokrajinama i sa parlamentima drugih država.

### **Član 310.**

Svako veće Skupštine SFRJ ima predsednika i potpredsednika. Predsednik veća predstavlja veće, saziva sednice veća, predsedava sednicama veća i potpisuje odluke i druge opšte akte koje veće donosi.

### **Član Z11.**

Predsednik Skupštine SFRJ i predsednik veća sazivaju sednice Skupštine SFRJ odnosno sednice veća po svojoj inicijativi ili na zahtev Predsednika Republike, Predsedništva SFRJ ili Saveznog izvršnog veća. Predsednik Veća republika i pokrajina saziva sednicu Veća i na zahtev delegacije u Veću, a predsednik Saveznog veća — na zahtev određenog broja delegata utvrđenog poslovníkom o radu Saveznog veća.

### **Član 312.**

Predsednik i potpredsednici Skupštine SFRJ i predsednici veća biraju se na četiri godine.

Predsednik i potpredsednici Skupštine SFRJ i predsednici veća ne mogu biti na istu funkciju birani više od dva puta uzastopno.

### *Glava II*

## **PRESEDNIŠTVO SOCIJALISTIČKE FEDERATIVNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE**

### **Član 313.**

Predsedništvo SFRJ predstavlja Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju u zemlji i inostranstvu i vrši druga ovim ustavom utvrđena prava i dužnosti.

Predsedništvo SFRJ, u okviru svojih prava i dužnosti, a radi ostvarivanja ravnopravnosti naroda i narodnosti, stara se o usklađivanju zajedničkih interesa republika, odnosno autonomnih pokrajina, u skladu sa njihovom odgovornošću u ostvarivanju prava i dužnosti federacije.

Predsedništvo SFRJ je najviši organ rukovođenja i komandovanja oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije u ratu i miru.

Predsedništvo SFRJ razmatra stanje u oblasti spoljne politike i zaštite ovim ustavom utvrđenog poretka (državne bezbednosti) i zauzima stavove radi davanja inicijative za preduzimanje mera i usklađivanje delatnosti nadležnih organa u sprovođenju utvrđene politike u tim oblastima.

### **Član 314.**

Predsedništvo SFRJ ima pravo da Skupštini SFRJ predlaže utvrđivanje unutrašnje i spoljne politike i donošenje zakona i drugih opštih akata.

### **Član 315.**

Predsedništvo SFRJ u okviru svojih prava i dužnosti:

- 1) predlaže Skupštini SFRJ kandidata za predsednika Saveznog izvršnog veća,
- 2) proglašava odluku Skupštine SFRJ o izboru Saveznog izvršnog veća,
- 3) proglašava ukazom savezne zakone,
- 4) predlaže izbor predsednika i sudija Ustavnog suda Jugoslavije,
- 5) postavlja i opoziva ukazom ambasadore i poslanike Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, prima akreditivna i opozivna pisma stranih diplomatskih predstavnika koji su kod njega akreditovani i izdaje isprave o ratifikaciji međunarodnih ugovora,
- 6) postavlja, unapređuje i razrešava generale i admirale, kao i druge vojne starešine koje savezni zakon odredi, postavlja i razrešava predsednike, sudije i sudije-porotnike vojnih sudova i vojne tužioce,
- 7) predlaže izbor i razrešenje članova Saveta federacije,
- 8) dodeljuje odlikovanja Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije,
- 9) daje, saglasno saveznom zakonu, pomilovanja za krivična dela predviđena saveznim zakonom,
- 10) donosi poslovnik o svom radu.

### **Član 316.**

Predsedništvo SFRJ, u ostvarivanju opštenarodne odbrane, utvrđuje osnove planova i pripremnih mera za odbranu zemlje, daje smernice za preduzimanje mera priprema i mobilisanja izvora i snaga zemlje za odbranu i za usklađivanje planova i mera društveno-političkih zajednica, organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica, utvrđuje postojanje neposredne ratne opasnosti, naređuje opštu i delimičnu mobilizaciju i, ako Skupština SFRJ nije u mogućnosti da se sastane, proglašava ratno stanje.

Predsedništvo SFRJ utvrđuje plan upotrebe oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije za slučaj rata i naređuje upotrebu oružanih snaga u miru.

Predsedništvo SFRJ može određene poslove rukovođenja i komandovanja oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije preneti na saveznog sekretara za narodnu odbranu. Savezni sekretar za narodnu odbranu odgovara Predsedništvu SFRJ za poslove koji su na njega preneseni.

Radi praćenja sprovođenja utvrđene politike rukovođenja i komandovanja oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Predsedništvo SFRJ može uputiti svoje delegate kod Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu i kod drugih viših komandi oružanih snaga SFRJ.

### **Član 317.**

Predsedništvo SFRJ, po svojoj inicijativi ili na predlog Saveznog izvršnog veća, za vreme ratnog stanja ili u slučaju neposredne ratne opasnosti, donosi uredbe sa zakonskom snagom o pitanjima iz nadležnosti Skupštine SFRJ. Predsedništvo SFRJ podnosi ove uredbe na potvrdu Skupštini SFRJ čim ona bude u mogućnosti da se sastane.

Uredbom sa zakonskom snagom, donesenom za vreme ratnog stanja, mogu se izuzetno, dok to stanje traje i ako to zahtevaju interesi odbrane zemlje, obustaviti pojedine odredbe ovog ustava koje se odnose na donošenje zakona, drugih propisa i opštih akata i preduzimanje mera od strane saveznih organa na osnovu saglasnosti nadležnih organa republika i autonomnih pokrajina, na pojedine slobode, prava i dužnosti čoveka i građanina i prava samoupravnih organizacija i zajednica, ili na sastav i ovlašćenja izvršnih i upravnih organa.

### **Član 318.**

Predsedništvo SFRJ obaveštava Skupštinu SFRJ o stanju i problemima unutrašnje i spoljne politike i može Skupštini SFRJ predlagati pretresanje pojedinih pitanja i donošenje odluka.

Skupština SFRJ može tražiti od Predsedništva SFRJ da izloži stavove o pojedinim pitanjima iz njegove nadležnosti koja su od interesa za rad Skupštine SFRJ.

### **Član 319.**

Ako nadležno veće Skupštine SFRJ ne prihvati predlog Predsedništva SFRJ za utvrđivanje unutrašnje i spoljne politike ili predlog za donošenje zakona, drugog propisa ili opšteg akta čije donošenje Predsedništvo SFRJ smatra neophodnim, ili ako ne prihvati predlog Predsedništva SFRJ da se odloži donošenje zakona ili drugog opšteg akta, nadležno veće Skupštine SFRJ i Predsedništvo SFRJ sporazumno utvrđuju postupak za razmatranje spornog pitanja i određuju rok za usaglašavanje stavova o tom pitanju. Ovaj rok ne može biti duži od šest meseci.

Ako se ni posle određenog roka ne postigne saglasnost u pogledu utvrđivanja unutrašnje i spoljne politike, ili u pogledu predloga za donošenje, odnosno za odlaganje donošenja zakona ili drugog opšteg akta, sporno pitanje skida se s dnevnog reda nadležnog veća Skupštine SFRJ i stavlja se ponovo na dnevni red ako to zahteva Predsedništvo SFRJ ili ako to, po sopstvenoj inicijativi, odluči nadležno veće Skupštine SFRJ.

Ako se ni posle ponovnog pretresanja ne postigne saglasnost u roku od tri meseca, nadležno veće Skupštine SFRJ se raspušta, a Predsedništvu SFRJ prestaje mandat.

Izbori za nadležno veće Skupštine SFRJ raspisuju se u roku od petnaest dana od dana njegovog raspuštanja, a izbor Predsedništva SFRJ mora se izvršiti u roku od petnaest dana od dana konstituisanja novoizabranog veća Skupštine SFRJ.

Do izbora novog Predsedništva SFRJ, Predsedništvo SFRJ kome je prestao mandat ostaje na dužnosti.

### **Član 320.**

Predsedništvo SFRJ ima pravo da zauzima stavove o sprovođenju politike i izvršavanju zakona i drugih opštih akata Skupštine SFRJ i da zahteva da Savezno izvršno veće preduzme mere za sprovođenje politike i izvršavanje zakona i drugih opštih akata Skupštine.

Predsedništvo SFRJ može sazvati sednicu Saveznog izvršnog veća i staviti određena pitanja na dnevni red te sednice.

Predsedništvo SFRJ ima pravo da propise Saveznog izvršnog veća od opšteg političkog značaja, pre njihovog objavljivanja, zadrži od izvršenja.

Ako Predsedništvo SFRJ zadrži od izvršenja propis Saveznog izvršnog veća, izneće sporno pitanje pred nadležno veće Skupštine SFRJ radi donošenja odluke.

Predsedništvo SFRJ može, u ostvarivanju svojih prava i dužnosti, pred Skupštinom SFRJ postaviti pitanje poverenja Saveznom izvršnom veću.

### **Član 321.**

Predsedništvo SFRJ sačinjavaju po jedan član iz svake republike i autonomne pokrajine, koga bira skupština republike, odnosno skupština autonomne pokrajine, tajnim glasanjem na zajedničkoj sednici svih veća skupštine i, po položaju, predsednik Saveza komunista Jugoslavije.

### **Član 322.**

Skupština SFRJ, na zajedničkoj sednici veća, proglašava izbor i objavljuje sastav Predsedništva SFRJ.

Članovi Predsedništva SFRJ daju na zajedničkoj sednici veća Skupštine SFRJ svečanu izjavu.

Posle davanja svečane izjave, Predsedništvo SFRJ se konstituiše i preuzima dužnost.

### **Član 323.**

Član Predsedništva SFRJ uživa imunitet. U pogledu imuniteta člana Predsedništva SFRJ shodno se primenjuju odredbe o imunitetu delegata u Skupštini SFRJ.

O imunitetu svog člana odlučuje Predsedništvo SFRJ.

### **Član 324.**

Članovi Predsedništva SFRJ biraju se na vreme od pet godina.

Niko ne može biti biran više od dva puta uzastopno za člana Predsedništva SFRJ.

Članovi Predsedništva SFRJ biraju se na trideset dana pre isteka mandata članova Predsedništva kojima mandat ističe.

Ako član Predsedništva SFRJ bude sprečen da duže vrši svoju funkciju, u radu ga zamenjuje predsednik predsedništva republike, odnosno predsednik predsedništva autonomne pokrajine.

Ako članu Predsedništva SFRJ prestane mandat pre isteka vremena na koje je biran, mandat novoizabranog člana Predsedništva SFRJ traje do isteka mandata člana Predsedništva čiji je mandat prestao.

Ako članu Predsedništva SFRJ prestane mandat pre isteka vremena na koje je izabran, njemu funkcija prestaje danom razrešenja u skupštini republike, odnosno skupštini autonomne pokrajine, a funkciju člana Predsedništva SFRJ, do proglašenja izbora novog člana u Skupštini SFRJ, vrši predsednik predsedništva republike, odnosno predsednik predsedništva autonomne pokrajine. Novoizabrani član Predsedništva SFRJ stupa na dužnost danom proglašenja izbora u Skupštini SFRJ.



### **Član 325.**

U slučaju neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja, mandat članova Predsedništva SFRJ se produžava dok ne budu stvoreni uslovi za izbor novih članova Predsedništva SFRJ.

### **Član 326.**

Član Predsedništva SFRJ ne može vršiti nikakvu samoupravnu, javnu ili drugu društvenu funkciju, osim funkcije u društveno-političkim organizacijama, niti obavljati drugu profesionalnu delatnost.

### **Član 327.**

Predsedništvo SFRJ bira predsednika i potpredsednika iz reda svojih članova za period od jedne godine, po redosledu utvrđenom poslovnikom o radu Predsedništva SFRJ.

Predsedništvo SFRJ proglašava i objavljuje izbor predsednika i potpredsednika Predsedništva SFRJ.

Predsedništvo SFRJ može, za vreme ratnog stanja, odlučiti da se produži mandat predsednika Predsedništva SFRJ ili da se pre isteka mandata za predsednika izabere drugi član Predsedništva SFRJ.

### **Član 328.**

Predsednik Predsedništva SFRJ predstavlja, u ime Predsedništva SFRJ, Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju, predstavlja Predsedništvo SFRJ, saziva sednice Predsedništva SFRJ, predsedava sednicama, potpisuje akte koje Predsedništvo SFRJ donosi, stara se o sprovođenju akata i zaključaka Predsedništva SFRJ, izdaje isprave o ratifikaciji međunarodnih ugovora i prima akreditivna i opozivna pisma stranih diplomatskih predstavnika akreditovanih kod Predsedništva SFRJ.

Predsednik Predsedništva SFRJ, u ime Predsedništva SFRJ, ostvaruje komandovanje oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, u skladu sa ovim ustavom i saveznim zakonom.

Predsednik Predsedništva SFRJ je predsednik Saveta za narodnu odbranu.

Predsednik Predsedništva SFRJ, u ime Predsedništva SFRJ vrši, za vreme ratnog stanja, neposredne ratne opasnosti i u drugim sličnim vanrednim prilikama kad Predsedništvo SFRJ nije u mogućnosti da se sastane, određena prava i dužnosti za čije vršenje ga Predsedništvo SFRJ ovlasti.

Potpredsednik Predsedništva SFRJ zamenjuje predsednika u slučaju njegove odsutnosti ili duže sprečenosti i može ga zastupati u vršenju poslova koje mu poveri predsednik.

Prestankom funkcije Predsednika Republike, Predsedništvo SFRJ vrši sva prava i dužnosti koje ima prema ovom ustavu, a potpredsednik Predsedništva SFRJ postaje predsednik Predsedništva SFRJ do isteka mandata za koji je izabran za potpredsednika.

#### **Član 329.**

Predsedništvo SFRJ vrši svoja prava i dužnosti na osnovu i u okviru ovog ustava i saveznih zakona i odgovorno je za to.

#### **Član 330.**

Predsedništvo SFRJ radi na osnovu usaglašavanja stavova svojih članova.

Predsedništvo SFRJ odlučuje na način utvrđen poslovníkom o radu Predsedništva SFRJ.

#### **Član 331.**

Predsedništvo SFRJ ima Savet za narodnu odbranu.

Predsedništvo SFRJ može obrazovati i druge savete, odnosno druga radna tela, potrebna za njegov rad.

Saveznim zakonom utvrđuju se sastav organizacija i delokrug Saveta za narodnu odbranu, kao i sastav i delokrug drugih radnih tela Predsedništva SFRJ kojima se poverava samostalno vršenje određenih poslova u okviru prava i dužnosti Predsedništva.

#### **Član 332.**

Predsedništvo SFRJ može sazvati Savet federacije radi razmatranja pitanja opšte politike.

Predsedništvo SFRJ može članu Saveta federacije poveriti izvršenje određenog zadatka.

Članovi Saveta federacije biraju se, na predlog Predsedništva SFRJ, iz reda društveno-političkih i drugih javnih radnika.

### **Glava III**

## **PRESEDNIK REPUBLIKE**

### **Član 333.**

Polazeći od istorijske uloge Josipa Broza Tita u narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji, stvaranju i razvijanju Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, razvoju jugoslovenskog socijalističkog samoupravnog društva, ostvarivanju bratstva i jedinstva naroda i narodnosti Jugoslavije, učvršćenju nezavisnosti zemlje i njenog položaja u međunarodnim odnosima i u borbi za mir u svetu, a u skladu sa izraženom voljom radnih ljudi i građana, naroda i narodnosti Jugoslavije —

Skupština SFRJ može, na predlog skupština republika i skupština autonomnih pokrajina, izabrati Josipa Broza Tita za Predsednika Republike bez ograničenja trajanja mandata.

### **Član 334.**

Predsednik Republike bira se na zajedničkoj sednici veća Skupštine SFRJ većinom glasova prisutnih delegata tajnim glasanjem.

Predsednik Republike, posle izbora, daje svečanu izjavu na zajedničkoj sednici veća Skupštine SFRJ.

### **Član 335.**

Predsednik Republike predstavlja Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju u zemlji i inostranstvu.

Predsednik Republike je predsednik Predsedništva SFRJ.

Predsednik Republike je vrhovni komandant oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

Predsednik Republike je predsednik Saveta za narodnu odbranu.

### **Član 336.**

Predsednik Republike vrši svoja prava i dužnosti na osnovu i u okviru ovog ustava i saveznih zakona.

### **Član 337.**

Predsednik Republike:

- 1) proglašava ukazom savezne zakone,
- 2) proglašava odluku Skupštine SFRJ o izboru Saveznog izvršnog veća,
- 3) postavlja i opoziva ukazom ambasadore i poslanike Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, prima akreditivna i opozivna pisma od stranih diplomatskih predstavnika koji su kod njega akreditovani, izdaje isprave o ratifikaciji međunarodnih ugovora,
- 4) dodeljuje odlikovanja Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije,
- 5) utvrđuje postojanje neposredne ratne opasnosti, naređuje opštu ili delimičnu mobilizaciju i, ako Skupština SFRJ i Predsedništvo SFRJ nisu u mogućnosti da se sastanu, proglašava ratno stanje,
- 6) osniva odgovarajuće službe za vršenje poslova iz svog delokruga.

#### **Član 338.**

Za vreme ratnog stanja ili u slučaju neposredne ratne opasnosti, ako Predsedništvo SFRJ nije u mogućnosti da se sastane, Predsednik Republike donosi uredbe sa zakonskom snagom o pitanjima iz nadležnosti Skupštine SFRJ. Predsednik Republike podnosi ove uredbe na potvrdu Skupštini SFRJ čim ona bude u mogućnosti da se sastane.

#### **Član 339.**

Predsednik Republike obaveštava Skupštinu SFRJ o stanju i problemima unutrašnje i spoljne politike i može Skupštini SFRJ predlagati pretresanje pojedinih pitanja i donošenja odluka.

#### **Član 340.**

Predsednik Republike može sazvati sednicu Saveznog izvršnog veća i staviti određena pitanja na dnevni red sednice Veća. Predsednik Republike predsedava sednici Veća kojoj prisustvuje.

#### **Član 341.**

Predsednik Republike može sazvati Savet federacije radi razmatranja pitanja opšte politike.

Predsednik Republike može članu Saveta federacije poveriti izvršenje određenog zadatka.

#### **Član 342.**

Predsednik Republike, kao vrhovni komandant oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije:

- 1) rukovodi i komanduje oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i utvrđuje osnove planova i pripremnih mera za odbranu zemlje,
- 2) utvrđuje plan upotrebe oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije za slučaj rata i naređuje upotrebu oružanih snaga u miru,
- 3) postavlja, unapređuje i razrešava generale i admirale, kao i druge vojne starešine za koje to savezni zakon odredi,
- 4) postavlja i razrešava predsednike, sudije i sudije-porotnike vojnih sudova i vojne tužioce.

#### **Član 343.**

Predsednik Republike može određene poslove rukovođenja i komandovanja oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije preneti na saveznog sekretara za narodnu odbranu. Savezni sekretar za narodnu odbranu odgovara Predsedniku Republike za poslove koji su na njega preneseni.

#### **Član 344.**

Predsednik Republike može sazvati zajedničku sednicu Predsedništva SFRJ i Saveznog izvršnog veća i toj sednici predsedava.

#### **Član 345.**

Predsednik Republike može poveriti potpredsedniku Predsedništva SFRJ vršenje određenih poslova iz svog delokruga.

## **Glava IV**

### **SAVEZNO IZVRŠNO VEĆE**

#### **1 Položaj i nadležnost**

##### **Član 346.**

Savezno izvršno veće je izvršni organ Skupštine SFRJ.

Savezno izvršno veće je, u okviru prava i dužnosti federacije, odgovorno Skupštini SFRJ za stanje u svim oblastima društvenog života, za sprovođenje politike i izvršavanje saveznih zakona i drugih propisa i opštih akata Skupštine SFRJ i za usmeravanje i usklađivanje rada saveznih organa uprave.

Savezno izvršno veće vrši svoja prava i dužnosti na osnovu i u okviru ovog ustava i saveznih zakona.

##### **Član 347.**

Savezno izvršno veće:

- 1) prati stanje i ostvarivanje politike Skupštine SFRJ i predlaže Skupštini utvrđivanje unutrašnje i spoljne politike,
- 2) predlaže savezne zakone, druge propise i opšte akte i ima pravo da daje mišljenje o predlozima zakona, drugih propisa i opštih akata koje Skupštini SFRJ podnose drugi ovlašćeni predlagači,
- 3) utvrđuje predlog društvenog plana Jugoslavije,
- 4) podnosi predlog za utvrđivanje ukupnog obima rashoda budžeta federacije, utvrđuje predlog budžeta federacije i završnog računa federacije i stara se o izvršenju budžeta federacije i završnog računa federacije,
- 5) donosi uredbe, odluke i druge propise za izvršavanje saveznih zakona i drugih propisa i opštih akata Skupštine SFRJ,
- 6) stara se o sprovođenju politike i izvršavanju zakona, drugih propisa i opštih akata Skupštine SFRJ,

7) stara se, u okviru prava i dužnosti utvrđenih ovim ustavom i saveznim zakonom, o izvršavanju politike odbrane zemlje i o sprovođenju priprema za odbranu,

8) ratifikuje međunarodne ugovore čije ratifikovanje ne spada u nadležnost Skupštine SFRJ,

9) usklađuje i usmerava rad saveznih organa uprave radi obezbeđenja sprovođenja politike i izvršavanja zakona, drugih propisa i opštih akata Skupštine SFRJ, vrši nadzor nad radom saveznih organa uprave i ukida propise saveznih organa uprave koji su u suprotnosti sa saveznim zakonom, drugim propisom ili opštim aktom Skupštine SFRJ ili propisom koji je ono donelo radi sprovođenja saveznog zakona, drugog propisa ili opšteg akta, a može, pod uslovima utvrđenim saveznim zakonom, poništiti propise tih organa,

10) utvrđuje opšta načela unutrašnje organizacije saveznih organa uprave, otvara diplomatska i konzularna predstavništva Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije u inostranstvu, osniva stručne i druge službe za svoje potrebe i zajedničke službe za potrebe saveznih organa uprave, postavlja i razrešava funkcionere za koje je to saveznim zakonom određeno,

11) donosi poslovnik o svom radu,

12) vrši druge poslove utvrđene ovim ustavom.

## **2 Sastav i izbor**

### **Član 348.**

Savezno izvršno veće sačinjavaju predsednik, članovi Veća izabrani saglasno načelu ravnopravne zastupljenosti republika i odgovarajuće zastupljenosti autonomnih pokrajina i savezni sekretari i drugi funkcioneri koji rukovode saveznim organima uprave i saveznim organizacijama određenim saveznim zakonom.

Predsednika Saveznog izvršnog veća biraju veća Skupštine SFRJ, na predlog Predsedništva SFRJ, a članove Veća — na predlog kandidata za predsednika Veća, na osnovu mišljenja komisije Skupštine SFRJ za izbor i imenovanja.

Posle svakog konstituisanja novoizabranih veća Skupštine SFRJ bira se Savezno izvršno veće.

Pri imenovanju saveznih sekretara i drugih funkcionera koji rukovode saveznim organima uprave i saveznim organizacijama, koji su članovi Saveznog izvršnog veća, vodi se računa o nacionalnom sastavu.

Predsjedniku i članu Saveznog izvršnog veća izabranom iz reda delegata u Skupštini SFRJ prestaje mandat u Skupštini SFRJ.

Savezno izvršno veće ima jednog ili više potpredsednika Veća, koji se biraju iz reda članova Veća.

#### **Član 349.**

Predsjednik i članovi Saveznog izvršnog veća biraju se na četiri godine.

Za predsednika Saveznog izvršnog veća može biti birano isto lice najviše dva puta uzastopno.

Članovi Saveznog izvršnog veća mogu biti birani dva puta uzastopno, a izuzetno, po posebnom postupku utvrđenom saveznim zakonom, još za jedan mandatni period.

Predsjednik Saveznog izvršnog veća ima pravo da većima Skupštine SFRJ predlaže razrešenje od dužnosti pojedinih članova Veća i izbor novih članova.

Ostavka ili razrešenje od dužnosti predsednika Saveznog izvršnog veća povlači ostavku, odnosno razrešenje celog Veća.

#### **Član 350.**

Članovi Saveznog izvršnog veća uživaju imunitet kao i delegati u Skupštini SFRJ.

O pitanju imuniteta člana Saveznog izvršnog veća odlučuje Veće.

#### **Član 351.**

Svaki član Saveznog izvršnog veća ima pravo da predlaže pretresanje pojedinih pitanja iz nadležnosti Veća, da daje inicijative za pripremanje zakona, drugih propisa i opštih akata za čije je predlaganje nadležno Veće i propisa i drugih akata koje ono donosi, kao i da Veću predlaže utvrđivanje načelnih stavova i smernica za rad saveznih organa uprave.

Član Saveznog izvršnog veća ima pravo i dužnost da, u skladu sa stavom Veća, predstavlja Veće u Skupštini SFRJ.

Svaki član Saveznog izvršnog veća može podneti ostavku.



3 Način rada i donošenje akata u Saveznom izvršnom veću

#### **Član 352.**

Predsednik Saveznog izvršnog veća saziva sednice Veća po svojoj inicijativi ili na zahtev Predsednika Republike, Predsedništva SFRJ ili najmanje pet članova Veća.

Predsednik Saveznog izvršnog veća predstavlja Veće, saziva sednice Veća i predsedava tim sednicama, potpisuje propise i druge opšte akte koje donosi Veće i stara se o sprovođenju tih propisa i akata, stara se o primenjivanju poslovnika Veća i o ostvarivanju saradnje Veća sa drugim organima i organizacijama.

#### **Član 353.**

Savezno izvršno veće radi i odlučuje o pitanjima iz svoje nadležnosti na sednici.

Savezno izvršno veće odlučuje većinom glasova članova Veća prisutnih na sednici.

#### **Član 354.**

U predlaganju zakona i drugih opštih akata Veću republika i pokrajina, koji se donose na osnovu saglasnosti nadležnih republičkih i pokrajinskih organa, Savezno izvršno veće saraduje sa izvršnim većima republika i autonomnih pokrajina.

#### **Član 355.**

Savezno izvršno veće donosi, na osnovu saglasnosti nadležnih republičkih i pokrajinskih organa, propise za izvršenje zakona i drugih opštih akata koje donosi Veće republika i pokrajina, ako je u tim zakonima i drugim opštim aktima predviđeno usaglašavanje stavova.

Smatra se da postoji saglasnost nadležnog republičkog, odnosno pokrajinskog organa, ako se taj organ izjasni da prihvata predlog propisa za izvršenje zakona ili drugog opšteg akta Skupštine SFRJ ili da se ne protivi njegovom donošenju.

#### **Član 356.**

Ako Savezno izvršno veće sa nadležnim republičkim i pokrajinskim organima ne postigne saglasnost o predlogu propisa za izvršenje zakona i drugog opšteg akta, za čije je donošenje nadležno, ono će Predsedništvu SFRJ predložiti da se donese propis o privremenim merama ako smatra da je rešavanje određenih pitanja o kojima nije postignuta saglasnost neophodno radi sprečavanja ili otklanjanja većih

poremećaja na tržištu, ili da bi zbog neresavanja tih pitanja mogla nastati znatna šteta za društvenu zajednicu, ili bi mogli biti ugroženi interesi narodne odbrane, ili bi mogli nastati neravnopravni ekonomski odnosi između republika i autonomnih pokrajina, ili ako smatra da se ne bi mogle ispunjavati obaveze prema nedovoljno razvijenim republikama i autonomnim pokrajinama ili obaveze Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije prema drugim zemljama i međunarodnim organizacijama.

Ako se Predsedništvo SFRJ saglasi sa potrebom da se donese propis o privremenim merama i sa razlozima za njegovo donošenje, Savezno izvršno veće će doneti takav propis.

Savezno izvršno veće donosi propis o privremenim merama iz svoje nadležnosti većinom glasova svih članova Veća.

Propis o privremenim merama ostaje na snazi dok se na osnovu usaglašenih stavova sa nadležnim republičkim i pokrajinskim organima ne reguliše pitanje koje je uređeno tim propisom, a najduže jednu godinu od dana donošenja propisa o privremenim merama.

#### **Član 357.**

Radi obezbeđenja učešća nadležnih republičkih i pokrajinskih organa u donošenju propisa za izvršenje zakona i drugih opštih akata Skupštine SFRJ koji se donose na osnovu saglasnosti tih organa, Savezno izvršno veće i nadležni republički i pokrajinski organi sporazumno obrazuju međurepubličke komitete za pojedine oblasti.

Međurepublički komiteti obrazuju se na načelu ravnopravne zastupljenosti republika i odgovarajuće zastupljenosti autonomnih pokrajina. Članove međurepubličkih komiteta delegiraju nadležni republički i pokrajinski organi.

Predsednika međurepubličkog komiteta imenuje Savezno izvršno veće iz reda svojih članova.

4 Odnosi Saveznog izvršnog veća sa Skupštinom SFRJ i njegova odgovornost

#### **Član 358.**

Savezno izvršno veće dužno je da izveštava veća Skupštine SFRJ o svom radu.

Savezno izvršno veće može predložiti veću Skupštine SFRJ da se odloži pretresanje predloga zakona, drugog propisa i opšteg akta Skupštine SFRJ ili da se, radi pretresanja određenog pitanja, obrazuje zajednička komisija od članova nadležnog veća Skupštine SFRJ i članova Saveznog izvršnog veća, ili da se sazove sednica nadležnog veća Skupštine SFRJ na kojoj bi ono izložilo svoj stav.

#### **Član 359.**

Savezno izvršno veće odgovorno je za svoj rad svakom veću Skupštine SFRJ u oblasti iz delokruga tog veća.

Savezno izvršno veće može većima Skupštine SFRJ podneti kolektivnu ostavku.

Ako smatra da nije u stanju da obezbedi sprovođenje utvrđene politike i izvršavanje zakona, drugog propisa ili opšteg akta Skupštine SFRJ čije se donošenje predlaže ili sprovođenje stavova ili predloženih mera Predsedništva SFRJ, ili da ne može preuzeti odgovornost za vršenje svoje funkcije ako se ne donese savezni zakon, drugi propis ili opšti akt čije donošenje predlaže, Savezno izvršno veće može postaviti pitanje poverenja.

Ako Savezno izvršno veće podnese kolektivnu ostavku ili mu veća Skupštine SFRJ izglasaju nepoverenje, kao i u drugim slučajevima kad Veću prestane funkcija, ono ostaje na dužnosti do izbora novog Veća.

#### **Član 360.**

Savezno veće može, na predlog najmanje deset delegata u Veću, a Veće republika i pokrajina — na predlog delegacije u Veću, postaviti pitanje poverenja Saveznom izvršnom veću.

O pitanju poverenja Saveznom izvršnom veću vodi se pretres u većima Skupštine SFRJ.

#### **Član 361.**

Nadležno veće Skupštine SFRJ može ukinuti ili poništiti propis Saveznog izvršnog veća koji je u suprotnosti sa ovim ustavom, saveznim zakonom, drugim propisom ili opštim aktom koji je ono donelo.

Ako je Predsedništvo SFRJ zadržalo od izvršenja propis Saveznog izvršnog veća od opšteg političkog značaja, o spornom pitanju odlučuje nadležno veće Skupštine SFRJ.

#### **Član 362.**

Članovi Saveznog izvršnog veća i funkcioneri u saveznim organima uprave i saveznim organizacijama odgovorni su za sprovođenje politike i izvršavanje zakona, drugih propisa i opštih akata isključivo organima federacije i u vršenju svoje funkcije ne mogu primati smernice i naloge organa i funkcionera drugih društveno-političkih zajednica ni postupati po njihovim smernicama i nalogima.

### **Glava V**

## **SAVEZNI ORGANI UPRAVE**

### **Član 363.**

Za vršenje upravnih poslova u određenim oblastima osnivaju se, u okviru prava i dužnosti federacije, savezni sekretarijati.

Savezni sekretarijati osnivaju se i njihov delokrug utvrđuje saveznim zakonom.

Saveznim zakonom mogu se osnivati i drugi savezni organi uprave i savezne organizacije za vršenje određenih upravnih, stručnih i drugih poslova iz okvira prava i dužnosti federacije, kao i škole, naučne i druge ustanove za vršenje poslova od interesa za ostvarivanje funkcija federacije.

Saveznim zakonom uređuju se položaj, prava i dužnosti saveznih organizacija koje vrše određene upravne, stručne i druge poslove iz okvira prava i dužnosti federacije i njihova odgovornost Skupštini SFRJ i Saveznom izvršnom veću.

Za potrebe saveznih organa mogu se osnivati stručne i druge službe.

### **Član 364.**

Savezni organi uprave i savezne organizacije vrše samostalno, na osnovu i u okviru ovog ustava i saveznih zakona, poslove iz svoje nadležnosti.

U vršenju poslova iz svoje nadležnosti savezni organi uprave i savezne organizacije pridržavaju se saveznih zakona i drugih propisa i opštih akata, smernica Skupštine SFRJ i načelnih stavova i smernica Saveznog izvršnog veća.

Savezni organi uprave i savezne organizacije dužni su obezbeđivati izvršavanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa i opštih akata za čije su izvršavanje odgovorni.

Savezni organi uprave i savezne organizacije imaju pravo da u izvršavanju saveznih zakona i drugih propisa i opštih akata vrše inspekcijske poslove sa ovlašćenjima utvrđenim saveznim zakonom.

#### **Član 365.**

Funkcioneri koji rukovode saveznim organima uprave i saveznim organizacijama mogu donositi pravilnike, naredbe i uputstva za izvršavanje saveznih zakona, drugih propisa i opštih akata Skupštine SFRJ i propisa Saveznog izvršnog veća, ako su za to ovlašćeni tim propisima, odnosno aktima.

#### **Član 366.**

Funkcioneri koji rukovode saveznim organima uprave i saveznim organizacijama i drugi funkcioneri koje imenuje Skupština SFRJ, imenuju se na četiri godine.

Funkcioneri koji rukovode saveznim organima uprave i saveznim organizacijama i drugi funkcioneri koje imenuje Skupština SFRJ mogu biti imenovani dva puta uzastopno, a izuzetno, po posebnom postupku utvrđenom saveznim zakonom — još za jedan mandatni period.

#### **Član 367.**

Funkcioneri koji rukovode saveznim organima uprave i saveznim organizacijama koje imenuje Skupština SFRJ, odgovorni su Skupštini SFRJ i Saveznom izvršnom veću za svoj rad, za rad organa, odnosno organizacije kojom rukovode, kao i za stanje u odgovarajućoj oblasti društvenog života u okviru delokruga organa, odnosno organizacije kojom rukovode.

Funkcioneri u saveznim organima uprave i saveznim organizacijama koje imenuje Skupština SFRJ, odgovorni su za svoj rad Skupštini SFRJ i Saveznom izvršnom veću.

#### **Član 368.**

Funkcioneri koji rukovode saveznim organima uprave i saveznim organizacijama dužni su veća Skupštine SFRJ i Savezno izvršno veće izveštavati o stanju u odgovarajućoj oblasti uprave i o radu organa, odnosno organizacije kojom rukovode.

Ovi funkcioneri su dužni da većima Skupštine SFRJ i Saveznom izvršnom veću, na njihov zahtev, daju obaveštenja i objašnjenja o pitanjima iz delokruga organa odnosno organizacije kojom rukovode. Oni su dužni davati i odgovore na pitanja delegata i delegacija u većima Skupštine SFRJ.

## **Glava VI**

### **SAVEZNI SUD, SAVEZNO JAVNO TUŽILAŠTVO I SAVEZNI DRUŠTVENI PRAVOBRANILAC SAMOUPRAVLJANJA**

#### **Član 369.**

Savezni sud:

1) odlučuje pod uslovima i na način utvrđen saveznim zakonom, u poslednjem stepenu ili po vanrednom pravnom sredstvu, o sporovima koji nastanu iz protivustavnih i protivzakonitih pojedinačnih akata i radnji kojima se organizacije udruženog rada ili radni ljudi na teritoriji drugih republika i autonomnih pokrajina, pa time i druge republike i autonomne pokrajine, stavljaju na jedinstvenom jugoslovenskom tržištu u neravnopravan položaj, uključujući i sporove o naknadi štete koja se time prouzrokuje,

2) odlučuje o imovinskim sporovima između republika, odnosno autonomnih pokrajina, kao i između federacije i republike, odnosno autonomne pokrajine,

3) odlučuje o zakonitosti konačnih upravnih akata saveznih organa ako saveznim zakonom nije drukčije određeno,

4) odlučuje o vanrednim pravnim sredstvima, ako je to određeno saveznim zakonom,

5) odlučuje u poslednjem stepenu o presudama sudova u republici i autonomnoj pokrajini, kao i vojnih sudova kad je izrečena smrtna kazna za krivična dela utvrđena saveznim zakonom,

6) rešava o sukobu nadležnosti između sudova sa teritorija dve ili više republika i autonomnih pokrajina, kao i između vojnih sudova i drugih sudova,

7) vrši i druge poslove koji su mu stavljeni u nadležnost saveznim zakonom, u okviru prava i dužnosti federacije.

#### **Član 370.**

Predsednika i sudije Saveznog suda bira i razrešava Skupština SFRJ.

Sastav i broj sudija Saveznog suda određuje se po principu paritetne zastupljenosti svih republika i odgovarajuće zastupljenosti autonomnih pokrajina, a prema načelima koja važe i za druge organe u federaciji.

### **Član 371.**

Savezni sud, republički vrhovni sudovi, pokrajinski vrhovni sudovi i odgovarajući vojni sud, preko svojih delegata, zajednički zauzimaju, na način utvrđen saveznim zakonom, načelne stavove o pitanjima koja su od interesa za primenjivanje saveznih propisa.

### **Član 372.**

Funkciju javnog tužilaštva, u okviru prava i dužnosti federacije, vrši savezni javni tužilac.

Saveznog javnog tužioca imenuje i razrešava Skupština SFRJ.

### **Član 373.**

Savezni javni tužilac ulaže pravna sredstva za koja je ovlašćen saveznim zakonom u stvarima za koje je nadležan Savezni sud i vrši druge poslove određene saveznim zakonom.

Savezni javni tužilac može davati obavezna uputstva republičkom, odnosno pokrajinskom javnom tužiocu i može preuzeti krivično gonjenje u stvarima u kojima federacija određuje krivična dela za koja su nadležna javna tužilaštva u republikama i autonomnim pokrajinama. Savezni javni tužilac može davati obavezna uputstva republičkom, odnosno pokrajinskom javnom tužiocu i može preuzeti gonjenje i u stvarima koje se odnose na privredne prestupe određene saveznim zakonom za čije su izvršavanje odgovorni savezni organi.

### **Član 374.**

Funkciju društvenog pravobranioca samoupravljanja, u okviru prava i dužnosti federacije, vrši savezni društveni pravobranilac samoupravljanja.

Saveznog društvenog pravobranioca samoupravljanja imenuje i razrešava Skupština SFRJ.

**Glava VII**  
**USTAVNI SUD JUGOSLAVIJE**

**Član 375.**

Ustavni sud Jugoslavije:

- 1) odlučuje o saglasnosti zakona sa Ustavom SFRJ,
- 2) odlučuje da li je republički, odnosno pokrajinski zakon, u suprotnosti sa saveznim zakonom,
- 3) odlučuje o saglasnosti propisa i drugih opštih akata saveznih organa sa Ustavom SFRJ i saveznim zakonom,
- 4) odlučuje da li su propisi i drugi opšti akti organa društveno-političkih zajednica i samoupravni opšti akti u saglasnosti sa Ustavom SFRJ, odnosno u suprotnosti sa saveznim zakonom za čije su izvršavanje odgovorni savezni organi,
- 5) rešava sporove o pravima i dužnostima između federacije i republike, odnosno autonomne pokrajine, između republika, između republika i autonomnih pokrajina i između drugih društveno-političkih zajednica sa teritorije raznih republika, ako za rešavanje takvih sporova zakonom nije predviđena nadležnost drugog suda,
- 6) rešava o sukobu nadležnosti između republičkih, odnosno pokrajinskih ustavnih sudova, između sudova i saveznih organa, između saveznih organa i republičkih, odnosno pokrajinskih organa, između sudova i drugih državnih organa sa teritorije dve ili više republika, odnosno sa teritorija republika i autonomnih pokrajina.

Ustavni sud Jugoslavije može ocenjivati ustavnost zakona i ustavnost i zakonitost propisa i opštih akata organa društveno-političkih zajednica i samoupravnih opštih akata koji su prestali da važe, ako od prestanka važenja do pokretanja postupka nije proteklo više od jedne godine.

**Član 376.**

Ustavni sud Jugoslavije prati pojave od interesa za ostvarivanje ustavnosti i zakonitosti, obaveštava Skupštinu SFRJ o stanju i problemima ostvarivanja ustavnosti i zakonitosti i daje Skupštini SFRJ mišljenja i predloge za donošenje i izmenu zakona i preduzimanje drugih mera radi obezbeđivanja ustavnosti i zakonitosti i zaštite prava samoupravljanja i drugih sloboda i prava građana i samoupravnih organizacija i zajednica.



### **Član 377.**

Ako Ustavni sud Jugoslavije utvrdi da nadležni organ nije doneo propis za izvršenje odredaba Ustava SFRJ, saveznih zakona i drugih saveznih propisa i opštih akata, a bio je dužan da takav propis donese, obavestiće o tome Skupštinu SFRJ.

### **Član 378.**

Ustavni sud Jugoslavije daje Skupštini SFRJ mišljenje o tome da li je republički ustav, odnosno pokrajinski ustav, u suprotnosti sa Ustavom SFRJ.

### **Član 379.**

Ustavni sud Jugoslavije može, u toku postupka, do donošenja konačne odluke, narediti da se obustavi izvršenje pojedinačnog akta ili radnje koja je preduzeta na osnovu zakona, drugog propisa ili opšteg akta organa društveno-političke zajednice ili samoupravnog opšteg akta čija se ustavnost, odnosno zakonitost ocenjuje, ako bi njihovim izvršenjem mogle nastupiti neotklonjive štetne posledice.

### **Član 380.**

Rad Ustavnog suda Jugoslavije je javan.

### **Član 381.**

Ustavni sud Jugoslavije sastoji se od predsednika i trinaest sudija koje bira Skupština SFRJ. U Ustavni sud Jugoslavije biraju se po dva člana iz svake republike i po jedan član iz svake autonomne pokrajine.

Predsednik i sudije Ustavnog suda Jugoslavije biraju se na osam godina i ne mogu biti ponovo birani na funkciju predsednika ili sudije Ustavnog suda Jugoslavije.

Predsednik i sudije Ustavnog suda Jugoslavije ne mogu u isto vreme vršiti funkcije u državnim ili samoupravnim organima.

Predsednik i sudije Ustavnog suda Jugoslavije uživaju imunitet kao i delegati u Skupštini SFRJ.

### **Član 382.**

Predsednik i sudije Ustavnog suda Jugoslavije mogu pre isteka mandata biti razrešeni samo ako sami zatraže da budu razrešeni, ako budu osuđeni za krivično delo na kaznu lišenja slobode ili ako trajno izgube radnu sposobnost za vršenje svoje funkcije.

Razloge za razrešenje predsednika i sudija Ustavnog suda Jugoslavije pre isteka njihovog mandata, utvrđuje Ustavni sud i o tome obaveštava Skupštinu SFRJ.

Ako predsednik ili sudija Ustavnog suda Jugoslavije zatraži da bude razrešen, a Skupština SFRJ ne donese odluku o ovom zahtevu u roku od tri meseca od dana podnošenja zahteva, Ustavni sud će, na traženje predsednika ili sudije Ustavnog suda, utvrditi da mu je prestala dužnost u Ustavnom sudu i o tome obavestiti Skupštinu SFRJ.

Ustavni sud Jugoslavije može odlučiti da predsednik ili sudija Ustavnog suda protiv koga je pokrenut krivični postupak ne vrši dužnost u Ustavnom sudu dok taj postupak traje.

### **Član 383.**

Predsednik i sudije Ustavnog suda Jugoslavije pre stupanja na dužnost daju pred Predsednikom Predsedništva SFRJ svečanu izjavu.

### **Član 384.**

Ako Ustavni sud Jugoslavije utvrdi da savezni, republički ili pokrajinski zakon nije u skladu sa Ustavom SFRJ, odnosno da je republički ili pokrajinski zakon u suprotnosti sa saveznim zakonom, utvrdiće to svojom odlukom koju dostavlja nadležnoj skupštini.

Nadležna skupština dužna je da, u roku od šest meseci od dana dostavljanja odluke Ustavnog suda Jugoslavije, uskladi zakon sa Ustavom SFRJ, odnosno da otkloni suprotnost između republičkog ili pokrajinskog zakona i saveznog zakona.

Na zahtev nadležne skupštine, Ustavni sud Jugoslavije može produžiti rok za usaglašavanje zakona najduže još za šest meseci.

Ako nadležna skupština u određenom roku ne usaglasi zakon sa Ustavom SFRJ, odnosno ne otkloni suprotnost između republičkog ili pokrajinskog zakona i saveznog zakona, odredbe zakona koje nisu u saglasnosti sa Ustavom SFRJ, odnosno odredbe republičkog ili pokrajinskog zakona koje su u suprotnosti sa saveznim zakonom, prestaju da važe, što će Ustavni sud Jugoslavije utvrditi svojom odlukom.

### **Član 385.**

Ako Ustavni sud Jugoslavije utvrdi da propis, osim zakona, ili opšti akt organa društveno-političke zajednice ili samoupravni opšti akt nije u saglasnosti sa Ustavom SFRJ ili da je u suprotnosti sa saveznim zakonom za čije su izvršavanje odgovorni savezni organi, odnosno da propis ili drugi opšti akt saveznog organa nije u saglasnosti sa saveznim zakonom, poništiće ili ukinuće taj propis ili opšti akt, odnosno one njegove odredbe koje nisu u saglasnosti sa Ustavom SFRJ ili saveznim zakonom, odnosno koje su u suprotnosti sa saveznim zakonom.

### **Član 386.**

Zakoni za koje je utvrđeno da su prestali da važe i drugi propisi i opšti akti organa društveno-političkih zajednica i samoupravni opšti akti koji su poništeni ili ukinuti, neće se primenjivati na odnose koji su nastali pre dana objavljivanja odluke Ustavnog suda Jugoslavije, ako do tog dana nisu pravnosnažno rešeni.

Propisi i drugi opšti akti doneseni za izvršenje propisa ili samoupravnih opštih akata koji se više ne mogu primenjivati neće se primenjivati od dana objavljivanja odluke Ustavnog suda Jugoslavije, ako iz odluke proizlazi da su ti propisi i akti protivni Ustavu SFRJ ili saveznom zakonu.

Izvršenje pravnosnažnih pojedinačnih akata donesenih na osnovu propisa koji se više ne mogu primenjivati, ne može se ni dozvoliti ni sprovesti, a ako je izvršenje započeto — obustaviće se.

### **Član 287.**

Svako može dati inicijativu za pokretanje postupka za ocenjivanje ustavnosti i zakonitosti.

Postupak pred Ustavnim sudom Jugoslavije mogu pokrenuti:

- 1) Skupština SFRJ, republička skupština, pokrajinska skupština ili skupština druge društveno-političke zajednice,
- 2) Predsedništvo SFRJ, predsedništvo republike i predsedništvo autonomne pokrajine,
- 3) Savezno izvršno veće, republičko izvršno veće ili pokrajinsko izvršno veće osim za ocenjivanje ustavnosti i zakonitosti propisa koje donose skupštine odgovarajuće društveno-političke zajednice,
- 4) republički ustavni sud ili pokrajinski ustavni sud,
- 5) sud, ako se pitanje ustavnosti i zakonitosti postavi u postupku pred sudom,

6) savezni, republički ili pokrajinski javni tužilac i odgovarajući vojni tužilac ako se pitanje ustavnosti i zakonitosti postavi u radu odnosnog javnog tužioca,

7) društveni pravobranilac samoupravljanja,

8) organizacija udruženog rada, mesna zajednica, samoupravna interesna zajednica ili druga samoupravna organizacija i zajednica, ako je povređeno njeno pravo utvrđeno Ustavom SFRJ ili saveznim zakonom,

9) savezni, republički ili pokrajinski sekretar ili drugi funkcioner koji rukovodi radom saveznog, republičkog ili pokrajinskog organa uprave ili savezni, republički ili pokrajinski organ, svaki u svom delokrugu, osim za ocenjivanje ustavnosti zakona, suprotnosti između republičkog, odnosno pokrajinskog zakona i saveznog zakona, kao i za ocenjivanje ustavnosti i zakonitosti propisa izvršnog veća društveno-političke zajednice čiji je on organ,

10) organ koji je po ustavu i zakonu ovlašćen da obustavi izvršenje propisa ili drugog opšteg akta organa društveno-političke zajednice i samoupravnog opšteg akta, zbog njegove nesaglasnosti sa Ustavom SFRJ,

11) Služba društvenog knjigovodstva u federaciji, republici i autonomnoj pokrajini.

Ustavni sud Jugoslavije može i sam pokrenuti postupak za ocenjivanje ustavnosti i zakonitosti.

### **Član 388.**

Svako kome je povređeno pravo konačnim ili pravnosnažnim pojedinačnim aktom, donesenim na osnovu zakona, drugog propisa ili opšteg akta organa društveno-političke zajednice ili samoupravnog opšteg akta, koji prema odluci Ustavnog suda Jugoslavije nije u saglasnosti sa Ustavom SFRJ ili saveznim zakonom, odnosno koji je u suprotnosti sa saveznim zakonom, ima pravo da traži od nadležnog organa izmenu tog pojedinačnog akta.

Predlog za izmenu konačnog ili pravnosnažnog pojedinačnog akta donesenog na osnovu zakona, drugog propisa, opšteg akta organa društveno-političke zajednice i samoupravnog opšteg akta koji prema odluci Ustavnog suda Jugoslavije nije u saglasnosti sa Ustavom SFRJ, odnosno koji je u suprotnosti sa saveznim zakonom, može se podneti u roku od šest meseci od dana objavljivanja odluke u službenom glasilu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, ako od dostavljanja pojedinačnog akta do donošenja odluke Ustavnog suda nije proteklo više od jedne godine.

Kad sud pravnosnažnom odlukom odbije da primeni propis ili opšti akt organa društveno-političke zajednice ili samoupravni opšti akt zbog njegove nesaglasnosti sa Ustavom SFRJ ili saveznim zakonom, odnosno zbog suprotnosti sa saveznim zakonom, a Ustavni sud Jugoslavije utvrdi da takva nesaglasnost, odnosno suprotnost ne postoji, svako kome je povređeno neko pravo može zahtevati

izmenu pravnosnažne odluke suda u roku od jedne godine od dana objavljivanja odluke Ustavnog suda Jugoslavije.

Ako se utvrdi da se izmenom pojedinačnog akta ne mogu otkloniti posledice nastale usled primenjivanja propisa ili drugog opšteg akta koji nije u saglasnosti sa Ustavom SFRJ ili saveznim zakonom, odnosno koji je u suprotnosti sa saveznim zakonom, Ustavni sud Jugoslavije može odrediti da se ove posledice otklone povraćajem u pređašnje stanje, naknadom štete ili na drugi način.

#### **Član 389.**

Ako je pokrenut postupak za ocenjivanje ustavnosti i zakonitosti propisa ili drugog opšteg akta organa društveno-političke zajednice ili samoupravnog opšteg akta, za koji se tvrdi da je istovremeno protivan Ustavu SFRJ ili saveznom zakonu i republičkom ustavu, odnosno pokrajinskom ustavu ili republičkom, odnosno pokrajinskom zakonu, ocenu ustavnosti i zakonitosti vrši republički, odnosno pokrajinski ustavni sud, ocenjujući samo saglasnost tog propisa ili opšteg akta sa republičkim ustavom, odnosno pokrajinskim ustavom i republičkim, odnosno pokrajinskim zakonom i saveznim zakonom za čije su izvršavanje odgovorni organi u republikama i autonomnim pokrajinama.

Ako republički ustavni sud ili pokrajinski ustavni sud oceni da je propis ili opšti akt saglasan sa republičkim ustavom, odnosno sa pokrajinskim ustavom, odnosno saveznim zakonom za čije izvršavanje su odgovorni organi u republikama i autonomnim pokrajinama, dostaviće predmet Ustavnom sudu Jugoslavije radi ocenjivanja saglasnosti propisa ili opšteg akta sa Ustavom SFRJ, odnosno radi ocenjivanja da li je propis i opšti akt u suprotnosti sa saveznim zakonom za čije izvršavanje su odgovorni savezni organi.

#### **Član 390.**

Državni organi, organizacije udruženog rada i druge samoupravne organizacije i zajednice, kao i nosioci samoupravnih javnih i drugih društvenih funkcija, dužni su Ustavnom sudu Jugoslavije, na njegov zahtev, davati podatke i obaveštenja potrebna za rad Ustavnog suda i preduzimati, po nalogu Ustavnog suda, radnje koje su od interesa za vođenje postupka.

#### **Član 391.**

Ustavni sud Jugoslavije donosi odluke i rešenja većinom glasova svih članova Ustavnog suda.

Član Ustavnog suda Jugoslavije koji izdvoji mišljenje ima pravo i dužnost da ga pismeno izloži i obrazloži.

#### **Član 392.**

Ustavni sud Jugoslavije donosi odluke, po pravilu, na osnovu javne rasprave.

### **Član 393.**

Kad je u toku postupka zakon, drugi propis ili opšti akt organa društveno-političke zajednice ili samoupravni opšti akt doveden u sklad sa Ustavom SFRJ odnosno saveznim zakonom, ali nisu otklonjene posledice neustavnosti, odnosno nezakovitosti, Ustavni sud Jugoslavije može odlukom utvrditi da zakon, drugi propis ili opšti akt nije bio u saglasnosti sa Ustavom SFRJ ili saveznim zakonom, odnosno da je bio u suprotnosti sa saveznim zakonom. Ova odluka Ustavnog suda Jugoslavije ima isto pravno dejstvo kao odluka kojom se utvrđuje da je zakon prestao da važi, odnosno kojom se ukida ili poništava drugi propis ili opšti akt.

### **Član 394.**

Odluke Ustavnog suda Jugoslavije su obavezne i izvršne.

U slučaju potrebe, izvršenje odluka Ustavnog suda Jugoslavije obezbeđuje Savezno izvršno veće.

Ustavni sud Jugoslavije može zahtevati da se prema odgovornom licu preduzmu mere zbog neizvršenja odluke Ustavnog suda.

### **Član 395.**

Odluke Ustavnog suda Jugoslavije objavljuju se u službenom glasilu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, kao i u službenom glasilu u kome je objavljen zakon, drugi propis ili opšti akt organa društveno-političke zajednice, ili na način na koji se objavljuje samoupravni opšti akt o kome je Ustavni sud Jugoslavije odlučivao.

### **Član 396.**

Postupak pred Ustavnim sudom Jugoslavije i organizaciju Ustavnog suda uređuje Ustavni sud Jugoslavije.

**Glava VIII**  
**DAVANJE SVEČANE IZJAVE**

**Član 397.**

Svečanu izjavu, prilikom stupanja na dužnost, daju Predsednik Republike, predsednik i članovi Predsedništva SFRJ i predsednik i članovi Ustavnog suda Jugoslavije.

Tekst svečane izjave glasi:

„Izjavljujem da ću se boriti za zaštitu suverenosti, nezavisnosti i integriteta zemlje i za ostvarivanje vlasti radničke klase i svih radnih ljudi, da ću se zalagati za ostvarivanje bratstva i jedinstva i za ravnopravnost naroda i narodnosti, za razvitak socijalističkog samoupravnog društva i za ostvarivanje zajedničkih interesa radnih ljudi i građana Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i da ću se pridržavati Ustava SFRJ i saveznih zakona i savesno i odgovorno vršiti svoju dužnost“.

Predsednik i potpredsednici Skupštine SFRJ, predsednici veća Skupštine SFRJ, predsednik i članovi Saveznog izvršnog veća, predsednik i sudije Saveznog suda, savezni sekretari i drugi savezni funkcioneri koje bira ili imenuje Skupština SFRJ prilikom stupanja na dužnost, daju svečanu izjavu u tekstu koji utvrdi Skupština SFRJ.

**DEO PETI**

**PROMENA USTAVA SOCIJALISTIČKE FEDERATIVNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE**

**Član 398.**

O promeni Ustava SFRJ odlučuje Savezno veće Skupštine SFRJ, uz saglasnost skupština svih republika i autonomnih pokrajina, a ako se promenom Ustava SFRJ uređuju samo položaj republika i međusobni odnosi federacije i republika — Savezno veće Skupštine SFRJ, uz saglasnost skupština svih republika.

**Član 399.**

Predlog da se pristupi promeni Ustava SFRJ može podneti najmanje trideset delegata u Saveznom veću, Predsedništvo SFRJ, skupština republike, skupština autonomne pokrajine i Savezno izvršno veće.

#### **Član 400.**

O predlogu da se pristupi promeni Ustava SFRJ odlučuje Savezno veće Skupštine SFRJ.

Savezno veće može odlučiti da se pristupi promeni Ustava SFRJ ako se sa predlogom za pristupanje promeni Ustava SFRJ saglase skupštine svih republika i autonomnih pokrajina, odnosno skupštine svih republika.

#### **Član 401.**

Nacrt akta o promeni Ustava SFRJ utvrđuje Savezno veće Skupštine SFRJ, dostavlja ga na mišljenje skupštinama svih republika i autonomnih pokrajina i stavlja ga na javnu diskusiju.

Nacrt akta o promeni Ustava SFRJ pretresaju skupštine svih republika i autonomnih pokrajina i daju svoje mišljenje o njemu.

Kad dobije mišljenja skupština svih republika i autonomnih pokrajina i posle sprovedene javne diskusije, Savezno veće utvrđuje predlog akta o promeni Ustava SFRJ i odlučuje o njemu.

Promena Ustava SFRJ usvojena je u Saveznom veću ako za nju glasaju dve trećine svih delegata u Saveznom veću.

Ako promena Ustava SFRJ u Saveznom veću nije usvojena, predlog za promenu Ustava SFRJ po istom pitanju ne može se ponoviti pre isteka jedne godine od dana kad je predlog odbijen.

#### **Član 402.**

Promena Ustava SFRJ je usvojena kad se sa tekstom koji je usvojilo Savezno veće Skupštine SFRJ saglase skupštine svih republika i autonomnih pokrajina, odnosno skupštine svih republika.

Ako se skupština jedne ili više republika, odnosno skupština jedne autonomne pokrajine, ne saglasi sa tekstom akta o promeni Ustava SFRJ koji je usvojilo Savezno veće, predlog za promenu Ustava SFRJ o kome nije postignuta saglasnost ne može se staviti na dnevni red pre isteka jedne godine od dana kad Savezno veće utvrdi da ne postoji saglasnost.

#### **Član 403.**

Usvojenu promenu Ustava SFRJ proglašava Savezno veće Skupštine SFRJ.



## **DEO ŠESTI**

### **PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE**

#### **Član 404.**

Pod izrazom „ustav“ u ovom ustavu podrazumevaju se odredbe Ustava SFRJ, republičkih ustava i pokrajinskih ustava.

Pod izrazom „samoupravni opšti akt“ u ovom ustavu podrazumevaju se društveni dogovori, samoupravni sporazumi kojima se na opšti način uređuju samoupravni odnosi i drugi opšti akti organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica.

#### **Član 405.**

Za sprovođenje ovog ustava i obezbeđenje prelaska na njegovo primenjivanje doneće se poseban ustavni zakon.

Ustavni zakon za sprovođenje Ustava SFRJ donose, na predlog Veća naroda, sva veća Savezne skupštine. Predlog ustavnog zakona usvaja se dvotrećinskom većinom u svakom veću shodno odredbama tačke 2. st. 4. do 8. Ustavnog amandmana XII.

Ustavni zakon za sprovođenje Ustava SFRJ proglašava se i stupa na snagu istovremeno sa Ustavom SFRJ.

#### **Član 406.**

Ovaj ustav stupa na snagu danom proglašenja.